

**ХАСБАНК ХК**  
**(Монгол Улсад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж)**

**Аудитлагдсан Санхүүгийн Тайлан**  
**2023 оны 12 дугаар сарын 31**

## **ХАСБАНК ХК**

### **Санхүүгийн тайлан 2023 оны 12-р сарын 31-ээр тасалбар болгосон**

---

<b>Агуулга</b>	<b>Хуудас</b>
Банкны талаарх мэдээлэл	2
Захирлууд ба гүйцэтгэх удирдлагын мэдэгдэл	3
Хараат бус аудиторын дүгнэлт	4 – 8
Товчилсон үгсийн жагсаалт	9
Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан	10
Санхүүгийн байдлын тайлан	11
Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан	12
Мөнгөн гүйлгээний тайлан	13 – 15
Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд	16 – 92

**ХАСБАНК ХК**

**Банкны талаарх мэдээлэл**

---

АЛБАН ХАЯГ:	ХасБанкны Байр Ерөнхий Сайд Амарын гудамж, Сүхбаатар дүүрэг, 8-р хороо Шуудангийн Салбар # 46, Шуудангийн Хайрцаг 721, Улаанбаатар 14200 Монгол Улс
ТӨЛӨӨЛӨН УДИРДАХ ЗӨВЛӨЛ:	Санжай Гупта Гүмэнжавын Цэвэгжав Нямтайширын Цэлмүүн Анджей Витак Майкл Мадден Баянсаны Уламбаяр Албертус Браггинк Нираж Ведва Ив Жако Сюзанна Херринг Карр Эмми Чой (2023 оны 4-р сарын 27-р сонгогдсон) Эрик Версавел (2023 оны 6-р сарын 12-р огцорсон)
НАРИЙН БИЧГИЙН ДАРГА:	Нямсүрэнгийн Мөнхцэлмэг
АУДИТОР:	Эрнст энд Янг Монголия Аудит ХХК Мэргэшсэн нягтлан бодогчид

**ХАСБАНК ХК**

**ЗАХИРЛУУД БА ГҮЙЦЭТГЭХ УДИРДЛАГЫН МЭДЭГДЭЛ**

ХасБанк ХК-ийн (цаашид “Банк” гэх) Гүйцэтгэх захирал Гүмэнжавын Цэвэгжав болон Санхүү хариуцсан захирал Ганзоригийн Эрдэнэбаяр, бид энэхүү тайлангийн 10-аас 92 дугаар хуудсанд толилуулсан тайлангуудыг холбогдох Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартын дагуу бэлтгэсэн бөгөөд 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал, уг өдрөөр тасалбар болгосон тайлант жилийн үйл ажиллагааны үр дүн болон мөнгөн гүйлгээг үнэн зөв, шударгаар илэрхийлсэн гэдгийг үүгээр мэдэгдэж байна.



ГҮМЭНЖАВЫН ЦЭВЭГЖАВ  
(Гүйцэтгэх захирал)

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and strokes.

ГАНЗОРИГИЙН ЭРДЭНЭБАЯР  
(Санхүү хариуцсан захирал)

Монгол Улс, Улаанбаатар хот  
Огноо: 2024 оны 3 дугаар сарын 15

## ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

### ХасБанк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд

#### Дүгнэлт

Бид ХасБанк ХК (“Банк”)-ийн 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх Банкны санхүүгийн байдлын тайлан, тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн ашиг алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан, өмчийн өөрчлөлтийн тайлан, мөнгөн гүйлгээний тайлан, нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогуудын товчоо болон бусад тайлбар тодруулгуудаас бүрдсэн санхүүгийн тайлангуудад аудит хийж гүйцэтгэлээ.

Бидний дүгнэлтээр дээр нэрлэсэн санхүүгийн тайлангууд нь 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн байдал хийгээд тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн жилийн үйл ажиллагааны үр дүн, мөнгөн гүйлгээг Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандартын Зовлол (“НББОУСЗ”) оос баталж гаргасан Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (“СТОУС”)-ын дагуу материаллаг алдаагүй, бодитойгоор илэрхийлсэн байна.

#### Дүгнэлтийн үндэслэл

Бид энэхүү аудитын ажлыг Аудитын олон улсын стандартууд (“АОУС”)-ын дагуу хийж гүйцэтгэлээ. Уг стандартуудын дагуу хүлээсэн үүрэг хариуцлагуудыг энэхүү тайлангийн “*Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага*” хэсэгт харуулав. Бид Нягтлан Бодогчдын ёс зүйн олон улсын стандартын зөвлөлөөс баталсан “*Мэргэшсэн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрэм*”-ийн дагуу Банкнаас хараат бус бөгөөд уг дүрэмд заасны дагуу өөрсдийн бусад ёс зүйн үүрэг хариуцлагаа бүрэн биелүүлсэн болно. Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь бидний гаргасан дүгнэлтэд хангалттай, зохистой үндэслэл болж чадна гэдэгт бид итгэлтэй байна.

#### Аудитын гол асуудлууд

Аудитын гол асуудлууд гэдэг нь тайлант жилийн санхүүгийн тайлангийн аудитад хамгийн ач холбогдолтой байсан гэж аудиторын мэргэжлийн үнэлэмжээр үзсэн асуудлууд юм. Эдгээр асуудлуудыг санхүүгийн тайлангийн аудитын хүрээнд бүхэлд нь анхаарч, аудиторын дүгнэлт өгөхдөө авч үзсэн бөгөөд бид уг асуудлуудын талаар тусдаа дүгнэлт гаргадаггүй болно. Аудитын гол асуудлыг бид хэрхэн авч үзсэн талаарх тайлбарыг дор өгөв.

*Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага* хэсэгт дурдсан үүрэг хариуцлагууд болон эдгээр асуудлуудтай холбоотой үүрэг хариуцлагыг бид бүрэн биелүүлсэн. Үүний дагуу бид санхүүгийн тайлангуудын материаллаг буруу илэрхийлэгдэх эрсдэлийн үнэлгээнд тохирсон аудитын горимуудыг гүйцэтгэсэн. Дор дурдсан асуудлыг анхаарч үзэхдээ гүйцэтгэсэн горимуудыг багтаасан аудитын горимуудын үр дүн нь энд хавсаргасан санхүүгийн тайлангуудад өгсөн бидний аудитын дүгнэлтийн үндэслэл болно.

## ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

### ХасБанк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

#### Аудитын гол асуудлууд (үргэлжлэл)

Аудитын гол асуудал	Гүйцэтгэсэн аудитын горимууд
<p><b>Зээлийн үнэ цэнийн бууралт</b></p> <p>Удирдлага нь хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдсэн харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтыг тооцохдоо үнэлэмж болон өндөр түвшний төсөөлөл ашигладаг.</p> <p>Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэсэн харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа нь 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны нийт хөрөнгийн 53 орчим хувийг эзэлж байгаа бөгөөд холбогдох тооцооллын тодорхойгүй байдлаас үүдэн харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтыг бид аудитын гол асуудал гэж үзсэн.</p> <p>Үнэ цэнийн бууралтын аргачлал нь ирээдүйг таамагласан Хүлээгдэж Буй Зээлийн Алдагдал (“ХБЗА”)–ын загварт суурилсан. Энэхүү ХБЗА-ын загварын бүрэлдэхүүн хэсэгүүд нь ихээхэн төсөөлөл, болон тооцоолол шаарддаг. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Санхүүгийн хөрөнгийн шатлал;</li> <li>• ХБЗА-ын загвар боловсруулах, загварын гол өгөгдлүүд болох Төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал (“ТТБМ”) болон Алдагдал үүсэх магадлал (“АҮМ”)–ийг сонгох;</li> <li>• Чанаргүйдэлд Өртөх Дүн (“ЧӨД”) болон ашиглагдаагүй зээлийн үүргийн хөрвүүлэлтийн коэффициентийг тодорхойлох;</li> <li>• ХБЗА-ын загварт оруулах эдийн засгийн өгөгдлүүдийг тодорхойлохын тулд ирээдүйн макро эдийн засгийн хувилбаруудыг сонгох, мөн тэдгээрийг магадлалаар нь жинлэх; болон</li> <li>• Ирээдүйд хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалыг тооцоход хэрэглэсэн олон төрлийн төсөөлөл болон хүчин зүйлс дээр суурилан тусгайлан үнэлсэн зээлүүдийн үнэ цэнийн бууралтын санг тооцоолох.</li> </ul> <p>Холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого болон нягтлан бодох бүртгэлийн гол тооцооллууд болон үнэлэмжүүдийг санхүүгийн тайлангийн Тодруулга 2.4 болон 2.2-д тус тус толилуулсан.</p> <p>Харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаатай хамааралтай бусад толилуулга болон зээлийн эрсдэлийн удирдлагыг санхүүгийн тайлангийн Тодруулга 9, 16 болон 31.2-д тус тус толилуулсан.</p>	<p>2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын санг тооцоолох аргачлалыг үнэлэхдээ бид Банкны ХБЗА-ыг батлах, бүртгэх, хянах хяналтын загвар болон үйл ажиллагааны үр дүнтэй байдлыг үнэлэх, мөн харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны үнэ цэнийн бууралтыг тооцоолох ХБЗА-ын загварт банкны ашигласан арга зүй, өгөгдөл, төсөөллүүдийг үнэлэх зэрэг аудитын горимуудыг гүйцэтгэсэн.</p> <p>Арга зүйг үнэлэхдээ бид банкны ХБЗА-ын загвар болон ашигласан арга зүй, таамаглалын удирдлагын үндэслэлийн талаарх ойлголтыг авч, загварын үндэслэлтэй байдлыг үнэлж, салбарын жишигтэй харьцуулсан. Түүнчлэн бид ашигласан таамаглалуудын үндэслэлтэй байдал, шатлалын ангиллын үндэслэл, ТТБМ, АҮМ болон ЧӨД-г тодорхойлох оновчтой байдал, загварт тусгагдсан макро эдийн засгийн хэтийн хувьсагчдыг авч үзсэн.</p> <p>Шатлалын ангилал зохистой эсэхийг шалгахдаа бид зээлийн хугацаа хэтрэлтийн мэдээлэл, харилцагчдад оноосон зээлжих зэрэглэлийг анхны хүлээн зөвшөөрсөн өдрөөр болон санхүүгийн тайлангийн өдрөөр тус тус шалгасан.</p> <p>Бид мөн насжилтын тайлангийн дүнг санхүүгийн бүртгэлд тусгасан дүнтэй тулгах замаар насжилтын тайлангийн иж бүрэн байдлыг шалгаж, санамсаргүй түүврийн аргаар насжилтын тайлангийн мэдээллүүдийг холбогдох баримтуудтай тулгах замаар насжилтын тайлангийн үнэн зөв байдлыг шалгасан.</p> <p>Бид ХБЗА-ын загварт ашигласан гол өгөгдлүүдийг Банкны боломжит дотоод эх үүсвэрээс олж авсан түүхэн мэдээлэл, гадаад эх үүсвэрээс олж авсан тухайн салбарын болон санхүү, эдийн засгийн мэдээллүүдтэй харьцуулсан. Бидний хяналтын горимд дараах ажлууд багтсан. Үүнд:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Түүхэн ТТБМ, АҮМ-ийг тодорхойлох тооцоололд ашигласан дотоод болон гадаад эх сурвалжийн мэдээллүүдийн зөв зохистой байдлыг санамсаргүй түүврийн аргаар шалгасан;</li> <li>• Макро эдийн засгийн хэмжүүрүүдийг боломжит гадаад эх сурвалжийн мэдээллүүдтэй тулгасан;</li> <li>• ЧӨД болон зээлийн хөрвүүлэлтийн коэффициентүүдийн хүлээлтийн үнэн зөв байдлыг шалгасан;</li> </ul>

**ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)**

**ХасБанк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)**

**Аудитын гол асуудлууд (үргэлжлэл)**

Аудитын гол асуудал	Гүйцэтгэсэн аудитын горимууд
<p><i>Зээлийн үнэ цэнийн бууралт</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Үнэ цэнийн бууралтыг үнэлэх тусгайлан үнэлсэн зээлүүдээс сонгогдсон түүврүүдийн хувьд бид ирээдүйд хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал болон барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн талаарх Банкны таамаглалуудыг хянаж үзсэн.</li> </ul> <p>Бид ХБЗА-ын загварын гол өгөгдлүүдэд ашигласан үнэлэмжийг тууштай ашигласан байдлыг авч үзсэн.</p> <p>Мөн бид санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгуудын зохистой байдлыг үнэлсэн.</p>

**Жилийн тайланд тусгагдсан бусад мэдээлэл**

Захирлууд болон Гүйцэтгэх удирдлагууд бусад мэдээлэлд хариуцлага хүлээнэ. Бусад мэдээлэл гэдэгт аудитын тайлан гарсан өдрөөс хойш гарахаар хүлээгдэж буй жилийн тайланд тусгагдах санхүүгийн тайлангууд болон тэдгээрт хамаарах аудиторын тайлангаас бусад мэдээлэл (“Бусад хэсэг”) багтана.

Санхүүгийн тайлангуудад өгсөн бидний дүгнэлт нь бусад мэдээлэлд хамаарахгүй бөгөөд тэдгээрт аливаа хэлбэрийн баталгаажуулах дүгнэлт гаргаагүй болно.

Санхүүгийн тайлангуудын аудиттай холбоотой бидний хүлээх хариуцлага нь бусад мэдээллийг уншиж, тэдгээр нь санхүүгийн тайлангууд эсвэл аудитын явцад бидний олж авсан мэдээллээс материаллаг байдлаар зөрүүтэй эсвэл алдаатай эсэхийг харгалзаж үзэх явдал юм.

Жилийн тайлангийн “Бусад хэсэг”-ийг унших үед тэнд материаллаг буруу илэрхийлэл байна гэж дүгнэвэл уг асуудлын талаар бид засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгдэх шаардлагатай байдаг.

**Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор удирдлага болон засаглах эрх мэдэл бүхий этгээдүүдийн хүлээх хариуцлага**

Санхүүгийн тайлангуудыг СТОУС-ын дагуу бэлтгэх, бодитойгоор илэрхийлэх ба залилан, алдааны улмаас үүсч болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх боломжийг бий болгоход шаардлагатай гэж удирдлагын тодорхойлсон дотоод хяналтуудад удирдлага хариуцлага хүлээнэ.

Банкны удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ Банкны үйл ажиллагааг зогсоох эсвэл татан буулгахаар төлөвлөсөн эсвэл эдгээрээс өөр бодит сонголт байхгүйгээс бусад тохиолдолд санхүүгийн тайлангуудыг гаргахдаа удирдлага нь тасралтгүй байх зарчмын дагуу Банкны үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулах чадварыг үнэлэх, боломжтой бол тасралтгүй байх зарчимтай холбоотой асуудлуудыг тодруулах, нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх суурийг хэрэглэх үүрэгтэй. Засаглал хариуцсан этгээдүүд нь Банкны санхүүгийн тайлагналын үйл явцад хяналт тавих үүрэгтэй.

## ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

ХасБанк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

### Санхүүгийн тайлангийн аудитад хүлээх аудиторын үүрэг хариуцлага

Залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу санхүүгийн тайлан нь бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаа олж авах, дүгнэлт бүхий аудиторын тайлан гаргах нь бидний зорилго юм.

Зохистой баталгаажуулалт гэдэг нь өндөр түвшний баталгаажуулалт боловч “АОУС”-ын дагуу хийгдсэн аудит нь оршин байгаа материаллаг буруу тайлагналуудыг байнга илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм. Буруу тайлагналууд нь залилан эсвэл алдаанаас үүсч болох ба хэрэв тэдгээр нь дангаараа эсвэл нийтдээ санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргасан хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх магадлалтай бол материаллагт тооцогдоно.

“АОУС”-ын дагуу хийх аудитын үед бид мэргэжлийн үнэлэмж, мэргэжлийн үл итгэх зарчмыг баримтлан ажилладаг. Бид мөн:

- Залилан эсвэл алдааны улмаас үүсч болох санхүүгийн тайлангийн материаллаг буруу тайлагналуудын эрсдэлүүдийг таних, үнэлэх, тэдгээр эрсдэлд тохирох аудитын горимуудыг боловсруулах, гүйцэтгэх, өөрсдийн дүгнэлтэд үндэслэл болохуйц хангалттай, зохистой аудитын нотолгоог олж авах. Залилан нь хуйвалдах, бичиг баримт хуурамчаар үйлдэх, санаатайгаар орхигдуулах, буруу мэдэгдэл хийх, дотоод хяналтыг зөрчих зэрэг үйлдлүүдтэй холбоотой байж болох тул залилангаас үүдэн гарсан материаллаг буруу тайлагналыг илрүүлэхгүй байх эрсдэл нь алдаанаас үүдэн гарсан буруу тайлагналыг ирүүлэхгүй байх эрсдэлээс өндөр байдаг.
- Банкны дотоод хяналтын үр нөлөөтэй байдалд дүгнэлт өгөх зорилгоор биш тухайн нөхцөл байдалд тохирохуйц аудитын горим боловсруулахын тулд аудитад хамааралтай дотоод хяналтын талаар ойлголт олж авах.
- Хэрэглэсэн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогууд нь зохистой эсэх, удирдлагын зүгээс нягтлан бодох бүртгэлийн ойролцоолсон тооцооллууд, тэдгээрт холбогдох тодруулгууд нь үндэслэлтэй эсэхийг үнэлэх.
- Нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх зарчмыг удирдлага зохистой хэрэглэсэн эсэх, олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн Банкны үйл ажиллагаагаа тасралтгүй явуулах чадамжид мэдэгдэхүйц эргэлзээ үүсгэж болох үйл явдал эсвэл нөхцөл байдалтай холбоотой материаллаг тодорхой бус байдал байгаа эсэхийг дүгнэх. Хэрэв материаллаг тодорхой бус байдал байна гэж дүгнэвэл, бид аудиторын тайландаа санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгыг хийж өгөх эсвэл ийм тодруулга хангалтгүй бол дүгнэлтээ өөрчлөх шаардлагатай болдог. Аудиторын тайлан гарах өдөр хүртэл олж авсан аудитын нотолгоонд үндэслэн бид дүгнэлтээ гаргадаг. Гэхдээ ирээдүйн үйл явдал эсвэл нөхцөл байдал Банкны тасралтгүй байх зарчмыг алдагдуулж болно.
- Санхүүгийн тайлангууд (үүнд тодруулгууд багтана)-ын ерөнхий толилуулга, бүтэц, агуулгыг үнэлэх мөн санхүүгийн тайлангууд нь бодитой илэрхийлэгдэх шаардлагыг хангахуйц байдлаар холбогдох ажил гүйлгээ, үйл явдлуудыг илэрхийлсэн эсэхийг үнэлэх.

Бид аудитын ажлын төлөвлөсөн хамрах хүрээ, цаг хугацаа, томоохон хэмжээний дутагдал болон аудитын явцад олж тогтоосон дотоод хяналтын томоохон доголдол зэргийг багтаасан асуудлуудыг засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгддэг.

Мөн бид өөрсдийн хараат бус байдлыг хөндсөн ёс зүйн шаардлагуудыг хангасан тухай мэдэгдлийг засаглал хариуцсан этгээдүүдэд хүргэж, бидний хараат бус байдалд зохистойгоор хамааралтай гэж үзэж болох бүхий л харилцаа болон бусад асуудлуудын талаар болон хэрвээ шаардлагатай тохиолдолд аливаа эрсдэлийг арилгахаар авсан арга хэмжээг мэдэгддэг.

Засаглал хариуцсан этгээдүүдэд мэдэгдсэн асуудлаас бид тухайн тайлант жилийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайлангийн аудитад хамгийн өндөр ач холбогдол бүхий асуудлуудыг аудитын онцгойлсон асуудлууд гэж тодорхойлдог. Хууль тогтоомж нь уг асуудлуудын талаар олон нийтэд мэдээлэхийг хориглосон эсвэл тун ховор тохиолдолд аудиторын тайланд тухайн асуудлуудын талаар мэдээлэх нь олон нийтийн хүртэх үр өгөөжөөс илүү сөрөг үр дагавартай гэж үзсэнээс бусад тохиолдолд тэдгээр асуудлуудыг бид аудиторын тайландаа толилуулдаг.



## ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН (ҮРГЭЛЖЛЭЛ)

### ХасБанк ХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдэд (үргэлжлэл)

#### Бусад зүйл

Энэхүү тайланг өөр ямар нэгэн зорилгоор биш, Монгол Улсын "Компанийн тухай хууль"-ийн 94 дүгээр зүйлд заасны дагуу Банкны хувьцаа эзэмшигчдийн захиалгаар аудитыг гүйцэтгэн Банкны хувьцаа эзэмшигчдэд зориулан гаргалаа. Бид энэхүү тайлангийн агуулгын хүрээнд өөр аливаа нэг гуравдагч талын өмнө хариуцлага хүлээхгүй болно.

*Ernst & Young Mongolia Audit LLC*  
ЭРНСТ ЭНД ЯНГ МОНГОЛИЯ АУДИТ ХХК  
Мэргэшсэн нягтлан бодогчид



Гарын үсэг зурсан:

Буланбайн Хабылхайрат  
Захирал

Баталсан:

Адриан Чу  
Партнер

Монгол Улс, Улаанбаатар хот  
Огноо: 2024 оны 3 сарын 15

## Товчилсон үгсийн жагсаалт

ХӨ	Хорогдуулсан өртөг
ХББ	Хөрөнгөөр баталгаажсан бонд
МБ	Монголбанк
ХБЗА	Хүлээгдэж Буй Зээлийн Алдагдал
ҮАХТ	Үр Ашигт Хүүгийн Түвшин
БЗЭБХ	Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө
БҮЦБДО	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлого
БҮЦАА	Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдал
ЗГ	Монгол улсын засгийн газар
ДНБ	Дотоодын Нийт Бүтээгдэхүүн
СТОУС	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд
СТОУС 7	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт 7: Санхүүгийн хэрэгслүүдийн тодруулга
СТОУС 9	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт 9: Санхүүгийн хэрэгслүүд
СТОУС 13	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт 13: Бодит үнэ цэнийн хэмжилт
НББОУСЗ	Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандартын Зөвлөл
СТОУТХ	Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Тайлбарын Хороо
АҮМ	Алдагдал үүсэх магадлал
SOFR	Америкийн нэгдсэн улсын банк хоорондын овернайт санхүүжилтийн хүү
БДО	Бусад дэлгэрэнгүй орлого
ТТБМ	Төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал
ИЗББ	Ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд
ҮЦСК	Үнэт цаасны санхүүжилтийн корпораци ХХК
ЗҮТБХТ	Зөвхөн үндсэн төлбөр болон хүүгийн төлбөр
ХИЭ	Хамгийн Их Эрсдэл
МИК	Монголын Ипотекийн Корпораци
ЖДҮ	Жижиг, Дунд Үйлдвэрлэл
НӨАТ	Нэмэгдсэн Өртгийн Албан Татвар

**ХАСБАНК ХК**

**Ашиг, алдагдал ба бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлан  
2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болгосон жилийн**

	<b>Тод- руулга</b>	<b>2023 мян.төг</b>	<b>2022 мян.төг</b>
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгийн хүү болон түүнтэй адилтгах орлого	4.1	526,401,210	362,440,045
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүү болон түүнтэй адилтгах орлого	4.2	12,159,064	14,218,509
Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал	4.3	(278,569,871)	(156,331,816)
<b>Хүүгийн цэвэр орлого</b>	<b>4</b>	<b>259,990,403</b>	<b>220,326,738</b>
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	5	36,904,130	30,701,660
Хураамж ба шимтгэлийн зардал	5	(13,509,402)	(11,288,762)
<b>Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого</b>	<b>5</b>	<b>23,394,728</b>	<b>19,412,898</b>
Арилжааны цэвэр ашиг	6	13,612,534	16,983,711
БҮЦАА-д бүртгэсэн бусад санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого	7	5,376,193	3,349,898
Үйл ажиллагааны бусад цэвэр орлого	8	4,777,551	3,597,709
<b>Үйл ажиллагааны нийт орлого</b>		<b>307,151,409</b>	<b>263,670,954</b>
Үнэ цэнийн бууралтын буцаалт/(зардал)	9	8,118,712	(9,153,357)
<b>Үйл ажиллагааны цэвэр орлого</b>		<b>315,270,121</b>	<b>254,517,597</b>
Үйл ажиллагааны зардал	10	(125,711,392)	(109,334,959)
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	22	1,129,888	1,506,637
<b>Татварын өмнөх ашиг</b>		<b>190,688,617</b>	<b>146,689,275</b>
Орлогын татварын зардал	11.1	(48,629,972)	(40,850,689)
<b>Тайлант жилийн ашиг</b>		<b>142,058,645</b>	<b>105,838,586</b>
<b>Бусад дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах):</b>			
<i>Дараагийн тайлант хугацаанд ашиг, алдагдлын тайлан руу дахин ангилагдахгүй бусад дэлгэрэнгүй орлого:</i>			
Хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнийн нөөцийн өөрчлөлт, татварын дараах		277,438	854,230
<b>Бусад дэлгэрэнгүй орлого, татварын дараах</b>		<b>277,438</b>	<b>854,230</b>
<b>Тайлант жилийн нийт дэлгэрэнгүй орлого</b>		<b>142,336,083</b>	<b>106,692,816</b>
<b>Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг (төгрөгөөр):</b>			
Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашиг	12	138.05	105.84
Нэгж хувьцаанд ногдох хорогдуулсан ашиг	12	138.05	105.84

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн байдлын тайлан  
2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх**

	<b>Тод- руулга</b>	<b>2023 мян.төг</b>	<b>2022 мян.төг</b>
<b>ХӨРӨНГӨ</b>			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	13.1	358,359,279	431,341,650
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	13.2	239,378,375	255,682,837
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	14.2	56,800,918	107,798,730
Санхүүгийн хэрэгслүүд	14.1	110,309,146	83,897,165
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	14.1	93,116,520	102,764,818
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө			
Өмчийн хэрэгслүүд	15	5,052,206	4,682,289
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө			
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	16.1	393,769,064	282,232,458
Урвуу репо хэлцэл	16.2	99,740,669	-
Өрийн хэрэгслүүд	16.3	960,070,624	596,387,687
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	16.4	2,627,234,410	1,900,052,627
Бусад хөрөнгө	17	71,277,148	71,527,286
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	18	1,387,250	2,063,167
Үндсэн хөрөнгө ба ашиглах эрхтэй хөрөнгө	19	75,388,849	68,221,257
Биет бус хөрөнгө	20	18,667,114	18,895,588
Хойшлогдсон татварын хөрөнгө	11.2	8,870,069	5,232,744
<b>НИЙТ ХӨРӨНГӨ</b>		<b><u>5,119,421,641</u></b>	<b><u>3,930,780,303</u></b>
<b>ӨР ТӨЛБӨР БА ЭЗДИЙН ӨМЧ</b>			
<b>ӨР ТӨЛБӨР</b>			
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	14.2	14,332,115	1,639,595
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр			
Репо хэлцэл	21.1	149,611,113	-
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламж	21.2	36,937,419	51,866,980
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	21.3	2,876,117,299	2,438,619,569
Зээлээр авсан санхүүжилт	21.4	1,238,768,595	857,363,227
Хойшлогдсон нөхцөлт хандив	22	12,564,957	7,970,706
Түрээсийн өр төлбөр	23	7,675,609	5,310,092
Бусад өр төлбөр	24	131,592,516	68,482,406
Орлогын албан татварын өглөг	11.1	29,759,280	23,840,068
<b>НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР</b>		<b><u>4,497,358,903</u></b>	<b><u>3,455,092,643</u></b>
<b>ЭЗДИЙН ӨМЧ</b>			
Энгийн хувьцаа	25	105,270,000	100,000,000
Нэмж төлөгдсөн капитал	25	30,586,768	1,817,773
Нөөцүүд	26	86,418,906	95,708,103
Хуримтлагдсан ашиг		399,787,064	278,161,784
<b>НИЙТ ЭЗДИЙН ӨМЧ</b>		<b><u>622,062,738</u></b>	<b><u>475,687,660</u></b>
<b>НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ЭЗДИЙН ӨМЧ</b>		<b><u>5,119,421,641</u></b>	<b><u>3,930,780,303</u></b>

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

**ХАСБАНК ХК**

**Өмчийн өөрчлөлтийн тайлан**

**2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн**

	Энгийн хувьцаа мян.төг (Тодруулга 25)	Нэмж төлөгдсөн капитал мян.төг (Тодруулга 25)	Нөөцүүд мян.төг (Тодруулга 26)	Хуримтлагд- сан ашиг мян.төг	Нийт ээдийн өмч мян.төг
<b>2023 оны 1 сарын 1- ний өдрийн байдлаар</b>	<b>100,000,000</b>	<b>1,817,773</b>	<b>95,708,103</b>	<b>278,161,784</b>	<b>475,687,660</b>
Тайлант жилийн ашиг	-	-	-	142,058,645	142,058,645
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	-	-	277,438	-	277,438
<b>Нийт дэлгэрэнгүй орлого</b>	-	-	<b>277,438</b>	<b>142,058,645</b>	<b>142,336,083</b>
Нэмж гаргасан хувьцаа	5,270,000	30,407,900	-	-	35,677,900
Хувьцаа гаргахтай холбоотой зардал	-	(1,638,905)	-	-	(1,638,905)
Бэлэн мөнгөөр олгосон ногдол ашиг**	-	-	-	(30,000,000)	(30,000,000)
Тусгай зориулалттай нөөцөөс шилжүүлсэн*	-	-	(9,566,635)	9,566,635	-
<b>2023 оны 12 сарын 31- ний өдрийн байдлаар</b>	<b>105,270,000</b>	<b>30,586,768</b>	<b>86,418,906</b>	<b>399,787,064</b>	<b>622,062,738</b>
<b>2022 оны 1 сарын 1- ний өдрийн байдлаар</b>	<b>100,000,000</b>	<b>1,817,773</b>	<b>84,602,413</b>	<b>197,574,658</b>	<b>383,994,844</b>
Тайлант жилийн ашиг	-	-	-	105,838,586	105,838,586
Бусад дэлгэрэнгүй орлого	-	-	854,230	-	854,230
<b>Нийт дэлгэрэнгүй орлого</b>	-	-	<b>854,230</b>	<b>105,838,586</b>	<b>106,692,816</b>
Бэлэн мөнгөөр олгосон ногдол ашиг	-	-	-	(15,000,000)	(15,000,000)
Тусгай зориулалттай нөөцөд шилжүүлсэн	-	-	10,251,460	(10,251,460)	-
<b>2022 оны 12 сарын 31- ний өдрийн байдлаар</b>	<b>100,000,000</b>	<b>1,817,773</b>	<b>95,708,103</b>	<b>278,161,784</b>	<b>475,687,660</b>

\*Нөөцүүдэд тусгай зориулалтын нөөц багтсан ба уг нөөцийг Монголбанкны шаардлагад нийцүүлэн байгуулсан бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчдэд хуваарилах боломжтой (Тодруулга 26).

\*\* 2023 оын 4-р сарын 27-ны өдөр, Банкны цор ганц хувьцаа эзэмшигч "Тэнгэр Санхүүгийн Нэгдэл" ХХК-д 30 тэрбум төгрөгийн ногдол ашиг хуваарилахаар шийдвэрлэсэн. Ногдол ашиг хуваарилахыг Монголбанк зөвшөөрч, Банк 2023 оны 5 дугаар сарын 17-нд ногдол ашиг олгосон.

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

**ХАСБАНК ХК**

**Мөнгөн гүйлгээний тайлан**

**2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн**

	Тодруулга	2023 мян.төг	2022 мян.төг
<b>ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ</b>			
<b>Татварын өмнөх ашиг</b>		190,688,617	146,689,275
Тохируулга:			
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны гарз	8	18,867	4,564
Хураан авсан хөрөнгө борлуулсны гарз	8	3,155,286	419,419
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө борлуулсны олз	8, 18	(410,149)	(316,337)
Валютын ханшийн хэрэгжээгүй (олз)/гарз	8	(62,322,489)	57,154,258
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн БҮЦ-ийн өөрчлөлт	8	63,690,332	(57,307,075)
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр (буцаалт)/ зардал	9	(8,118,712)	6,577,134
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгийн гэрээний өөрчлөлтийн алдагдал	9	-	3,107,879
Зээлээр авсан санхүүжилтийн гэрээний өөрчлөлтийн ашиг	9	-	(531,656)
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн БҮЦ-ийн өөрчлөлт	6, 7	328,361	1,344,771
Өмчийн хэрэгслүүд борлуулсны олз	8	-	(106,153)
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	10	7,216,395	6,285,015
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	10	4,183,069	3,809,293
Биет бус хөрөнгийн хорогдол	10	2,930,414	1,952,099
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	10	206,848	89,955
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз	10	-	114,070
Хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын буцаалт	8	(6,939,062)	(1,126,650)
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	22	(1,129,888)	(1,506,637)
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгийн хүүгийн орлого	4.1	(526,401,210)	(362,440,045)
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүгийн орлого	4.2, 6, 7	(21,592,850)	(20,890,312)
Хүүгийн зардал	4.3	278,569,871	156,331,816
Хүлээн авсан хүү		428,670,337	305,237,065
Төлсөн хүү		(178,052,611)	(115,139,635)
<b>Үйл ажиллагааны хөрөнгө ба өр төлбөрийн өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ</b>		<b>174,691,426</b>	<b>129,752,113</b>
Үйл ажиллагааны хөрөнгийн өөрчлөлтүүд:			
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц		16,338,808	(41,451,533)
Урвуу репо хэлцэл		(99,787,135)	-
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа		(785,947,321)	(257,749,451)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд		50,181,457	63,790,181
Бусад хөрөнгө		(26,768,831)	(11,710,564)
Үйл ажиллагааны өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:			
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламж		(14,930,713)	49,167,894
Репо хэлцэл		149,611,113	-
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж		442,468,900	91,833,073
Бусад өр төлбөр		62,559,753	(10,801,508)
<b>Үндсэн үйл ажиллагаанд хүлээн авсан/(зарцуулсан) мөнгөн гүйлгээ</b>		<b>(31,582,543)</b>	<b>12,830,205</b>
Төлсөн орлогын албан татвар	11.1	(46,440,564)	(23,098,641)
<b>Үндсэн үйл ажиллагаанд зарцуулсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ</b>		<b>(78,023,107)</b>	<b>(10,268,436)</b>

**ХАСБАНК ХК**

**Мөнгөн гүйлгээний тайлан (Үргэлжлэл)  
2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн**

	Тодруулга	2023 мян.төг	2022 мян.төг
<b>ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ</b>			
Өрийн хэрэгслүүдээс хүлээн авсан хүү		108,559,054	60,898,119
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө оруулалт борлуулсны орлого		4,008,400	541,600
БҮЦБДО-д бүртгэх өмчийн үнэт цаас борлуулсны орлого		-	176,034
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд борлуулсны орлого		17,274,729	23,831,383
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны орлого		18,745	36,774
Үндсэн хөрөнгийн худалдан авалт	<b>19</b>	(12,157,028)	(8,197,714)
Биет бус хөрөнгийн худалдан авалт	<b>20</b>	(2,701,940)	(5,509,236)
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө борлуулсны орлого	<b>18</b>	915,910	878,485
Хураан авсан хөрөнгө борлуулсны орлого		18,771,985	7,576,596
<b>Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанаас хүлээн авсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ</b>		<b>134,689,855</b>	<b>80,232,041</b>
<b>САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ</b>			
Зээлээр авсан санхүүжилтэд төлсөн хүү		(89,409,731)	(40,884,194)
Өрийн үнэт цаасанд төлсөн хүү		-	(164,801)
Зээлээр авсан санхүүжилтийн татан авалт		769,144,149	368,524,931
Зээлээр авсан санхүүжилтийн эргэн төлөлт		(308,886,646)	(344,835,822)
Өрийн үнэт цаасын эргэн төлөлт		-	(8,262,767)
Нэмж гаргасан хувьцаа		34,038,995	-
Төлсөн ногдол ашиг		(30,000,000)	(15,000,000)
Хүлээн авсан хойшлогдсон нөхцөлт хандив	<b>22</b>	5,884,213	234,101
Түрээсийн үндсэн өр төлбөрийн төлөлт		(5,264,491)	(3,965,980)
<b>Санхүүгийн үйл ажиллагаанд хүлээн авсан/ (зарцуулсан) мөнгөн гүйлгээ</b>		<b>375,506,489</b>	<b>(44,354,532)</b>
<b>Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн ханшийн өөрчлөлтийн нөлөө</b>		<b>(10,643,560)</b>	<b>80,503,259</b>
<b>Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр өсөлт</b>		<b>421,529,677</b>	<b>106,112,332</b>
<b>Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл</b>		<b>1,278,466,258</b>	<b>1,172,353,926</b>
<b>Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл</b>	<b>13.3</b>	<b>1,699,995,935</b>	<b>1,278,466,258</b>

**ХАСБАНК ХК**

**Мөнгөн гүйлгээний тайлан (Үргэлжлэл)**

**2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн**

**Санхүүжилтийн үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй өр төлбөрүүдийн өөрчлөлт:**

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>Түрээсийн өр төлбөр</b>		
<b>1-р сарын 1-нээр</b>	5,310,092	5,422,527
Нэмэгдсэн мөнгөн бус гүйлгээ	7,282,341	3,706,778
Цуцлагдсан түрээс	(285,738)	(171,252)
Хүүгийн зардал	633,405	318,019
Төлсөн түрээсийн төлбөр	(5,264,491)	(3,965,980)
<b>12-р сарын 31-нээр</b>	<b>7,675,609</b>	<b>5,310,092</b>

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>Зээлээр авсан санхүүжилт</b>		
<b>1-р сарын 1-нээр</b>	857,363,227	768,775,737
Шинээр нэмэгдсэн	769,144,149	368,524,931
Эргэн төлөлт	(308,886,646)	(344,835,822)
Хүүгийн эргэн төлөлт	(89,409,731)	(40,884,194)
Монголбанк болон Засгийн газарт МИК - Давуу эрхтэй ИЗББондоор төлсөн мөнгөн бус хөдөлгөөн	(69,240,700)	(48,088,000)
Ханшийн зөрүү	(14,142,939)	112,494,895
Хуримтлагдсан хүүгийн зардал	93,941,235	41,907,336
Гэрээний нөхцөл өөрчлөлтийн ашиг	-	(531,656)
<b>12-р сарын 31-нээр</b>	<b>1,238,768,595</b>	<b>857,363,227</b>

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>Өрийн үнэт цаас</b>		
<b>1-р сарын 1-нээр</b>	-	8,403,663
Эргэн төлөлт	-	(8,262,767)
Хүүгийн эргэн төлөлт	-	(164,801)
Ханшийн зөрүү	-	1,268
Хуримтлагдсан хүүгийн зардал	-	22,637
<b>12-р сарын 31-нээр</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

Санхүүгийн тайлангийн тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно



**1. Банкны мэдээлэл**

Тус банкны үндсэн үйл ажиллагаа нь Монголбанкнаас олгосон 24 тоот зөвшөөрлийн дагуу банк, санхүүгийн үйлчилгээ байна. Тайлант жилд банкны үйл ажиллагааны мөн чанарт өөрчлөлт гараагүй болно.

Банк нь Монгол улсад бүртгэлтэй, тус улсын нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулдаг, Монголын хөрөнгийн биржид (МХБ) бүртгэлтэй нээлттэй хувьцаат компани юм. Банкны албан хаяг нь Монгол улс, Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо, Ерөнхий сайд Амарын гудамж, ХасБанкны байр бөгөөд үйл ажиллагаагаа явуулдаг хаяг нь Монгол улс, Улаанбаатар хот 14240, Энх Тайваны өргөн чөлөө гудамж 17, Блю Скай Тауэр 9 давхар.

Банкны нийт хувьцааны 94.99%(2022 онд: 100%)-г ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК эзэмшдэг бөгөөд 5.01% нь олон нийтэд нээлттэй арилжаалагдсан.

Банкны толгой компани нь Монгол улсад үйл ажиллагаа явуулдаг ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК юм. Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид нь:

- ▶ МАК Инвест Кей Эф Ти
- ▶ Олон Улсын Санхүүгийн Корпораци (ОУСК)
- ▶ ОРИКС Корпораци
- ▶ Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк (ЕСБХБ)
- ▶ Канадын Үндэсний Банк (КҮБ)
- ▶ Ронк Партнерс Кей Эф Ти
- ▶ Монголиа Файнаншл Сервисез ПиТиИ ЭлТиДи
- ▶ Триодос Фэйр Шэйр Фанд
- ▶ Магваны Болдоо
- ▶ Чулууны Ганболд

Санхүүгийн тайланг Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн 2024 оны 3 дугаар сарын 15-ны өдрийн шийдвэрээр батлан гаргасан.

## **2. Тайлан бэлтгэсэн суурь**

### **2.1 Тайлан бэлтгэсэн суурь**

Санхүүгийн тайлангууд нь санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд, БҮЦБДО бүртгэгдэх өрийн болон өмчийн хэрэгслүүд, БҮЦАА бүртгэгдэх санхүүгийн хэрэгслүүд, газар ба барилгыг эс тооцвол түүхэн өртгийн зарчмаар бэлтгэгдсэн болно. Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө болон өмчлөх бусад хөрөнгийг дансны үнэ ба борлуулалтын зардлыг хассан бодит үнэ цэнийн аль багаар бүртгэдэг. Санхүүгийн тайлан дахь дүнгүүдийг тодруулгад өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд Монгол төгрөгөөр, мянганы оронгоор нарийвчилж тайлагнасан.

#### **Мөрдсөн стандарт**

Банкны санхүүгийн тайлангууд нь Нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын зөвлөл (НББОУСЗ)-өөс баталж гаргасан санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартууд (СТОУС)-ын дагуу бэлтгэгдсэн болно.

#### **Санхүүгийн тайлангийн толилуулга**

Банк нь санхүүгийн байдлын тайлангийн зүйлсийг хөрвөх чадварынх нь дарааллаар толилуулсан. Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах 12 сарын дотор (богино хугацаанд) ба 12 сараас хойших хугацаанд (урт хугацаанд) хүлээн авах эсхүл хийх төлбөрүүдийн талаарх шинжилгээг Тодруулга 29-т толилуулсан.

Банк нь зөвхөн тухайн санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрүүдийг цэвэр дүнгээр нь барагдуулах хуулиар олгогдсон эрхтэй, мөн санхүүгийн хөрөнгө, санхүүгийн өр төлбөрүүдийг цэвэр дүнгээр нь барагдуулахаар төлөвлөж байгаа, эсхүл хөрөнгийг ашиглаж өр төлбөрийг барагдуулах бол тэдгээр санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрүүдийг санхүүгийн байдлын тайланд цэвэр дүнгээр толилуулах эрхтэй. Нягтлан бодох бүртгэлийн аливаа нэг стандарт эсхүл тайлбараар шаардсан эсхүл зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд орлого, зарлагыг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хооронд нь хааж цэвэр дүнгээр тайлагнаж болохгүй, орлого зардлыг цэвэр дүнгээр нь тайлагнасан тохиолдолд Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогод энэ тухай тусгайлан тодруулна.

### **2.2 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол, таамаглалууд**

Банкны санхүүгийн тайланг бэлтгэхийн тулд удирдлага нь санхүүгийн тайланд орлого ба зардал, хөрөнгө ба өр төлбөр, болзошгүй өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрөх, холбогдох тодруулгуудыг бэлтгэхэд шаардлагатай үнэлэмж, таамаглал тооцооллуудыг хийдэг. Эдгээр тооцоолол, таамаглалын тодорхойгүй байдал нь ирээдүйн тайлант хугацаанд хөрөнгө ба өр төлбөрийн дансны үнэд материаллаг залруулга хийх шаардлагатай болж магадгүй. Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэгжүүлэхийн тулд удирдлага нь санхүүгийн тайлангуудад хүлээн зөвшөөрөх дүнгүүдийг тодорхойлохдоо үнэлэмж, таамаглал тооцооллуудыг хийдэг.

Тооцоолол болон түүнийг хийхэд хэрэглэсэн таамаглал, төсөөллийг тогтмол хянадаг болно. Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцоололд хийсэн өөрчлөлтийг зөвхөн нөлөөлж байгаа тайлант үед эсхүл ирээдүйн болон одоогийн тайлант үеүүдэд нөлөөлөх бол ирээдүйн болон одоогийн тайлант үеүүдэд тус тус тусгадаг. Санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрсөн удирдлагын томоохон үнэлэмж, тооцооллыг дор нэгтгэн харуулав.

## 2.2 Нягтлан бодох бүртгэлийн гол үнэлэмж, тооцоолол, таамаглалууд (Үргэлжлэл)

### Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлын хэмжилт

Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг (ХБЗА) хэмжихэд удирдлага дараах нарийн, чухал тооцоолол болон үнэлэмжийг хийдэг:

- ▶ Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт: Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал нь 1-р түвшинд хамаарах хөрөнгийн хувьд ирэх 12 сард хамаарах хүлээгдэж буй гарзтай тэнцүү байх ба 2 болон 3-р түвшинд хамаарах хөрөнгийн хувьд уг хөрөнгө төлөгдөж дуусах хугацаа хүртэлх гарзтай тэнцүү байна. Хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэл их хэмжээгээр өссөн үед хөрөнгө 2-р түвшинд шилждэг. Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлтийг хэрхэн тодорхойлохыг СТОУС 9-д тусгаагүй. Банк нь хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өссөн эсэхийг үнэлэхдээ чанарын болон тоон үзүүлэлт, ирээдүйн эдийн засгийн холбогдох ул үндэслэлтэй мэдээллийг харгалзан үзнэ.
- ▶ Зээлийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанараар хөрөнгийг бүлэглэх: Бүлгийн үнэлгээгээр хүлээгдэж буй гарзг хэмжихдээ санхүүгийн хэрэгслүүдийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанарт үндэслэн хөрөнгүүдийг бүлэглэнэ. Банк бүлэглэсэн хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийн шинж чанар адил төстэй хэвээр байгаа эсэхэд байнга хяналт тавина. Хөрөнгийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанар алдагдсанаар тухайн хөрөнгийг өөр бүлэгт оруулах шаардлага бий болно. Хөрөнгийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанар алдагдсан эсэхийг хянаснаар хөрөнгийн шинэ бүлэг/ багц үүсгэх эсхүл хөрөнгийн эрсдэлийн адил төстэй шинж чанарт үндэслэн тухайн хөрөнгийг тохирох бүлэгт шилжүүлж болно.  
Зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өсөх (эсхүл зээлийн эрсдэл буурах) үед багцыг дахин бүлэглэх эсхүл багцууд хоорондоо шилжиж болох бөгөөд энэ тохиолдолд 1-р түвшинд хамаарах хөрөнгө 2 болон 3-р түвшинд шилжих эсхүл үүний эсрэгээр шилжих тохиолдол байж болно. Гэхдээ багц хөрөнгийн хувьд өмнө нь хамаарч байсан түвшин хэвээр байгаа боловч багцын эрсдэл өөрчлөгдсөн бол хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн сангийн хэмжээ өөрчлөгдөнө.
- ▶ Бүтээгдэхүүн бүрийн хувьд ирээдүйн эдийн засгийн төсөөллүүдийн хувилбар болон хувилбаруудын холбогдох жинлэлтийг тооцоолох мөн ирээдүйн эдийн засгийн төсөөллүүдийг тодорхойлох: ХБЗА-г хэмжихдээ Банк зах зээлийн ялгаатай хүчин зүйлсийн нөлөөллөөс ирээдүйд үүсэж бий болох өөрчлөлтийн таамаглалуудыг харгалзсан ул үндэслэлтэй мэдээллийг ашигладаг.
- ▶ Ирээдүйн мэдээлэл: Банкны ХБЗА-ын загвар нь доорхи эдийн засгийн өгөгдлүүд дээр суурилсан ирээдүйн мэдээлэл дээр тулгуурладаг. Үүнд:
  - ДНБ
  - ИнфляцИрээдүйн мэдээллийг тусгахдаа Банк эдийн засгийн гурван хувилбарыг авч үздэг (суурь, эерэг ба сөрөг тохиолдол). ХБЗА-ын тооцоололд ашиглаж буй мэдээлэл нь санхүүгийн тайлангийн өдрөөрх зах зээлийн бүх шинж тэмдгийг агуулаагүй байх магадлалтай. Эдгээр ялгаа нь мэдэгдэхүйц материаллаг үед зарим тохиолдолд чанарын тохируулгуудыг түр тохируулгаар хийдэг.
- ▶ Төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал: ТТБМ нь ХБЗЭ тооцох гол үзүүлэлт юм. ТТБМ нь өгөгдсөн хугацаанд төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлалыг түүхэн мэдээлэл болон ирээдүйн нөхцөл байдлын таамаглал, хүлээлтүүдийг тус тус харгалзан үзсэний үндсэн дээр тооцоолдог.
- ▶ Алдагдал үүсэх магадлал: АҮМ нь төлбөр төлөх боломжгүй байдлаас үүсэх алдагдлын тооцоолол юм. АҮМ нь гэрээний дагуу хүлээж авах байсан мөнгөн урсгал ба барьцаа хөрөнгө болон бусад зээлийн баталгаа, батлан даалтыг оролцуулан зээлдүүлэгчийн хүлээн авна гэж тооцоолсон дүнгийн зөрүү байна.

### Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн

Санхүүгийн байдлын тайланд бүртгэгдсэн санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн бодит үнэ цэнийг идэвхтэй зах зээл дээрээс олж авах боломжгүй байгаа үед тэдгээрийг математик загваруудыг ашиглах гэх мэт төрөл бүрийн үнэлгээний техникүүдийг ашиглан тодорхойлно. Тэдгээр загварт хэрэглэх өгөгдлүүдийг ашиглах боломжтой зах зээлийн өгөгдлүүдээс гарган авах ба ашиглах боломжтой зах зээлийн өгөгдөл байхгүй тохиолдолд бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход үнэлэмж шаардлагатай. Үнэлэмжинд төлбөрийн чадвар, урт хугацаат санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн хэлбэлзэл, хорогдуулалтын түвшин, урьдчилгаа төлбөрийн хувь хэмжээ, ТТБМ-ын хувь хэмжээний таамаглалууд гэх мэт мэдээллийг харгалзан үзнэ. Дэлгэрэнгүйг тодруулга 27-оос харна уу.

**2.3 Шинэ болон шинэчлэгдсэн Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (СТОУС)****Тайлант жилд хэрэгжиж эхэлсэн шинэ СТОУС болон нэмэлт өөрчлөлтүүд**

2023 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон доорх СТОУС-ууд болон нэмэлт өөрчлөлтүүдээс Банкны хэрэгжүүлж буй нягтлан бодох бүртгэлийн бусад бодлогууд нь өмнөх санхүүгийн жилийнхтэй адил байна. Эдгээр нягтлан бодох бүртгэлийн шинэ стандартуудыг нэвтрүүлсний үр дүн болон өөрчлөлтийн нөлөөг доор тайлбарлав. Нэмэлт өөрчлөлт болон тайлбарыг 2023 оноос анхлан мөрдөж эхлэх боловч Банкны санхүүгийн тайланд нөлөө үзүүлэхгүй юм.

Хэрэв өөрөөр заагаагүй бол шинэ болон нэмэлт өөрчлөлт орсон стандарт, тайлбарууд нь 2023 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эсхүл түүнээс хойших тайлант жилүүдэд хүчин төгөлдөр болно. Банк нь батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа нэмэлт өөрчлөлт, стандартын тайлбар болон шинэ стандартыг урьдчилан мөрдөөгүй болно.

Хэрэгжих хугацаа	Шинэ СТОУС болон нэмэлт өөрчлөлтүүд
2023 оны 1-р сарын 1	<ul style="list-style-type: none"> <li>• СТОУС 17-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Даатгалын гэрээ</i></li> <li>• НББОУС 8-ийн нэмэлт өөрчлөлт <i>Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын тодорхойлолт</i></li> <li>• НББОУС 1 ба СТОУС Практикийн бичиг баримт 2-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг толилуулах нь</i></li> <li>• НББОУС 12-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Нэг ажил гүйлгээнээс үүсч буй хөрөнгө ба өр төлбөрийн хойшлогдсон татвар</i></li> <li>• НББОУС 12-ын нэмэлт өөрчлөлт Олон улсын татварын шинэчлэлт-Пиллар II загвар</li> </ul>

**СТОУС 17 Даатгалын гэрээ**

СТОУС 17 даатгалын гэрээ (СТОУС 17) нь 2023 оны 1-р сарын 1-ний өдөр болон түүнээс хойших тайлагналын хугацаанд хүчин төгөлдөр болно. СТОУС 17 нь даатгалыг гаргаж буй аж ахуйн нэгжийн төрлөөс үл хамааран бүх төрлийн даатгалын гэрээнд (жишээлбэл, амь насны даатгал, гэнэтийн ослын даатгал, шууд даатгал, давхар даатгал гэх мэт) мөн түүнчлэн тодорхой онцлог бүхий санхүүгийн хэрэгслүүд болон баталгаанд үйлчилнэ. Хязгаарлагдмал хамрах хүрээний хязгаарлалтууд хамаарна.

Банк нь стандартад үл хамаарах доор дурдсан зүйлсээс бусад тохиолдолд даатгалын эрсдэлийг шилжүүлэх гэрээ байхгүй тул СТОУС 17 нь 2023 оны 12-р сарын 31-ээр дуусгавар болсон Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй гэж дүгнэсэн.

Дээрх гэрээг дүгнэхдээ даатгалд хамрагддаг зээлийн карт ба түүнтэй адилтгах бүтээгдэхүүнүүдийг үнэлж үзсэн. Үйлчлүүлэгчтэй байгуулсан гэрээний үнэ буюу хүүнд тухайн үйлчлүүлэгчийн даатгалтай холбоотой эрсдэлийг тусгаагүй тохиолдолд даатгалын гэрээний тодорхойлолтыг хангасан зээлийн картын гэрээг (мөн түүнтэй адилтгах зээлийн эсхүл төлбөрийн нөхцөлтэй бусад гэрээг) СТОУС 17-ын хамрах хүрээнд оруулаагүй. Зээл хүссэн бүх харилцагчид Банк ижил түвшний хүү санал болгодог тул дээрх төрлийн гэрээ байгуулахдаа даатгалын эрсдэлийг харгалзан үздэггүй гэж тодорхойлж СТОУС 17-ийг дагаж мөрдөхөөс чөлөөлөгдөнө гэж үзсэн.

Даатгалын гэрээний тодорхойлолтыг хангасан боловч даатгалын тохиолдол үүсэхэд гэрээний дагуу даатгуулагчийн үүргийг биелүүлэхэд шаардагдах хэмжээгээр нөхөн төлбөрийг хязгаарласан зээлийн гэрээ, Жишээ нь: Нас барсан бол зээл төлөх үүргээс чөлөөлөгдөх – уг гэрээнд СТОУС 9 эсхүл СТОУС 17-г сонгох боломжтой. Уг сонголтыг багцын түвшинд хийх бөгөөд буцаах боломжгүй. Банк нь эдгээр бүтээгдэхүүний багц бүрт СТОУС 9-г дагаж мөрдөх сонголтыг хийсэн бөгөөд уг сонголтыг буцаах боломжгүй болно. Бусад нэмэлт өөрчлөлт, тайлбарууд нь 2023 онд анх удаа хэрэгжсэн боловч Банкны санхүүгийн тайланд нөлөө үзүүлээгүй.

**НББОУС 8-д оруулсан нэмэлт өөрчлөлтүүд - Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын тодорхойлолт**

Энэхүү өөрчлөлтүүд нь НББ-ын тооцооллын өөрчлөлт, НББ-ийн бодлогын өөрчлөлт, алдааны залруулга зэргийн хоорондын ялгааг тодорхойлсон. Мөн аж ахуй нэгжүүд НББ-ийн тооцооллыг боловсруулахад хэмжилтийн техник болон өгөгдөл хэрхэн хэрэглэгддэгийг тодруулж өгсөн. Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлээгүй.

## 2.3 Шинэ болон шинэчлэгдсэн Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (СТОУС) (Үргэлжлэл)

### Тайлант жилд хэрэгжиж эхэлсэн шинэ СТОУС болон нэмэлт өөрчлөлтүүд (Үргэлжлэл)

#### **НББОУС 1 болон СТОУС Практикийн бичиг баримт 2-т орсон нэмэлт өөрчлөлтүүд - Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг толилуулах нь**

НББОУС 1-д оруулсан нэмэлт өөрчлөлтүүд нь аж ахуйн нэгжүүдээс нягтлан бодох бүртгэлийн чухал бодлогоос илүүтэй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын материаллаг мэдээллийг толилуулахыг шаарддаг. Аж ахуйн нэгжийн санхүүгийн тайланд тусгагдсан бусад мэдээлэлтэй хамт авч үзэхэд нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын мэдээлэл нь материаллаг бол эдгээр мэдээлэл нь санхүүгийн тайлангийн үндсэн хэрэглэгчдэд шийдвэр гаргахад нөлөөлнө гэж үзэж болно.

СТОУС Практик тайлагнал 2-т Материаллаг байдлын талаарх дүгнэлт гаргахад оруулсан нэмэлт өөрчлөлтүүд нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын тодруулгад материаллаг байдлын үзэл баримтлалыг хэрхэн ашиглах талаар зайлшгүй хийх шаардлаггүй зааварчилгааг өгдөг. Банк нь санхүүгийн тайлангийн 2-р тодруулгад нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын материаллаг бодлогын хураангуйг тодруулсан. Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь тайлангийн үзүүлэлтүүдийг хэмжих, хүлээн зөвшөөрөх, тайлагнахад нөлөө үзүүлээгүй байна.

#### **НББОУС 12 Орлогын албан татвар – Нэг ажил гүйлгээнээс үүсч буй хөрөнгө ба өр төлбөрийн хойшлогдсон татвар**

НББОУС 12-ын нэмэлт өөрчлөлт нь анх удаа хүлээн зөвшөөрөхөөс чөлөөлөгдөх цар хүрээг нарийвчлан тусгаснаар татвар ногдох болон татвар ногдох орлогоос хасагдах түр зөрүү үүсгэж буй түрээс болон татан буулгах үүрэгтэй холбоотой гүйлгээнүүдийг чөлөөлөгдөх цар хүрээнд хамааруулахгүй болсон. Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлээгүй.

#### **Олон улсын татварын шинэчлэлт—Пиллар II загвар- НББОУС 12 нэмэлт өөрчлөлтүүд**

НББОУС 12-д ЭЗХАХБ-ын Пиллар II дүрмийн дагуу нэмэлт өөрчлөлтийг оруулсан бөгөөд үүнд:

- ▶ Пиллар II дүрэм дэх харьяаллын дагуу хэрэгжүүлэх хойшлогдсон татварыг хүлээн зөвшөөрч, тодруулга хийхэд түр зуурын шаардлагатай чөлөөлөлт; болон
- ▶ Тухайн хууль тогтоомж хүчин төгөлдөр болох өдрөөс өмнө аж ахуйн нэгж нь Пиллар II дүрмийн орлогын албан татварын нөлөөллийг санхүүгийн тайлангийн хэрэглэгчдэд ойлгоход тус болох тодруулгын шаардлагыг тус тус оруулсан.

Пиллар II дүрмийн хууль тогтоомж (хэсэгчлэн) батлагдсан боловч хараахан хүчин төгөлдөр болоогүй байгаа үед энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь санхүүгийн тайлангийн хэрэглэгчдэд тайлант хугацааны эцэст Пиллар II дүрмийн орлогын албан татвараас үүдэн гарах тоон болон чанарын өөрчлөлтийг ойлгоход нь туслах мэдэгдэж байгаа эсвэл таамагласан мэдээллийг ил тод болгохыг шаарддаг. Жишээлбэл:

а) Пиллар II дүрмийн хууль тогтоомж нь аж ахуйн нэгжид хэрхэн нөлөөлж байгаа болон Пиллар II дүрэм дэх гол харьяаллын дагуу ногдож болох орлогын албан татвар зэрэг чанарын мэдээлэл, мөн

б) Тоон мэдээлэл, тухайлбал:

- ▶ Пиллар II дүрмийн дагуу аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварт ногдуулах хувь хэмжээ болон тэдгээрт хамаарах татварын дундаж хувь хэмжээг харуулсан үзүүлэлт; эсвэл
- ▶ Пиллар II дүрэм хүчин төгөлдөр хэрэгжиж эхлэвэл аж ахуйн нэгжийн нийт орлогын татварын хувь хэмжээ хэрхэн өөрчлөгдөх байсныг харуулсан үзүүлэлт.

Хууль хүчин төгөлдөр болмогц Пиллар II дүрмийн орлогын албан татвартай холбоотой урсгал татварын зардалд нэмэлт тодруулга хийх шаардлагатай. Шаардлагууд нь 2023 оны 1-р сарын 1-нээс хойш эхлэх жилийн тайлагналын үеүүдэд хамаарах боловч 2023 оны 12-р сарын 31-ний өдөр буюу түүнээс өмнө дуусах завсрын хугацаанд хамаарахгүй.

Банк нь Пиллар II дүрмийг нэвтэрсэнтэй холбогдуулан өөрийн байгууллагын бүтцийг хянан үзсэн. Банк нь үйл ажиллагаа явуулж буй бүх нутаг дэвсгэрт татварын хүчин төгөлдөр хувь хэмжээ 15% -иас дээш байдаг тул хууль хүчин төгөлдөр болмогц Пиллар II-н татвар нөлөөлөхгүй гэж тодорхойлсон. Иймд холбогдох Пиллар II-н тодруулга хийх шаардлагагүй тул нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн санхүүгийн тайланд нөлөө үзүүлээгүй.

**2.3 Шинэ болон шинэчлэгдсэн Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (СТОУС) (Үргэлжлэл)**

**НББОУС3-өөс батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд**

Банкны санхүүгийн тайлангуудыг батлан гаргах үед батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд болон стандартын тайлбаруудыг дор тодруулсан болно. Банк эдгээр стандартууд болон нэмэлт өөрчлөлтүүдийг хэрэгжиж эхлэх үеэс дагаж мөрдөнө.

Хэрэгжих хугацаа	Шинэ стандартууд болон нэмэлт өөрчлөлтүүд
2024 оны 1-р сарын 1	<ul style="list-style-type: none"> <li>СТОУС 16-ын нэмэлт өөрчлөлт-<i>Борлуулаад буцаан түрээсэлсэн хөрөнгийн түрээсийн өр төлбөр</i></li> <li>НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт-<i>Богино хугацаат болон урт хугацаат өр төлбөрийн ангилал</i></li> <li>НББОУС 7 болон СТОУС 17-ийн нэмэлт өөрчлөлт- <i>Бэлтгэн нийлүүлэгчийн санхүүжилтийн зохицуулалт</i></li> </ul>
2025 оны 1-р сарын 1	<ul style="list-style-type: none"> <li>НББОУС 21-ийн нэмэлт өөрчлөлт – <i>Өөр валютад хөрвөх боломжгүй байх</i></li> </ul>
Шийдвэрлэгдээгүй	<ul style="list-style-type: none"> <li>СТОУС 10, НББОУС 28-ын нэмэлт өөрчлөлт <i>Хөрөнгө оруулагч ба түүний хараат компани, хамтарсан компанийн хооронд худалдсан эсхүл хандивласан хөрөнгө</i></li> </ul>

**СТОУС 16-ын нэмэлт өөрчлөлт-Борлуулаад буцаан түрээсэлсэн хөрөнгийн түрээсийн өр төлбөр**

2022 оны 9-р сард Зөвлөл нь Худалдах болон Буцаан түрээслэх түрээсийн өр төлбөрийг гаргасан (СТОУС 16-н нэмэлт өөрчлөлт). СТОУС 16 Түрээс-ийн нэмэлт өөрчлөлт нь худалдагч-түрээслэгч нь худалдан авах эрхтэй холбоотой ашиг, алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөхгүй/бүртгэхгүй байхын тулд худалдагч-түрээслэгчийн худалдах, буцаан түрээслэх гүйлгээний явцад үүссэн өр төлбөрийг хэмжихэд ашиглах шаардлагыг тодорхойлсон байна.

Худалдах болон буцаан түрээслэх гүйлгээ эхэлсэн өдрөөс хойш худалдагч-түрээслэгч нь СТОУС 16-ын 29-өөс 35-р зүйлийг буцаан түрээслэхээс үүссэн ашиглах эрхийн хөрөнгөд, СТОУС 16-ын 36-46-р зүйлүүдийг буцааж түрээслэхээс үүссэн өр төлбөрт хэрэглэнэ. 36-аас 46-р зүйлийг хэрэглэхдээ худалдагч-түрээслэгч нь "түрээсийн төлбөр" эсвэл "шинэчилсэн түрээсийн төлбөр"-ийг худалдагч-түрээслэгч нь ашиглах эрхтэй холбоотой ашиг, алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөхгүй байхаар тодорхойлно. Эдгээр шаардлагыг хэрэгжүүлэх нь СТОУС 16-ын 46(а)-д заасан худалдагч-түрээслэгч түрээсийн гэрээг хэсэгчлэн эсвэл бүрэн дуусгавар болгохтой холбоотой аливаа олз, алдагдлыг ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрөхгүй байх үндэслэл болохгүй.

Өөрчлөлт нь буцаан түрээслэхээс үүссэн түрээсийн өр төлбөрийг хэмжих тусгай шаардлагыг заагаагүй болно. Буцаан түрээслэхээс үүсэх түрээсийн өр төлбөрийн анхны хэмжилт нь худалдагч-түрээслэгч нь СТОУС 16-ын Хавсралт А-д заасан түрээсийн төлбөрийн ерөнхий тодорхойлолтоос ялгаатай байдлаар "түрээсийн төлбөр"-ийг тодорхойлоход хүргэж болзошгүй. Худалдагч-түрээслэгч нь НББОУС 8-ын дагуу нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

**Тодруулга: Бэлтгэн нийлүүлэгчийн санхүүжилтийн зохицуулалт - НББОУС 7 ба СТОУС 7-ийн нэмэлт өөрчлөлтүүд**

2023 оны 5-р сард Зөвлөлөөс НББОУС 7 Мөнгөн гүйлгээний тайлан болон СТОУС 7 Санхүүгийн хэрэгсэл: Тодруулга-д нэмэлт өөрчлөлт оруулсан.

Байгууллагын өр төлбөр, мөнгөн гүйлгээ, хөрвөх чадварын эрсдэлд бэлтгэн нийлүүлэгчийн санхүүжилтийн зохицуулалт хэрхэн нөлөөлж байгааг санхүүгийн тайлан хэрэглэгчид ойлгоход туслах зорилгоор одоогийн тодруулгын шаардлагыг сайжруулах нэмэлт өөрчлөлт хийгдсэн.

Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь бэлтгэн нийлүүлэгчийн санхүүжилтийн зохицуулалтын онцлогийг тодруулсан. Эдгээр зохицуулалтаар нэг болон хэд хэдэн санхүүжүүлэгч нь байгууллагын бэлтгэн нийлүүлэгчиддээ төлөх ёстой төлбөрийг төлөх юм. Байгууллага нь гэрээний нөхцлийн дагуу эдгээр дүнг санхүүжүүлэгч байгууллагууд, байгууллагын бэлтгэн нийлүүлэгчдэд төлөх өдрөөр эсхүл үүнээс дараах хугацаанд санхүүжүүлэгч байгууллагад төлнө.

Бэлтгэн нийлүүлэгчийн санхүүжилтийн зохицуулалтын өр төлбөр, мөнгөн гүйлгээнд үзүүлэх нөлөөллийн талаарх мэдээлэл, тухайлбал тэдгээр зохицуулалтын нөхцөл, шаардлага, тайлант хугацааны эхэн ба эцсийн байдлаар эдгээр зохицуулалттай холбоотой өр төлбөрийн тоон мэдээлэл, уг зохицуулалтын дансны үнэд гарсан мөнгөн бус өөрчлөлтийн төрөл зэрэг мэдээллийг байгууллага тайландаа тусгах шаардлагыг энэхүү нэмэлт өөрчлөлтөд тусгасан. Санхүүжилтийн зохицуулалт тус бүрийн нөхцөл шаардлага нь харилцан адилгүй эсхүл онцгой нөхцөл шаардлагатайгаас бусад тохиолдолд дээрх мэдээллүүдийг нэгтгэн толилуулах шаардлагатай.

## 2.3 Шинэ болон шинэчлэгдсэн Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (СТОУС) (Үргэлжлэл)

### НББОУСЗ-өөс батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд (Үргэлжлэл)

#### **Тодруулга: Бэлтгэн нийлүүлэгчийн санхүүжилтийн зохицуулалт - НББОУС 7 ба СТОУС 7-ийн нэмэлт өөрчлөлтүүд (үргэлжлэл)**

СТОУС 7-д заасан хөрвөх чадварын эрсдэлийн тодруулгын хүрээнд бэлтгэн нийлүүлэгчийн санхүүгийн зохицуулалтыг тодруулгад хамааралтай бусад хүчин зүйлсийн жишээ болгон оруулсан болно.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

#### **НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт- Богино хугацаат болон биелүүлэх нөхцөлт шаардлагуудтай урт хугацаат өр төлбөрийн ангилал**

2020 оны 1-р сар, 2022 оны 10-р сард Зөвлөлөөс НББОУС 1-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, өр төлбөрийг богино болон урт хугацааны гэж ангилахад тавигдах шаардлагыг тодорхойлсон. Нэмэлт өөрчлөлтүүд нь дараах зүйлсийг тодруулсан болно:

- ▶ Төлбөр хойшлуулах эрх гэж юуг хэлэх
- ▶ Төлбөр хойшлуулах эрх нь тайлант хугацааны эцэст байгаа эсэх
- ▶ Тухайн байгууллага хойшлуулах эрхээ хэрэгжүүлэх эсэх нь ангилалд нөлөөлөхгүй
- ▶ Хэрэв хөрвөх өр төлбөрт агуулагдсан нийлмэл дериватив нь өөрөө өмчийн хэрэгсэл бол өр төлбөрийн нөхцөл нь түүний ангилалд нөлөөлөхгүй
- ▶ Тодруулга

#### *Төлбөр хойшлуулах эрх*

Хэрэв аж ахуйн нэгжийн өр төлбөрийг барагдуулахыг хойшлуулах эрх нь тайлант хугацаанаас хойших (ирээдүйн нөхцөлт шаардлагууд) нөхцөлт шаардлагуудыг хангах эсэхээс хамаарах бол тайлант хугацааны эцэст нөхцөлт шаардлагуудыг хангахгүй байсан ч тухайн тайлант хугацааны эцэст өр төлбөрийг барагдуулахыг хойшлуулах эрхтэй гэж үзнэ гэж Зөвлөлөөс шийдвэрлэсэн. Цаашилбал, 72В-д заасан шаардлагууд нь зөвхөн зээлийн зохицуулалтаас үүссэн өр төлбөрт хамаарна гэж Зөвлөл тодорхойлсон.

#### *Төлбөр барагдуулахыг хойшлуулах эрх тайлант хугацааны эцэст байгаа эсэх*

Зээлдүүлэгч талаас тайлант хугацааны эцэст эсхүл түүнээс хойших хугацаанд нөхцөлт шаардлагуудыг байгууллага хангаж байгаа эсэхийг шалгахад үл хамааран тайлант хугацааны эцэст эсхүл түүнээс өмнөх хугацаанд биелүүлэх шаардлагатай нөхцлүүдэд төлбөр хойшлуулах эрх байгаа эсэхийг шалгана гэж уг нэмэлт өөрчлөлтөөр тодотгож өгсөн.

#### *Удирдлагын хүлээлт*

НББОУС 1.75А-д "Байгууллага тайлант хугацааны дараа өр төлбөрийг барагдуулах хугацаагаа арван хоёр сараас багагүй хугацаагаар хойшлуулах эрхээ хэрэгжүүлэх эсэх нь өр төлбөрийн ангилалд нөлөөлөхгүй" гэсэн тодотголыг уг өөрчлөлтөд нэмсэн. Өөрөөр хэлбэл, удирдлага богино хугацаанд өр төлбөрөө барагдуулах зорилготой байсан ч төлбөр хойшлуулах эрх байгаа л бол удирдлагын төлөвлөгөөг өр төлбөрийн ангилалд нөлөөлүүлэхгүй гэсэн утгатай. Энэ нь санхүүгийн тайлан баталгаажих үед өр төлбөрийг барагдуулсан байсан ч хамаарах юм. Гэсэн хэдий ч, ийм нөхцөлд байгууллага нь санхүүгийн тайлангийн хэрэглэгчдэд санхүүгийн байдалд үзүүлэх нөлөөллийг ойлгох боломжийг олгохын тулд төлбөр тооцоо хийх хугацааны талаарх мэдээллийг санхүүгийн тайланд толилуулах шаардлагатай.

#### *"Төлбөр барагдуулах" гэсэн нэр томъёоны тайлбар*

Зөвлөлөөс НББОУС 1-д 76А болон 76Б -г нэмж "өр төлбөрийг барагдуулах" гэдгийг тодруулсан. Зөвлөлөөс өр төлбөр барагдуулах гэдгийг тухайн байгууллагын нөөцийн гадагшлах урсгалтай уялдуулах нь чухал гэж дүгнэсэн.

Өөрийн өмчийн хэрэгслээр төлбөр барагдуулахыг өр төлбөрийг богино эсхүл урт хугацаат гэж ангилах зорилгоор хийсэн төлбөр тооцоо гэж үздэг гэхдээ үл хамаарах нэг зүйл байна.

Хөрвөх опционыг өр төлбөр эсвэл өр төлбөрийн хэсэг гэж ангилсан тохиолдолд өмчийн хэрэгслийг шилжүүлэх нь өр төлбөрийг богино эсхүл урт хугацаат гэж ангилах зорилготой гүйлгээ гэж үзнэ. Зөвхөн хөрвөх опционыг өмчийн хэрэгсэл гэж ангилсан тохиолдолд өр төлбөрийг богино, урт хугацаат гэж ангилахдаа өөрийн өмчийн хэрэгслээр төлбөр тооцоо хийх ажил гүйлгээг харгалзаж үзэхгүй.

Одоогийн мөрдөгдөж буй стандартын дагуу, өмнөх зээлээ төлөөд дахин санхүүжилт авахыг одоогийн зээлийн сунгалт гэж тооцдог тул "төлбөр барагдуулалт" гэж үзэхгүй.

## 2.3 Шинэ болон шинэчлэгдсэн Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартууд (СТОУС) (Үргэлжлэл)

### НББОУС3-өөс батлагдсан боловч хэрэгжиж эхлээгүй байгаа стандартууд (Үргэлжлэл)

#### **Өр төлбөрийг гэрээний дагуу богино болон урт хугацааны өр төлбөр гэж ангилах - НББОУС 1-ийн нэмэлт өөрчлөлт (Үргэлжлэл)**

##### *Тодруулга*

Зээлийн гэрээнээс үүссэн өр төлбөрийг урт хугацаат гэж ангилсан мөн төлбөр барагдуулах хугацааг хойшлуулах эрх нь ирээдүйн 12 сарын хугацаанд биелүүлэх нөхцөлт шаардлагуудыг хангаж байгаа эсэхээс хамаарах бол байгууллага энэ талаар санхүүгийн тайланд тодруулсан байхыг шаардах зорилгоор НББОУС 1.76ZA-г нэмсэн. Энэхүү тодруулга нь биелүүлэх нөхцөлт шаардлагууд болон холбогдох өр төлбөрийн талаарх мэдээлэл, түүнчлэн тухайн байгууллага нөхцөлт шаардлагуудыг биелүүлэхэд хүндрэл үүсч болзошгүйг илтгэх аливаа баримт, нөхцөл байдлыг агуулсан байх ёстой.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

#### **НББОУС 21-ийн нэмэлт өөрчлөлт – Өөр валютад хөрвөх боломжгүй байх**

Зөвлөл өөр валютад хөрвөх боломжгүй валютын талаарх нэмэлт өөрчлөлтийг НББОУС 21-т 2023 оны 8 сард оруулсан.

Уг нэмэлт өөрчлөлтөөр валют бусад валютад хөрвөх боломжтой эсэхийг хэрхэн тодорхойлох мөн валют бусад валютад хөрвөх боломжгүй үед аж ахуйн нэгж тухайн үеийн ханшийг хэрхэн тодорхойлох талаар тусгаж өгсөн. Валют солих механизм эсхүл валютын зах зээлээс хэрэгжүүлэх боломжтой эрх, үүрэг үүсгэх валют солих ажил гүйлгээгээр, боломжит хугацаанд буюу ажил гүйлгээ хойшлох ердийн хугацааг тооцсон хугацаанд сольсон валютаа хүлээн авах боломжтой тохиолдолд уг валютыг өөр валютад хөрвөх боломжтой гэж үзнэ. Хэрэв тухайн валют нь өөр валютад хөрвөх боломжгүй бол валютын үнийг тодорхойлох өдрийн ханшийг тооцох шаардлагатай. Хөрвөх боломжгүй валютын ханшийг тооцоход баримтлах гол зүйл нь ханшийг тооцох өдрөөрх давамгайлах эдийн засгийн нөхцөлд хийгдэж байгаа валют арилжааны ердийн гүйлгээний ханшийг тусгах юм. Байгууллага нь ажиглагдахуйц буюу ашиглаж болохоор ханш байгаа тохиолдолд уг ханшид залруулга хийхгүйгээр буюу тооцооллын өөр арга техник ашиглахгүйгээр уг ханшийг шууд ашиглах боломжтой гэж нэмэлт өөрчлөлтөд мөн тусгасан.

Байгууллага өөр валютад хөрвөх боломжгүй валютын тухайн үеийн ханшийг тооцоолсон бол санхүүгийн тайлангийн хэрэглэгчдэд тухайн валют нь ямар учраас хөрвөх боломжгүй байгаа мөн энэ нь байгууллагын мөнгөн гүйлгээ, санхүүгийн байдал болон санхүүгийн гүйцэтгэлд хэрхэн нөлөөлөх эсхүл нөлөөлөх магадлалтайг ойлгоход тус дөхөм болох үүднээс эдгээр мэдээллийг санхүүгийн тайланд тодруулна.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

#### **СТОУС 10, НББОУС 28-ын нэмэлт өөрчлөлт – Хөрөнгө оруулагч ба түүний хараат компани, хамтарсан үйлдвэрийн хооронд худалдсан эсхүл хуваарилсан хөрөнгө**

2015 оны 12 сард, НББЗ-өөс өмчийн аргатай холбоотой судалгааны төслийн үр дүнгээс хамаарах нэмэлт өөрчлөлтийг эцэслэтэл үндсэн нэмэлт өөрчлөлтийг дагаж мөрдөх огноог хойшлуулах шийдвэр гаргасан. Нэмэлт өөрчлөлтийг урьдчилан дагаж мөрдөхийг зөвшөөрсөн хэвээр байна.

Хараат компани, хамтарсан үйлдвэрт худалдах эсхүл хуваарилах байдлаар хяналтыг нь алдсан охин компанийн бүртгэл, тайлагналыг СТОУС 10 Нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан болон НББОУС 28 Хараат болон хамтарсан үйлдвэрт оруулсан хөрөнгө оруулалт стандартуудад зөрүүтэй тусгасан байгааг залруулах нэмэлт өөрчлөлтийг оруулсан.

Нэмэлт өөрчлөлтөөр хараат компани болон хамтарсан үйлдвэрт охин компанийг шилжүүлсэн нь СТОУС 3 Бизнесийн нэгдэлд тодорхойлсон бизнес гэсэн ухагдахуунд хамаарах бол шилжүүлэхтэй холбоотой үүссэн олз эсхүл гарзыг бүтэн дүнгээр нь хүлээн зөвшөөрнө гэж тодотгосон. Харин уг шилжүүлэх процесс нь бизнес гэсэн ухагдахуунд хамаарахгүй бол зөвхөн өөрийн хувь эзэмшилд ногдох хэмжээгээр шилжүүлэхтэй холбоотой үүссэн олз эсхүл гарзыг хүлээн зөвшөөрнө.

Энэхүү нэмэлт өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайланд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.



## 2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй

### Гадаад валютын ханшийн тэгшитгэл

Банк нь санхүүгийн тайлангаа өөрийн үйл ажиллагааны болон тайлагналын мөнгөн тэмдэгт болох Монгол төгрөгөөр тайлагнадаг. Гадаад валютын гүйлгээг анх бүртгэхдээ гүйлгээ хийсэн өдрийн албан ханшаар үйл ажиллагааны мөнгөн нэгж рүү хөрвүүлж бүртгэнэ. Гадаад валютаар бүртгэсэн мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрүүдийг санхүүгийн тайлангийн өдрийн албан ханшаар дахин хөрвүүлдэг. Арилжааны бус үйл ажиллагаанаас үүссэн ханшийн бүх зөрүүг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд "Үйл ажиллагааны бусад орлого" гэж бүртгэнэ. Түүхэн өртгөөрөө гадаад валютаар хэмжигдэх мөнгөн бус зүйлсийг гүйлгээ гарсан өдрийн албан ханшаар хөрвүүлнэ. Бодит үнэ цэнээрээ гадаад валютаар хэмжигдэх мөнгөн бус зүйлүүдийг бодит үнэ цэн нь тодорхойлогдсон өдрийн ханшаар хөрвүүлнэ. Бодит үнэ цэнээр бүртгэх мөнгөн бус зүйлүүдийн дахин хөрвүүлэлтээс үүссэн ханшийн зөрүүг ашиг, алдагдалд шууд бусаар хүлээн зөвшөөрдөг мөнгөн бус зүйлсийн дахин хөрвүүлэлтээс үүссэн ханшийн зөрүүний валютын ханшийн зөрүүг бусад дэлгэрэнгүй орлогод шууд хүлээн зөвшөөрдөг.

### Орлого ба зардлыг хүлээн зөвшөөрөх

Эдийн засгийн өгөөж нь Банкинд орж ирэх нь тодорхой мөн хэмжих боломжтой үед орлогыг хүлээн зөвшөөрч бүртгэдэг. Орлогыг хүлээн зөвшөөрөхөөс өмнө дараах тусгай шалгуурууд хангагдсан байх ёстой. Үүнд:

#### (i) Хүүгийн цэвэр орлого

Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж байгаа эсхүл БҮЦАА бүртгэхээс бусад тохиолдолд санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүгийн орлого ба зардлыг үр ашигт хүүгийн аргаар тооцоолон "Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого" ба "Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал" гэж хүлээн зөвшөөрч цэвэр хүүгийн орлогод тус тус бүртгэнэ. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүг тайлант хугацааны бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт гэж үзэх бөгөөд "Арилжааны цэвэр алдагдал" болон "Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх бусад санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого"-д толилуулна. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд болон хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүүгийн орлого эсхүл зардлыг үр ашигт хүүгийн арга ашиглан тооцоолно.

Үр ашигт хүүгийн түвшин нь ирээдүйн мөнгөн урсгалыг санхүүгийн хэрэгслүүдийн хүлээгдэж буй хугацаанд эсхүл түүнээс богино хугацааны туршид хорогдуулж санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн дансны цэвэр дүнг гаргах хүүгийн хувь болно. Ирээдүйн мөнгөн урсгалыг тооцохдоо санхүүгийн хэрэгслүүдийн гэрээний бүх нөхцөлүүдийг харгалзан үзнэ.

Тооцоолохдоо санхүүгийн хэрэгслүүдийн гэрээний бүх нөхцөлүүд (жишээлбэл, урьдчилж төлөх сонголт) болох ирээдүйн зээлийн алдагдлаас бусад тухайн хэрэгслүүдэд шууд хамаарах аливаа төлбөр эсхүл өсөн нэмэгдэх зардал болон үр ашигт хүүгийн түвшинг харгалзан үзнэ.

Үнэ цэн нь буурсан санхүүгийн хөрөнгийн үр ашигт хүү нь ирээдүйн мөнгөн урсгалыг (хүлээн зөвшөөрөх үед хүлээгдэж буй эрсдэлийн санг оруулна) санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнтэй (ихэнх тохиолдолд худалдан авсан дүнтэй тэнцүү байна) нь тэнцүү болгон хорогдуулах хүү байна. Энэхүү тооцооллоор үр ашигт хүүгийн түвшин өөрчлөгдөнө.

Доор дурдсан 2 нөхцөлөөс бусад тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийн дансны нийт дүнгээс үр ашигт хүүгийн хэмжээгээр хүүгийн орлого тооцоолно. (i). Үнэ цэнийн бууралтад орсон (3-р түвшинд хамаарах) санхүүгийн хөрөнгийн хүүгийн орлогыг дансны нийт үнээс эрсдэлийн санг хассан дүнд үндэслэн үр ашигт хүүгийн хувиар тооцоолон олно. (ii). Үнэ цэнийн бууралттай санхүүгийн хөрөнгө худалдан авсан эсхүл санхүүгийн хөрөнгийг анх гаргахад үнэ цэнийн бууралтад орсон бол тухайн хөрөнгийн хорогдуулсан өртөгт үндэслэн эрсдэлээр тохируулсан хүүгийн хувь хэмжээгээр хүүгийн орлогыг тооцоолно.

#### (ii) Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого

Банк нь өөрийн харилцагч нарт үзүүлдэг төрөл бүрийн үйлчилгээнээс хураамж, шимтгэлийн орлого олдог. Хураамж, шимтгэлийн орлогыг тухайн үйлчилгээг үзүүлсний хариуд Банкны олох төлбөрийн хэмжээг тусгасан хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрнө. Гүйцэтгэлийн үүрэг, түүнчлэн тэдгээрийг хангах хугацааг гэрээ байгуулах үед тодорхойлдог. Банкны орлогын гэрээнд доор тайлбарласны дагуу олон гүйцэтгэлийн үүрэг ихэвчлэн байдаггүй. Банк нь харилцагчиддаа үйлчилгээ үзүүлэх үед төлбөрийг нэхэмжлэх бөгөөд ихэнхдээ үйлчилгээ үзүүлсэн даруй эсхүл тодорхой хугацаанд үзүүлсэн үйлчилгээний төлбөрийг гэрээний хугацаа дууссаны дараа авдаг. Банк нь үйлчилгээгээ харилцагчид шилжүүлэхээс өмнө ихэвчлэн хяналт тавьдаг тул орлогын зохицуулалтын үндсэн үүрэг гэж дүгнэсэн.

## 2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

### Орлого ба зардлыг хүлээн зөвшөөрөх (Үргэлжлэл)

#### (ii) Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого (Үргэлжлэл)

*Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлсэн хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого*

Тодорхой хугацааны туршид үйлчилгээг үзүүлж олох орлогыг тэр хугацааны туршид нь хуримтлуулна. Эдгээр хураамжид хадгаламжийн хайрцгийн шимтгэл орно.

*Гүйлгээний үйл ажиллагаанаас олсон шимтгэлийн орлого*

Гуравдагч этгээдтэй хийсэн хэлцэл, хэлцэлд оролцсоноос үүссэн хураамжийг үндсэн хэлцэл дууссаны дараа хүлээн зөвшөөрнө. Гүйцэтгэлийн тодорхой үүрэг хариуцлагатай холбоотой хураамж буюу хураамжийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг гүйцэтгэлийн холбогдох шалгуурыг хангасны дараа хүлээн зөвшөөрнө.

Банк нь өргөн цар хүрээний санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлж үүнээсээ шимтгэл ба хураамж авдаг. Банк санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлснээр үр ашигт өгөөжийн нэг хэсэг биш болох бүх шимтгэлийн орлогоо (төлбөрийн картын хураамж, гар утасны үйлчилгээ г.м) цаг тухайд нь гүйцэтгэл биелэгдсэн үед нь бүртгэдэг. Банк өөрийн зээлийн багцын хэсэг болон бусад оролцогчдод хамаарах үр ашигт хүүгийн хэсгүүдээс өөртөө авч үлдээгүй.

*Холбогдох санхүүгийн хэрэгслүүдийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого*

Банкны холбогдох санхүүгийн хэрэгслүүдийн салшгүй хэсэг болох хураамжийн орлого нь: зээл олголтын шимтгэл, олгогдоогүй үйлчилгээний шимтгэл болон зээлтэй холбоотой бусад шимтгэлүүд орно. Эдгээр шимтгэл нь (өсөн нэмэгдэх аливаа зардлын хамт) зээлийн үр ашигт хүүгийн залруулга гэж хүүгийн орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Харин татан авахгүй нь бараг тодорхой болсон зээлүүдийн зээлийн үйлчилгээний шимтгэл нь хугацааны эцэст орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдөнө.

*Хураамж ба шимтгэлийн зардал*

Хураамжийн зардал нь арилжааны банкинд тогтмол төлдөг үйлчилгээний шимтгэл хураамжийг илэрхийлдэг. Хураамжийн зардлыг бодитоор үйлчилгээ авсан тухай бүрд хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ.

Тодорхой гүйцэтгэлийн хэмжээтэй холбогдох төлбөрийн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг гүйцэтгэл биелэгдсэн үед нь хүлээн зөвшөөрдөг.

#### (iii) Арилжааны цэвэр орлого

Арилжааны цэвэр орлогод "Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй" санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн хүүгийн орлого, зардал, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн бүх олз, гарз болон ногдол ашиг хамаарна.

#### (iv) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх бусад санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого

Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж байгаагаас бусад буюу БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө өр, төлбөрийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс үүссэн бүх олз гарзыг энэхүү орлогод хамааруулна.

### Санхүүгийн хэрэгслүүд – анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараа үеийн хэмжилт

Бодит үнэ цэнээр бүртгэж, өөрчлөлтийг нь тухайн жилийн ашиг алдагдлаар тусгадаг санхүүгийн хэрэгслүүдийг анх бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнийг хамгийн сайн тодорхойлох зүйл нь гүйлгээний үнэ байна. Бодит үнэ цэн гүйлгээний үнийн хооронд зөрүү гарсан тохиолдолд анх хүлээн зөвшөөрөлтийн олз, гарзыг зөвхөн дараах тохиолдолд хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ. Адил төрлийн санхүүгийн хэрэгслийг арилжаалдаг зах зээлд сүүлийн үед гарсан гүйлгээний үнийг баримталсан эсхүл үнэлгээний аргачлалаар үнийг тогтоосон ба үнийн орц мэдээллийг зөвхөн ажиглагдахуйц зах зээлээс авсан. Анх хүлээн зөвшөөрсний дараа хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө болон бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх өрийн хэрэгслүүд дэх хөрөнгө оруулалтад хүлээгдэж буй эрсдэлийн санг хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ. Үүний үр дүнд санхүүгийн тайланд гарз хүлээн зөвшөөрнө.

## 2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

### Санхүүгийн хэрэгслүүд – анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараа үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

#### (i) Хүлээн зөвшөөрөх өдөр

Бүх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө арилжаа хийсэн өдөр (Банк тухайн хэрэгслүүдийн гэрээний нэг тал болсон өдөр) хүлээн зөвшөөрнө. Санхүүгийн хөрөнгийг холбогдох хууль тогтоомжинд заасан хугацаа эсхүл зах зээлийн хэлцлээр тогтоосон хугацаанд худалдах эсхүл худалдан авах арилжааг “Хэвийн нөхцөлтэй арилжаа”-нд хамааруулан ойлгоно.

#### (ii) Санхүүгийн хөрөнгүүд – Ангилал болон хэмжилт

Санхүүгийн хөрөнгийн ангилал нь 'ЗҮТБХТ' гэж нэрлэгддэг мөнгөн урсгалын шинжилгээ болон бизнесийн загварын шинжилгээгээр тодорхойлогдоно.

'ЗҮТБХТ'-ийн шалгуурт нийцээгүй санхүүгийн хөрөнгийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдалд бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгөөр бүртгэнэ.

'ЗҮТБХТ'-ийн шалгуурт нийцсэн санхүүгийн хөрөнгийг бизнесийн загварын шалгуураар үнэлнэ.

Санхүүгийн хөрөнгийн бизнесийн загварын шалгуур гэдэгт дараах ойлголтуудыг хамааруулна. Үүнд:

**Хорогдуулсан өртгөөр хэмжсэн санхүүгийн хөрөнгө:** Гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах зорилгоор эзэмшиж байгаа бизнесийн загварт хамаарах санхүүгийн хөрөнгийг хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

**БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө:** Гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах болон худалдан борлуулах зорилгоор эзэмшиж байгаа бизнесийн загварт хамаарах санхүүгийн хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэнэ.

**БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө:** Дээрх 2 бизнесийн загварын алинд нь ч хамаарахгүй санхүүгийн хөрөнгийг бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь ашиг алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгийн ангилалд толилуулна.

#### (iii) Хорогдуулсан өртгөөр хэмжсэн санхүүгийн хөрөнгүүд

Санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө БҮЦ-ээр нь бүртгэх бөгөөд БҮЦ-д санхүүгийн хөрөнгөтэй шууд холбоотой гүйлгээний зардал, зээл олгохтой холбоотой хураамж, шимтгэлүүд багтана. Санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрсний дараа хорогдуулсан өртгөөр хэмжих буюу дансны үнэ дээр хуримтлагдсан хүүг нэмж, тайлант хугацааны үндсэн болон хүүгийн төлбөрийг хасаж бүртгэнэ. Эдгээр санхүүгийн хөрөнгүүдийг анх хүлээн зөвшөөрсөн өдрөөс эхлэн ирээдүйд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцоолно.

Гэрээ зурагдсан өдрөөр тодорхойлсон үр ашигт хүүгийн түвшинд үндэслэн хүүгийн орлогыг тооцоолно.

Энэхүү ангилалд Монголбанк дахь харилцах болон бэлэн мөнгө, харилцагчдад олгосон зээл болон урьдчилгаа, бусад банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах ба хадгаламж, репо хэлцэл, Засгийн газар болон Монголбанкны өрийн бичиг, үнэт цаас багтана.

#### (iv) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө

##### Өрийн хэрэгслүүд

Дараах 2 шалгуурыг хангасан өрийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэнэ: Үүнд:

- Бизнесийн загварын шалгуур: Санхүүгийн хөрөнгийг гэрээний мөнгөн урсгалыг цуглуулах болон худалдан борлуулах зорилгоор эзэмшиж байгаа бизнесийн загвар ("цуглуулах, худалдан борлуулах"). Сүүлийн зорилго нь ач холбогдол багатай боловч бизнесийн загварын салшгүй хэсэг байдаг.
- Мөнгөн урсгалын загварын шалгуур: Санхүүгийн хөрөнгийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх шалгууртай адил.

Санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө бодит үнэ цэнээр бүртгэх бөгөөд уг хөрөнгөд хамаарах шууд зардлыг бодит үнэ цэнд оруулан тооцно.

## 2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

### Санхүүгийн хэрэгслүүд – анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараа үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

#### (iv) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө (Үргэлжлэл)

##### Өрийн хэрэгслүүд (Үргэлжлэл)

Дараах үеүдэд тэдгээрийг бодит үнэ цэнээр нь хэмжиж, бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрнө. Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх өрийн хэрэгслүүдийн ирээдүйд хүлээгдэж буй эрсдэлийн санг тооцдогтой адил БҮЦБДО-д бүртгэгдэх өрийн хэрэгслүүдийн ирээдүйд хүлээгдэж буй алдагдлыг тооцоолно. Өрийн хэрэгслийг худалдан борлуулсан өдрөөр өмнө нь уг хөрөнгөтэй холбоотойгоор бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрсөн дүнг тайлант үеийн ашиг алдагдалд шилжүүлэн бүртгэнэ.

Үүнээс гадна, гэрээ байгуулах үед тодорхойлсон үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хүүгийн орлогыг тооцоолж орлого, үр дүнгийн тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

##### Өмчийн хэрэгслүүд

СТОУС 9-ийн хамрах хүрээнд багтах өмчийн бүх хөрөнгө оруулалтыг санхүүгийн байдлын тайланд бодит үнэ цэнээр нь хэмжинэ. Гэхдээ бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэхээр сонгосон өмчийн хөрөнгө оруулалт үүнд хамаарахгүй. Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслийг өртгөөр нь хэмжих сонголт байхгүй. Өрийн хэрэгслийг худалдан борлуулсан өдрөөр өмнө нь уг хөрөнгөтэй холбоотойгоор бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрсөн дүнг тайлант үеийн ашиг, алдагдалд шилжүүлэн бүртгэхгүй. Хэрэв хүлээн авсан ногдол ашиг нь хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг илэрхийлж байгаа бөгөөд өмчөөрх эргэн төлөлт биш бол тайлант үеийн ашиг алдагдалд хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ. Эдгээр хэрэгслүүдэд үнэ цэнийн бууралт тооцохгүй.

Банк нь өмчийн хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэхээр сонгосон.

#### (v) Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө

Санхүүгийн хэрэгслүүдийг доор дурдсан нөхцөлд БҮЦАА-д бүртгэх сонголт хийж болно. Үүнд: (а) хэмжилт буюу хүлээн зөвшөөрөлтийн нийцгүй байдлыг арилгах эсхүл багасгах; (б) Банк санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг бүлэглэн бодит үнэ цэнийн үндсэн дээр удирдах; (в) санхүүгийн өр төлбөр нь нийлмэл санхүүгийн хэрэгслийг агуулсан бөгөөд энэ нь үндсэн гэрээтэй шууд харилцан хамааралгүй байх тохиолдол.

Энэ ангилалд үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүд, ипотекийн зээлээр баталгаажсан бондууд ("ИЗББ"), энгийн эрхтэй хөрөнгөөр баталгаажсан бонд (ХББ) болон МИК Холдинг ХК-н 100% эзэмшдэг охин компаниудад худалдах харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа зэрэг багтана.

#### (vi) Зээлээр авсан санхүүжилт, хоёрдогч өглөг ба өрийн үнэт цаас

Зээлээр авсан санхүүжилт, хоёрдогч өглөг болон өрийн үнэт цаас нь гадаад дотоодын санхүүгийн байгууллагын өмнө гэрээгээр хүлээсэн үүрэг юм.

Анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн дараа, зээл, хоёрдогч өглөг болон өрийн үнэт цаасыг дараагийн тайлант хугацаанд үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг тооцохдоо зээл авах үеийн хөнгөлөлт, урамшуулал ба үр ашигт хүүгийн нэг салшгүй хэсэг болж буй зардлуудыг авч үзнэ.

Банкны зээлээр авсан санхүүжилтийн шинжилгээг Тодруулга 21.4-д толилуулсан.

#### (vii) Бусад банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламж

Үүнд дотоод ба гадаадын арилжааны банкууд ба Монголбанкнаас гадаад валют болон төгрөгөөр байршуулсан хугацаатай хадгаламж ба бусад банк ба санхүүгийн байгууллагуудын харилцах дансан дахь хадгаламж багтана. (Тодруулга 21.2).

Бусад банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламжийг анх хүлээн зөвшөөрсний дараа үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ.

## 2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

### Санхүүгийн хэрэгслүүд – анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараа үеийн хэмжилт (Үргэлжлэл)

#### (viii) Харилцагчдын харилцах, хадгаламж

Үүнд харилцагчдын байршуулсан харилцах данс, хугацаагүй болон хугацаатай хадгаламж багтана (Тодруулга 21.3).

Харилцагчдын харилцах, хадгаламжийн өр төлбөрийг анх хүлээн зөвшөөрсний дараа үр ашигт хүүгийн арга ашиглан хорогдуулсан өртгөөр хэмжинэ.

#### (ix) Санхүүгийн баталгаа, аккредитив болон олгогдоогүй зээлийн амлалт

Санхүүгийн баталгааны гэрээ нь өрийн хэрэгслүүдийн гэрээний нөхцөлийн дагуу төлөх төлбөрийг төлөх боломжгүй болсноос үүдэн баталгаа гаргуулагчийн өмнөөс баталгаа гаргагч буюу банк өрийн хэрэгслүүд эзэмшигчид төлбөрийг барагдуулах үүрэг бий болгож буй гэрээ.

Санхүүгийн баталгаа гаргаж өгсний улмаас хүлээн авсан урамшууллыг санхүүгийн тайлангуудад (сангийн хамт) анхлан бүртгэхдээ бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Хэрэв бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх сонголт хийгээгүй ба санхүүгийн хөрөнгийг бусдад шилжүүлснээр санхүүгийн баталгаа үүсээгүй бол санхүүгийн баталгааг дараагийн тайлант үеүдэд доорх 2 дүнгийн аль ихээр нь хэмжинэ.

- ▶ СТОУС 9-ийн дагуу тодорхойлсон алдагдлын хэмжээ; болон
- ▶ Банкны орлого хүлээн зөвшөөрөх бодлогын дагуу хүлээн зөвшөөрсөн хуримтлагдсан орлогын дүнгээс анх хүлээн зөвшөөрсөн дүнг хассан дүн.

Хүлээн авсан урамшуулалыг ашиг алдагдлын тайлангийн хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлогод хүлээн зөвшөөрөх бөгөөд шулуун шугамын аргаар баталгааны хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрнө.

БҮЦАА-аар бүртгэгдээгүй санхүүгийн баталгааны гэрээг санхүүгийн байдлын тайланд (бусад өглөг дотор) эрсдэлийн сангаар тусгаж, дахин хэмжилтийг ашиг, алдагдлын тайланд Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардалаар толилуулдаг.

Банк санхүүгийн баталгааны гэрээг БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдэд бүртгэх сонголт хийгээгүй болно.

#### (x) Зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй зээл олгох үүрэг

Зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй зээл олгох үүргийг анх бодит үнэ цэнээр нь хэмжих бөгөөд хэрэв бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх сонголт хийгээгүй бол уг хэрэгслийг дараагийн тайлант үеүдэд доорх 2 дүнгийн аль ихээр нь хэмжинэ:

- ▶ СТОУС 9-ийн дагуу тодорхойлсон алдагдлын хэмжээ; болон
- ▶ Банкны орлого хүлээн зөвшөөрөх бодлогын дагуу хүлээн зөвшөөрсөн хуримтлагдсан орлогын дүнгээс анх хүлээн зөвшөөрсөн дүнг хассан дүн.

БҮЦАА-аар бүртгээгүй зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй зээл олгох үүргийг санхүүгийн байдлын тайланд (бусад өглөг дотор) эрсдэлийн сангаар тусгаж, дахин хэмжилтийг ашиг, алдагдлын тайланд Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардалаар толилуулдаг.

Банк зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй зээл олгох үүргийг БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдэд бүртгэх сонголт хийгээгүй болно.

#### Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт

Зээлийн эрсдэлийн үнэ цэнийн бууралтын загвар нь хүлээгдэж буй алдагдал дээр үндэслэнэ. Энэ загвар нь хорогдуулсан өртгөөр эсхүл бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх зээл ба өрийн хэрэгслүүд, бодит үнэ цэнээр нь бүртгээгүй зээл олгох үүрэг болон санхүүгийн баталгаа, мөн дансны авлага хамаарна. Өмчийн хөрөнгө оруулалтад үнэ цэнийн бууралтын гарз хүлээн зөвшөөрөхгүй.

## **2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)**

### **Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (Үргэлжлэл)**

#### **Ерөнхий загвар**

Хөрөнгө анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш тухайн хөрөнгөтэй холбоотой зээлдэгчийн зээлийн эрсдэл хэрхэн өөрчлөгдсөн талаарх мэдээлэлд үндэслэн хөрөнгийг 3 “Түвшин”-д ангилах нөхцөлийг Банк тодорхойлсон. Үүнд:

- ▶ 12 сард ногдох хүлээгдэж буй алдагдалтай тэнцүү хэмжээний зээлийн эрсдэлийн сан (“Түвшин 1”): Хэрэв тайлангийн өдрөөр, санхүүгийн хэрэгслүүдийн зээлийн эрсдэл нь анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс хойш мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өсөөгүй бол энэхүү санхүүгийн хэрэгслүүдийн үнэ цэнийн бууралт нь 12 сард ногдох хүлээгдэж буй алдагдалтай тэнцүү байна (ирэх 12 сарын дотор төлбөрийн чадваргүй болох эрсдэлээс үүсэх);
- ▶ Үнэ цэнийн бууралтад ороогүй хөрөнгийн төлөгдөж дуусах хугацаа хүртэлх нийт хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал (“Түвшин 2”): Анх хүлээн зөвшөөрсөн үеэс хойш санхүүгийн хэрэгслүүдийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц өссөнөөс үүссэн алдагдлын хэмжээ нь нийт хугацааны хүлээгдэж буй зээлийн алдагдалтай тэнцүү байна. Гэхдээ тухайн санхүүгийн хөрөнгө нь үнэ цэнийн бууралтад ороогүй байна.
- ▶ Үнэ цэнийн бууралтад орсон хөрөнгийн төлөгдөж дуусах хугацаа хүртэлх нийт хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал (“Түвшин 3”): Хөрөнгийн үнэ цэн буурсан үед алдагдлын дүн нь нийт хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдалтай тэнцүү байна.

Ерөнхий загварыг СТОУС 9-ийн хамрах хүрээнд багтсан бүх хэрэгслүүдэд ашиглах бөгөөд үнэ цэн нь буурсан зээлийг худалдан авснаас бий болсон хөрөнгө болон анх гаргахад үнэ цэнийн бууралтад орсон хөрөнгийн хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг хялбаршуулсан аргаар хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ.

СТОУС 9-ийн хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлын загвараар түвшин хоорондын уялдаа холбоог сайтар тодорхойлж өгсөн. Жишээ нь: Өмнөх тайлант хугацаанд хөрөнгө төлөгдөж дуусах хүртэлх хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн эрсдэлийн сан байгуулсан байсан ба дараагийн тайлант хугацаанд зээлийн эрсдэл буурсан бол тухайн хөрөнгийг буцаан 1-р түвшинд ангилах буюу 1-р түвшинд хамаарах хүлээгдэж буй зээлийн эрсдэлийн сан байгуулж болох юм.

1 болон 2 дугаар түвшинд хамаарах хөрөнгийн хүүгийн орлогыг дансны нийт дүнд үндэслэн тооцоолно. Харин 3 дугаар түвшинд хамаарах хөрөнгийн хүүгийн орлогыг тооцохдоо дансны цэвэр дүнд буюу дансны нийт дүнгээс зээлийн эрсдэлийн санг хассан дүнд үндэслэн тооцно.

#### **Төлбөр төлөхгүй байх эрсдэл**

Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцоолохын тулд төлбөр төлөхгүй байх эрсдэл буюу төлбөрийн доголдлыг тодорхойлох нь зүйтэй. Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцоолох болон зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйцээр өссөн гэх үзүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх төлбөр төлөхгүй байх магадлалыг (ТТБМ) ашиглан 12 сарын болон нийт хугацаанд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцоолдог.

Төлбөр төлөхгүй байх эрсдэл буюу төлбөрийн доголдолд гэдэгт дараах зүйлсийг хамааруулна. Үүнд:

- ▶ Үндсэн болон хүүгийн төлбөр 90 хоногоос дээш хэтрэх,
- ▶ Харилцагч зээлийн төлбөрөө Банкинд бүрэн төлөхгүй байх магадлалтай.

Банк харилцагчийн зээлийн төлбөрөө төлөх чадвартай байгаа эсэхийг үнэлэхдээ тоон болон чанарын үзүүлэлтийг харгалзан үздэг.

#### **Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт**

Банк үнэ цэнийн бууралт тооцох хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг байнга хянаж байдаг. Хэрэв зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйцээр өссөн бол Банк хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг тооцохдоо 12 сард ногдох биш хөрөнгө төлөгдөж дуусах хүртэлх нийт хугацаанд тооцоолно.

Банкны нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогоор ашигтай арга буюу тайлант хугацааны эцэст зээлийн эрсдэл “бага” гэж үнэлэгдсэн хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээгээр өсөхгүй гэсэн үзэл баримтлалыг ашиглахыг зөвшөөрдөггүй. Тиймээс банк тайлант хугацаа бүрт үнэ цэнийн бууралт тооцох хөрөнгийн зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг үнэлж үздэг.

## **2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)**

### **Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт (Үргэлжлэл)**

#### **Зээлийн эрсдэлийн мэдэгдэхүйц өсөлт (Үргэлжлэл)**

Хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг үнэлэхдээ Банк санхүүгийн хэрэгслүүдийн үлдэх хугацаанд төлбөр төлөгдөхгүй байх эрсдэлийг тухайн санхүүгийн хэрэгслийг анх хүлээн зөвшөөрөх үед тооцоолсон эрсдэлтэй харьцуулна. Энэхүү тооцоололд тоон болон чанарын үзүүлэлт, зээлийн эрсдэлийн түүхэн мэдээлэл болон эдийн засгийн ирээдүйн нөхцөл байдал зэргийг харгалзан авч үзнэ.

Эдийн засгийн нөхцөл байдлыг таамагласан хувилбарууд нь хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөх болон дараагийн тайлант үеүдэд төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлалыг тодорхойлох суурь болно. Эдийн засгийн нөхцөл байдлыг таамагласан хувилбарууд нь төлбөр төлөгдөхгүй байх өөр, өөр магадлалын хувилбарыг бий болгоно. Эдгээр хувилбаруудын жигнэсэн дундаж магадлалын хувь хэмжээ нь зээлийн эрсдэл мэдэгдэхүйц хэмжээнд өссөн эсэхийг тодорхойлоход ашиглагдана.

#### **Гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон зээлүүд**

Банк нь заримдаа барьцаа хөрөнгийг хурааж авахын оронд зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлийг зохицуулах үүднээс зээлийн үндсэн нөхцөлд хөнгөлөлт, өөрчлөлт оруулдаг.

Зээлдэгчийн одоогийн эсхүл хүлээгдэж буй санхүүгийн хүндрэлээс үүдэн хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг Банк хийж болно гэж үздэг бөгөөд зээлдэгч санхүүгийн хувьд хүндрэл учраагүй бол Банк энэхүү хөнгөлөлт, өөрчлөлтийг зөвшөөрөхгүй болно.

Санхүүгийн хүндрэлийг харуулсан үзүүлэлтүүд нь Гэрээг биелүүлээгүй байх эсхүл Зээлийн Эрсдэлийн газруудаас гаргасан үзүүлэлтүүдээр тодорхойлогдоно. Энэхүү өөрчлөлтүүдэд төлбөрийн хугацааг сунгах, зээлийн шинэ нөхцөлийг зөвшөөрөх зэрэг орно.

Гэрээний нөхцөл өөрчлөгдсөний дараа аливаа үнэ цэнийн бууралтыг тооцохдоо өөрчлөлтөөс өмнө тооцоолсон анхны үр ашигт хүүг ашиглан хэмжинэ. Банк нь шинэчилсэн хуваарийн дагуу зээл цаашид хэвийн төлөгдөгдөхийг баталгаажуулан хянадаг.

Зээлийг дахин тохируулж, өөрчилсөн боловч үл хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд зээлийн эрсдэл ихээхэн хэмжээгээр нэмэгдсэн гэж үздэг тул зээлийг 2-р шатанд ангилдаг. Хөрөнгө нь 2-р шатанд ангилагдсаны дараа зөвхөн дараах шалгууруудыг хангаж байж өөр шат руу ангилагдах боломжтой:

- Бүх зээлүүд нь хэвийн байх ёстой
- Шинэчилсэн төлбөрийн эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу зургаан сарын хугацаанд тогтмол төлбөрийг хийсэн байх
- Үйлчлүүлэгч хугацаа нь 30 хоногоос хэтэрсэн ямар ч гэрээ байгуулаагүй байх

Гэрээний нөхцөлд өөрчлөлт орсон хөрөнгийн талаархи мэдээллийг 31.2-р тодруулгад тусгасан болно.

#### **Данснаас хасах**

Банк санхүүгийн хөрөнгө бүхэлдээ эсхүл зарим хэсэг нь эргэн төлөгдөхгүй гэж үзсэн тохиолдолд зээл болон өрийн хэрэгслийг данснаас хасаж бүртгэдэг. Данснаас хасах гэж буй хөрөнгийн төлбөрийг төлөх орлогын эх үүсвэр эсхүл хөрөнгө харилцагчид байхгүй гэдгийг нотолсон тохиолдолд тухайн хөрөнгийг данснаас хасаж бүртгэдэг. Данснаас хасах гэдэг нь өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн хөрөнгийг буцаах гүйлгээ юм.

Гэвч, нягтлан бодох бүртгэлийн онолд данснаас хасах нь эрх зүйн утгаараа харилцагчаас авах өрийг хэрэгсэхгүй болгож байгаа хэрэг биш бөгөөд ирээдүйд харилцагчийн төлбөрийн чадвар сайжирсан тохиолдолд өр төлбөрийг барагдуулахыг шаардах юм. Банк санхүүгийн хөрөнгийг данснаас хасахдаа шүүхийн шийдвэрийг үндэслэдэг. Шийдвэр гүйцэтгэх үйл ажиллагаанаас нөхөн төлбөр хүлээж авбал үүнийг үнэ цэнийн бууралтын олз гэж бүртгэнэ.

## **2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)**

### **Санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн үл хүлээн зөвшөөрөлт**

#### **(i) Санхүүгийн хөрөнгө**

Дараах тохиолдолд санхүүгийн хөрөнгийг (эсхүл, санхүүгийн хөрөнгийн зарим хэсгийг эсхүл хоорондоо бүлэг санхүүгийн хөрөнгийн зарим хэсгийг) данснаас хасаж бүртгэнэ. Үүнд:

- ▶ Тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрх нь дууссан, эсхүл
- ▶ Банк тухайн хөрөнгөөс мөнгөн урсгал хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсхүл "дамжуулан өнгөрөөх" хэлцлийн дагуу хүлээн авсан мөнгөө нийт дүнгээр нь удаан хугацаагаар саатуулахгүйгээр гуравдагч талд төлөх үүрэг хүлээсэн, эсхүл
  - ▶ Банк хөрөнгийн бүх эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлсэн, эсхүл
  - ▶ Банк тухайн хөрөнгөтэй холбоотой эрсдэл ба өгөөжийг шилжүүлээгүй боловч хөрөнгийн хяналтыг шилжүүлсэн.

Банк хөрөнгөөс мөнгө хүлээн авах эрхээ шилжүүлсэн эсхүл "дамжуулан өнгөрөөх" хэлцэл хийсэн боловч хөрөнгөтэй холбоотой ихэнх эрсдэл, өгөөж болон хяналтыг шилжүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгийг Банкны уг хөрөнгөд үргэлжлүүлэн оролцоор байх хэмжээгээр нь хүлээн зөвшөөрнө. Энэ тохиолдолд Банк холбогдох өр төлбөрийг мөн хүлээн зөвшөөрнө. Шилжүүлсэн хөрөнгө ба холбогдох өр төлбөрийг Банкны хадгалж үлдсэн эрх, үүргийг тусган харуулсан сууриар хэмжинэ.

Энэхүү үргэлжилсэн оролцоо нь шилжүүлсэн хөрөнгийн баталгаа хэлбэртэй байвал оролцоог тус хөрөнгийн анхны бүртгэлийн дүн ба Банкны төлөх шаардлагатай болох хамгийн их дүнгийн аль багаар хэмжинэ.

#### **(ii) Санхүүгийн өр төлбөр**

Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөхөөс чөлөөлөгдсөн, өр төлбөр цуцлагдсан эсхүл хугацаа нь дууссан бол данснаас хасаж бүртгэдэг. Хэрэв одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн зээлдүүлэгч нь хэвээрээ боловч ялгаатай нөхцөлтэй зээлийн гэрээгээр сольсон эсхүл одоо байгаа зээлийн нөхцөл эрс өөрчлөгдсөн бол эдгээр өөрчлөлт шинэчлэлтийг санхүүгийн өр төлбөрийг өмнө бүртгэсэн дүнг данснаас хассан ба шинэ өр төлбөрийн хүлээн зөвшөөрсөн гэж үзнэ. Санхүүгийн өр төлбөрийн анхны бүртгэлийн дүн ба төлсөн дүн хоёрын зөрүүг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

### **Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд**

Банкны гадаад валютын ханшийн эрсдэлийг удирдах зорилгоор эзэмшиж буй санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд. Үүсмэл хэрэгслүүдэд гадаад валютын форвард гэрээнүүд болон валютын своп гэрээнүүд багтана. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг тодруулга 14.2 хэсэгт харуулав.

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн гэрээг байгуулсан өдрөөр бодит үнэ цэнээр нь хүлээн зөвшөөрч, тайлангийн дараах үе бүрт бодит үнэ цэнээр дахин хэмжинэ. Үнэлгээний зөрүүнээс үүссэн олз, гарзыг тайлант үеийн ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө. Үүсмэл санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь зэрэг бол санхүүгийн хөрөнгөөр сөрөг бол санхүүгийн өр төлбөр хүлээн зөвшөөрч бүртгэнэ.

### **Бодит үнэ цэнийг тодорхойлох**

Идэвхтэй зах зээл дээр арилжаалагдаж буй санхүүгийн хэрэгслүүдийн санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрөөрх бодит үнэ цэн нь аливаа гүйлгээний зардлыг хасаагүй биржийн ханш болон дилерийн үнэ (урт позицийн хувьд нийлүүлэлтийн үнэ, богино позицийн хувьд эрэлтийн үнэ)-н дээр үндэслэнэ.

Идэвхтэй зах зээл дээр бүртгэлгүй санхүүгийн хэрэгслүүдийн хувьд бодит үнэ цэнийг нь тохиромжтой үнэлгээний аргуудыг ашиглан тодорхойлно. Эдгээр аргуудад өнөөгийн үнэ цэнийн аргачлал, зах зээлийн үнийн мэдээлэл нь ажиглагдахуйц адил төстэй санхүүгийн хэрэгслүүдтэй харьцуулах арга, опционы үнэлгээний загвар, зээлийн загвар болон бусад тохиромжтой аргууд багтана.

Зах зээл дээрх сүүлийн үеийн арилжааны мэдээлэл эсхүл ашиглаж болохуйц зах зээлийн мэдээлэл байхгүй тохиолдолд зарим төрлийн санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг үнэлгээний арга ашиглан тодорхойлж бүртгэдэг. Тэдгээрийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлохдоо бодит зах зээлийн гүйлгээний дүн болон үнийг тооцож үүнээс банк хамгийн тохиромжтой үнэлгээний загварыг ашигладаг. Позит хаах үнэ, үнэлгээний нэмэх, хасах тохируулга, хөрвөх чадварын зөрүү, тухайн загварын хязгаарлалтууд нь авах зарах үнийн зөрүүг тодорхойлоход нөлөөлөх бөгөөд тэдгээр нөлөөллийн хамрах хүрээгээр загварт тохируулга хийдэг. Түүнчлэн санхүүгийн хэрэгслийг анх бүртгэхдээ эхний өдрийн үнэлгээнээс үүссэн олз, гарзыг хойшлуулан бүртгэх бөгөөд үнэлгээнд ашигласан орц мэдээлэл баттай болсон үед эсхүл хэрэгслүүдийг данснаас хасах үед олз, гарзыг тайлант үеийн ашиг алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн шинжилгээ болон бусад шаардлагатай мэдээллийг тодруулга 27-д тусгасан.



## **2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)**

### **Санхүүгийн хэрэгслүүдийг цэвэр дүнгээр тайлагнах**

Зөвхөн хүлээн зөвшөөрсөн дүнгүүдийг цэвэрээр барагдуулах хуулиар олгогдсон эрхтэй, тооцоог цэвэр дүнгээр нь барагдуулах, эсхүл хөрөнгийг борлуулж өр төлбөрийг нь барагдуулах ажлыг нэгэн зэрэг хийхээр зэхэж байгаа тохиолдолд л санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрүүдийг хооронд нь хааж, цэвэр дүнгээр нь тайлан тэнцэлд толилуулж болно. Мастер үр дүнгийн тооцооны гэрээнүүдийн хувьд энэ нөхцөлүүд ерөнхийдөө хэрэгждэггүй учраас холбогдох хөрөнгө болон өр төлбөрийг нийт дүнгээр нь санхүүгийн байдлын тайланд тус тусад нь толилуулдаг.

### **Санхүүгийн хөрөнгө/өр төлбөрийн нөхцөл өөрчлөлт**

#### **Санхүүгийн хөрөнгө нөхцөл өөрчлөх**

Санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын болон зээлийн эрсдэлийн бус шалтгаанаар арилжааны бүтцийн өөрчлөлтийн үйл ажиллагааны үр дүнд гэрээний мөнгөн гүйлгээг дахин тохиролцсон эсхүл өөр хэлбэрээр бүтцийн өөрчлөлт оруулсан тохиолдолд, Банк уг өөрчлөлт нь тухайн санхүүгийн хөрөнгийг данснаас хасахад хүргэсэн эсэхийг тодорхойлох үнэлгээг хийдэг. Санхүүгийн хөрөнгийн хувьд энэхүү үнэлгээ нь чанарын хүчин зүйл дээр суурилдаг.

Банк харилцагчид олгосон зээлийг үл хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг үнэлэхдээ доорх нөхцөлүүдийг авч үздэг:

- ▶ зээлийн валют өөрчлөгдсөн
- ▶ өмчийн шинж чанар тодорхойлогдсон
- ▶ бизнесийн түнш өөрчлөгдсөн
- ▶ өөрчлөлтийн улмаас ҮТХТ-ийн шалгуур хангахгүй байх

Хэрвээ өөрчлөлт нь мөнгөн урсгалд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлээгүй бол энэ өөрчлөлтийг үл хүлээн зөвшөөрөх гэж авч үзэхгүй. Мөнгөн урсгалын өөрчлөлтийг анхны үр ашигт хүүгээр хорогдуулсан дүнд үндэслэн Банк үнэ цэнийн бууралтын алдагдал бүртгээгүй бол өөрчлөлтийг нь ашиг, алдагдлын тайланд бүртгэнэ.

#### **Санхүүгийн өр төлбөрийн нөхцөл өөрчлөх**

Одоо байгаа санхүүгийн өр төлбөрийн нөхцлийн өөрчлөлт нь ихээхэн ач холбогдолтой гэж дүгнэгдээгүй, улмаар данснаас хасахад хүргэхгүй бол санхүүгийн өр төлбөрийн хорогдуулсан өртгийг гэрээнд заасан ирээдүйн тооцоолсон мөнгөн гүйлгээний өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоолохдоо санхүүгийн өр төлбөрийн анхны үр ашигт хүүгийн хямдруулалтын аргаар дахин тооцоолно. Үүний үр дүнд гарсан аливаа зөрүүг шууд ашиг, алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө.

Банк санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд, чанарын хүчин зүйлээс хамаарч, засварласан хямдруулсан өнөөгийн үнэ цэн болон санхүүгийн өр төлбөрийн анхны дансны үнийн хооронд арав буюу түүнээс дээш хувьтай зөрүү гарахад хүргэсэн өөрчлөлтийг мэдэгдэхүйц гэж үзнэ.

### **Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө**

Мөнгөн гүйлгээний тайланд тайлагнасан мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд касс дахь мөнгө, Монголбанкн дахь хязгаарлалтгүй харилцах данс, бусад банкуудад байршуулсан харилцах ба 3 сар түүнээс бага хугацаатай хадгаламжууд орно.

### **Үндсэн хөрөнгө**

Тайлант хугацаа бүрийн эцэст үйлчилгээ үзүүлэх эсхүл захиргааны зорилгоор эзэмшиж буй барилга болон газраас бүрдсэн үл хөдлөх хөрөнгийг бодит үнэ цэнээс хуримтлагдсан элэгдэл болон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан дүнгээр тусгадаг. Бусад бүх үндсэн хөрөнгө ба тоног төхөөрөмжийг анхны өртгөөс хуримтлагдсан элэгдэл болон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг (хэрэв байгаа бол) хассан дүнгээр тусгадаг.

Үйлчилгээ үзүүлэх эсхүл захиргааны зорилгоор ашиглагдах дуусаагүй барилгыг анхны өртгөөс бүртгэгдсэн үнэ цэнийн бууралтыг хассан дүнгээр тусгадаг. Эдгээр дуусаагүй барилгыг ашиглагдах зорилготой нь нийцүүлэн тохирох үндсэн хөрөнгө ба тоног төхөөрөмжийн ангилалд баригдаж дууссан үед нь ангилна. Эдгээр хөрөнгийг ашиглагдах зорилгод хэрэглэх боломжтой болсон үеэс бусад үндсэн хөрөнгүүдийн адил сууриар тооцон элэгдүүлж эхэлнэ.

Дахин үнэлгээг тайлант үе бүрийн дансны үнэ нь бодит үнэ цэнээр байх дүнгээс материаллаг зөрүү үүсгэхээргүй байхаар тогтмол хийгддэг.

**2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)****Үндсэн хөрөнгө (Үргэлжлэл)**

Дахин үнэлгээний үр дүнд хөрөнгийн дансны үнэ нэмэгдсэн бол өсөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрч, дахин үнэлгээний нөөцөд хуримтлуулан бүртгэнэ. Дахин үнэлсэн хөрөнгийг дахин үнэлэх үед үнэлгээ нь өсвөл өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн зардалтай тэнцэхүйц орлого хүлээн зөвшөөрч илүү гарч буй дүнгээр хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдлийг бүртгэнэ. Дахин үнэлгээний үр дүнд хөрөнгийн дансны үнэ буурсан бол уг бууралтыг ашиг алдагдалд хүлээн зөвшөөрөх ба дахин үнэлсэн хөрөнгийг дахин үнэлэх үед үнэ цэн нь буурсан бол өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн дахин үнэлгээний нэмэгдлийг бууруулж, уг нэмэгдлээс хэтэрсэн дүнг ашиг алдагдалд хүлээн зөвшөөрнө. Дахин үнэлсэн хөрөнгийг ашиглалтаас хасах эсхүл худалдан борлуулах үед хөрөнгийн дахин үнэлгээний нэмэгдлийн үлдэгдлийг хуримтлагдсан ашиг дансанд хаана.

Үндсэн хөрөнгийн өртөг эсхүл дахин үнэлсэн дүнгээс тэдгээрийн үлдэх өртгийг хассан дүнг шулуун шугамын аргаар, ашиглалтын жилд нь элэгдүүлдэг. Тооцоолсон ашиглалтын жил, үлдэх өртөг болон элэгдлийг бодох аргыг тайлан гаргах өдрөөр хянаж үздэг ба тооцооллыг өөрчлөх шаардлагатай байвал нөлөөллийг нь ирэх жилүүдэд залруулдаг.

Хөрөнгө тус бүрийн өртгийг үлдэх өртөг хүртэл нь, ойролцоолон тооцоолсон дараах ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ.

Барилга	40 жил
Тавилга, эд хогшил	10 жил
Компьютер, техник хэрэгсэл	3 - 10 жил
Тээврийн хэрэгсэл	10 жил
Түрээсийн хөрөнгийн сайжруулалт	Түрээсийн хугацаа болон ашиглалтын хугацааны аль багад

Үндсэн хөрөнгийг худалдан борлуулах үед эсхүл түүний ашиглалт, борлуулалтаас ирээдүйд эдийн засгийн үр ашиг олохгүй болсон үед үл хүлээн зөвшөөрнө. Үндсэн хөрөнгийн борлуулалтын цэвэр орлого (хэрэв байгаа бол), дансны цэвэр үнэ хоёрын зөрүүг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө.

**Биет бус хөрөнгө**

Банкны биет бус хөрөнгөд компьютерын программ хангамж, лиценз, патент, эрхийн өртөг орно.

Зөвхөн биет бус хөрөнгийн өртгийг зохистойгоор хэмжиж болох ба хүлээгдэж буй эдийн засгийн ирээдүйн өгөөж нь Банкинд орж ирэх нь магадлалтай болсон үед л биет бус хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө.

Тусад нь авсан биет бус хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрөхдөө өртгөөр нь бүртгэдэг. Анх хүлээн зөвшөөрсний дараа, биет бус хөрөнгийг хуримтлагдсан хорогдуулалт болон үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассан өртгөөр тайланд тусгадаг.

Биет бус хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа нь тодорхой эсхүл тодорхой бус эсэхийг үнэлнэ. Ашиглалтын тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийг эдийн засгийн үр ашигтай хугацааны туршид нь хорогдуулна. Ашиглалт нь тодорхой хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулах хугацаа болон аргыг хамгийн багадаа санхүүгийн жил бүрийн эцэст хянаж үздэг. Хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацаа эсхүл хүлээгдэж буй ирээдүйн үр өгөөжийн хэв загварт орсон өөрчлөлтийг хорогдуулалтын хугацаа эсхүл аргын аль тохиромжтойг нь өөрчлөх замаар бүртгэлд тусгах ба уг өөрчлөлтийг нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлт гэж үзнэ.

Хязгаарлагдмал хугацаатай биет бус хөрөнгийн хорогдуулалтын зардлыг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд биет бус хөрөнгийн үүрэгтэй нь нийцсэн зардлын бүлэгт хүлээн зөвшөөрнө.

Биет бус хөрөнгийн өртгийг дараах ойролцоогоор тооцоолсон ашиглалтын хугацааны туршид, шулуун шугамын аргыг ашиглан, үлдэх өртөг хүртэл нь хорогдуулна. Үүнд:

Компьютерын програм хангамж	1 - 10 жил
Патент ба эрхүүд	1 - 10 жил

## **2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)**

### **Түрээс**

#### **Түрээсийн тодорхойлолт**

Хэрвээ ямар нэгэн төлбөрөөр тогтсон хугацааны туршид тодорхой хөрөнгийг ашиглаж, хянах эрх гэрээнд үүссэн бол тухайн гэрээг түрээсийн гэрээ эсхүл уг гэрээнд түрээсийн зүйл агуулагдсан байна гэж үзнэ.

#### **Түрээслэгч**

Гэрээний зүйл тус бүрийн төлбөрийн хуваарилалт

Банк нь түрээсийн зүйл ба нэмэлтээр нэг эсхүл түүнээс дээш түрээс эсхүл түрээсийн бус зүйл агуулсан гэрээний хувьд түрээсийн зүйлийн гэрээ нэг бүрийн төлбөрийг түрээсийн зүйлийн холбогдох нэг бүрийн үнэ ба түрээсийн бус зүйлийн нэг бүрийн үнийн нийлбэр дээр суурилан хуваарилна.

Богино хугацаат түрээс ба бага үнэтэй хөрөнгийн түрээс

Банк нь гэрээ эхэлснээс хойш 12 сар ба түүнээс бага хугацаанд түрээслэх худалдан авах нөхцөлгүй салбар төвүүдийн түрээсийг богино хугацаат түрээсээр хүлээн зөвшөөрнө. Бага үнэтэй хөрөнгийн түрээсийг мөн адил хүлээн зөвшөөрнө. Богино хугацаат түрээсийн төлбөр ба бага үнэтэй хөрөнгийг түрээсийг шулуун шугамын арга эсхүл бусад системчлэгдсэн аргууд дээр суурилан түрээсийн хугацаанд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгө

Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртөгт дараах зүйлс багтана:

- ▶ Түрээсийн өр төлбөрийн анх тооцсон дүн;
- ▶ Түрээс эхэлснээс эсхүл эхлэхээс өмнө төлсөн түрээсийн төлбөрөөс түрээснээс авсан урамшууллыг хассан дүн;
- ▶ Банкнаас анх гарсан шууд зардлууд; болон
- ▶ Түрээсийн шаардсан нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор тодорхой хөрөнгийг задлах ба нүүлгэх, хөрөнгө байрлах газрыг сэргээх эсхүл тухайн хөрөнгийг сэргээхэд Банкнаас гарсан зардлын тооцоолол.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг өртгөөс үнэ цэнийн бууралт болон хуримтлагдсан элэгдлийг хассан дүн ба түрээсийн өр төлбөрийн дахин тооцооллын залруулсан дүнгээр тусгадаг.

Банк нь түрээсийн гэрээ дуусгавар болох үед тодорхой түрээсийн хөрөнгийн өмчлөлийг шилжүүлэн авах бол ашиглах эрхтэй хөрөнгийг түрээс эхэлсэн өдрөөс эхлэн ашиглагдах хугацаа дуусгавар болох хүртэл элэгдүүлнэ. Өөрөөр заагаагүй бол, ашиглах эрхтэй хөрөнгийг тооцоолсон ашиглагдах хугацаа ба түрээсийн хугацааны аль багаар нь шулуун шугамын аргаар элэгдүүлнэ.

Банк нь түрээсийн гэрээ дуусгавар болох үед тодорхой түрээсийн хөрөнгийн өмчлөлийг худалдан авах нөхцөлөө ашиглан шилжүүлэн авах бол ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртөг, үнэ цэнийн бууралт болон хуримтлагдсан элэгдлийн дүнгүүдийг үндсэн хөрөнгөөр бүртгэнэ.

Ашиглах эрхтэй хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн үндсэн хөрөнгө мөр дээр толилуулна.

Банк нь хөрөнгө оруулалтын зориулалттай хөрөнгө болон бараа материалын тодорхойлолтод нийцээгүй ашиглах эрхтэй хөрөнгийг эдгээр тодорхой хөрөнгийг шилжүүлэн авсантай адил үндсэн хөрөнгө-д толилуулна. Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай хөрөнгө болон бараа материалын тодорхойлолтод нийцсэн ашиглах эрхтэй хөрөнгийг хөрөнгө оруулалтын зориулалттай хөрөнгө болон дуусаагүй хөрөнгө/борлуулах зориулалттай хөрөнгө-д толилуулна.

Буцаан авах түрээсийн барьцаа

Төлөгдсөн буцаан авах түрээсийн барьцааг СТОУС 9 Санхүүгийн хэрэгслүүд-ийн дагуу бодит үнэ цэнээр нь анх хүлээн зөвшөөрнө. Анх хүлээн зөвшөөрсөн бодит үнэ цэнийн залруулга нь нэмэлт түрээсийн төлбөр байх ба ашиглах эрхтэй хөрөнгийн өртөгт оруулан бүртгэнэ.

Түрээсийн өр төлбөр

Банк нь түрээс эхэлсэн өдрөөр төлөгдөөгүй байсан түрээсийн төлбөрийн өнөөгийн үнэ цэнээр түрээсийн өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрсөн. Түрээсийн өр төлбөрийн өнөөгийн үнэ цэнийг тооцоход Банк нь түрээсийн хүүгийн түвшин тодорхойлох боломжгүй үед түрээс эхлэх өдрөөр түрээсийн гэрээний нуугдмал хүү мэдэгдэхгүй бол өсөн нэмэгдэх хүүг ашигласан.

## **2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)**

### **Түрээс (Үргэлжлэл)**

#### **Түрээслэгч (Үргэлжлэл)**

##### **Түрээсийн өр төлбөр (Үргэлжлэл)**

Түрээсийн төлбөрт дараах зүйл багтсан:

- ▶ тогтмол төлбөрүүдээс (бодит тогтмол төлбөрүүд) түрээсийн урамшууллыг хассан дүн;
- ▶ гэрээ эхлэх өдрөөр үнийн индекс эсхүл ханшийг ашиглан тодорхойлогдсон үнийн индекс эсхүл ханшнаас хамааралтай хувьсах түрээсийн төлбөрүүд;
- ▶ үлдэх өртгийн баталгаагаар Банкнаас төлөгдөх боломжтой төлбөрийн дүн;
- ▶ худалдан авах нөхцөлтэй үед худалдан авалтын боломжит үнэ;
- ▶ түрээсийн гэрээнд Банк нь түрээсийн хугацааг цуцлах эрхтэй үед түрээсийн гэрээг цуцлахад үүсэх торгууль.

Түрээсийн зах зээлийн үнээр хувьсан өөрчлөгдөх түрээсийн төлбөрийг гэрээ эхэлсэн өдрөөр түрээсийн зах зээлийн үнээр анх хүлээн зөвшөөрнө. Үнийн индекс эсхүл ханшнаас хамааралгүй хувьсах түрээсийн төлбөрийг түрээсийн өр төлбөр ба ашиглах эрхтэй хөрөнгийн дүнд оруулахгүй ба түрээсийн төлбөр гарсан тохиолдолд эсхүл нөхцөлд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө.

Гэрээ эхэлснээс хойш түрээсийн өр төлбөрийг хүүгийн өсөлт ба түрээсийн төлбөрийн дүнгээр тохируулсан.

Дараах тохиолдолд Банк нь түрээсийн өр төлбөрийг (ашиглах эрхтэй хөрөнгөтэй холбоотой тохирох залруулгын хамт бүртгэж) дахин хэмжинэ:

- ▶ Түрээсийн хугацаа өөрчлөгдсөн эсхүл худалдан авах нөхцөлтэй гэрээтэй үед дахин үнэлгээ хийсэн өдрөөрх хорогдуулалтын түвшинг ашиглан хорогдуулсан түрээсийн төлбөрөөр хэмжигдэх түрээсийн өр төлбөрийг дахин үнэлж өөрчлөлт орсон;
- ▶ Анх ашигласан хорогдуулалтын түвшинг ашиглан хорогдуулсан түрээсийн төлбөрөөр хэмжигдэх түрээсийн өр төлбөрийг тодорхойлох үед гарсан баталгаат үлдэх өртөгт нөлөөлсөн түрээсийн зах зээлийн боломжит төлбөрийн түрээсийн зах зээлийн түвшин өөрчлөгдсөнөөр түрээсийн төлбөр өөрчлөгдсөн.

Түрээсийн өр төлбөрийг санхүүгийн байдлын тайланд тусад нь толилуулж, холбогдох тодруулгыг мөн тусад нь харуулна.

##### **Түрээсийн гэрээний нөхцөл өөрчлөлт**

Банк нь дараах тохиолдолд түрээсийн нөхцөл өөрчлөлтийг тусдаа түрээсээр бүртгэнэ:

- ▶ өөрчлөлт нь нэмэлтээр нэг болон түүнээс дээш тодорхой хөрөнгө ашиглах эрх үүсгэж, түрээсийн зүйлийг нэмэгдүүлсэн; ба
- ▶ түрээсийн үзүүлэлтүүд нь түрээсийн гэрээ тус бүр дээр тусгайлан заасан нөхцөл үүссэн үед түрээсийн зүйлийг нэмэгдүүлэхэд хэмжигдэхүйц нэг бүрийн үнээр өссөн.

Банк нь тусдаа түрээсээр бүртгэгдэхгүй түрээсийн нөхцөл өөрчлөлтийн хувьд өөрчлөгдсөн түрээсийн гэрээний хугацааг харгалзан өөрчлөлт орсон өдрөөрх шинэчлэгдсэн хорогдуулалтын түвшинг ашиглан шинэчлэгдсэн түрээсийн төлбөрийг хорогдуулан түрээсийн өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө.

Банк нь түрээсийн өр төлбөр шинэчлэгдсэн тохиолдолд ашиглах эрхтэй хөрөнгийн дүнг тохируулж бүртгэнэ. Өөрчлөгдсөн түрээсийн гэрээнд түрээсийн зүйл ба нэмэлтээр нэг эсхүл түүнээс дээш түрээс эсхүл түрээсийн бус зүйл агуулсан гэрээний хувьд түрээсийн зүйлийн гэрээ нэг бүрийн төлбөрийг түрээсийн зүйлийн холбогдох нэг бүрийн үнэ ба түрээсийн бус зүйлийн нэг бүрийн үнийн нийлбэр дээр суурилан хуваарилна.

#### **Ажилчдын тэтгэвэр тэтгэмж**

##### **(i) Богино хугацаат тэтгэмж**

Цалин ба түүнтэй холбогдох бусад зардлуудыг Банкны ажилчдаас холбогдох үйлчилгээг үзүүлсэн тухайн жилд нь зардалд тусгана. Ажилтнуудад ээлжийн амралт зэрэг богино хугацааны чөлөөтэй үед нөхөн олговрыг ажилласан жилийг нь харгалзан олгодог бөгөөд өвчтэй байх хугацааны нөхөн олговрыг цаг тухайд нь олгодог.

## 2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)

### Ажилчдын тэтгэвэр тэтгэмж (Үргэлжлэл)

#### (ii) Тогтоогдсон тэтгэвэр тэтгэмжийн төлөвлөгөө

Монгол Улсын холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа компаниуд нь Монгол Улсын эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын санд шимтгэл төлнө. Эдгээр шимтгэлийг гарсан хугацаанд нь орлого, үр дүнгийн тайланд зардлаар хүлээн зөвшөөрнө. Банк мөн өөрсдийн байгуулсан тэтгэврийн санд шимтгэл төлдөг. Төлсөн шимтгэлийг ажилтны банкинд ажилласан хугацаанд нь хувь тэнцүүлэн "Тэтгэврийн сангийн зардал" дансанд бүртгэдэг.

### Сангууд

Банкинд өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд үүссэн өнөөгийн үүрэг хариуцлага (хуулийн эсхүл үүсмэл) байгаа ба уг үүрэг хариуцлагыг биелүүлэхэд эдийн засгийн гадагш урсгал гарах магадлалтай болсон бөгөөд дүнг нь ул үндэслэлтэй тооцоолох боломжтой үед санг хүлээн зөвшөөрнө. Аливаа сантай холбоотой зардлыг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд аливаа нөхөн төлбөрийг хассан цэвэр дүнгээр нь толилуулна.

### Татвар

#### (i) Орлогын албан татвар

Одоогийн болон өмнөх тайлант хугацааны өнөөгийн албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг татварын байгууллагаас буцаан авахаар хүлээж байгаа эсхүл татварын байгууллагад төлөх дүнгээр хэмжинэ. Энэ дүнг тооцоолоход хэрэглэсэн татварын хувь хэмжээ, татварын хуулиуд нь санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан.

#### (ii) Хойшлогдсон татвар

Хойшлуулсан орлогын албан татварыг тайлангийн өдрийн байдлаарх хөрөнгө, өр төлбөрийн татварын суурь, тэдгээрийн санхүүгийн бүртгэлийн дүн хоёрын түр зөрүү- ний дүнгээс тайлан тэнцлийн аргыг хэрэглэн тооцдог.

Дараахаас бусад бүх түр зөрүүнүүд дээр хойшлуулсан орлогын албан татварын өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрнө. Үүнд:

- Хэрэв хойшлуулсан орлогын албан татварын өр төлбөр нь гүүдвиллээс эсхүл бизнесийн нэгдлийн үеийн бус гүйлгээнээс үүссэн ба гүйлгээ хийх үед нягтлан бодох бүртгэлийн ашиг ба татвар ногдох ашгийн аль алинд нөлөө үзүүлэхгүй хөрөнгө, өр төлбөрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бол

Дараахаас бусад бүх хасагдах түр зөрүүнүүд, ашиглаагүй татварын хөнгөлөлт, ашиглаагүй татварын алдагдлууд дээр хойшлуулсан татварын хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө.

- Хэрэв хасагдах түр зөрүүтэй холбоотой хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө нь бизнесийн нэгдлийн үеийн бус гүйлгээнээс үүссэн ба гүйлгээ хийх үед нягтлан бодох бүртгэлийн ашиг ба татвар ногдох ашгийн аль алинд нөлөө үзүүлэхгүй хөрөнгө, өр төлбөрийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтөөс үүссэн бол

Хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийн бүртгэлийн дүнг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр хянаж үздэг ба энэхүү хөрөнгийг бүхэлд нь эсхүл хэсэгчлэн ашиглахад хангалттай хэмжээний татвар ногдох орлого орж ирэх магадлал буурах үед уг бүртгэлийн дүнг бууруулна. Үл хүлээн зөвшөөрсөн хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдөр бүр дахин үнэлж үздэг ба хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгийг ашиглахыг зөвшөөрсөн татвар ногдох орлого ирээдүйд орж ирэх магадлалтай болсон үед хүлээн зөвшөөрнө.

Банк нь түрээсийн өр төлбөртэй холбоотой үүссэн татвараас суутгагдах түрээсийн гүйлгээний хувьд ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өр төлбөр тус бүрд НББОУС 12 Орлогын татвар-т заасан шаардлагуудыг ашиглана. Түрээсийн төлбөрөөс давсан ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдлийг цэвэр хасагдах түр зөрүүнд хүлээн зөвшөөрнө.

Нэг татвар төлөгч, нэг татварын байгууллагад хамаарах хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнах хуулиар олгогдсон эрхтэй бол хойшлуулсан орлогын албан татварын хөрөнгө ба өр төлбөрийг хооронд нь цэвэршүүлэн тайлагнаж болно.

Банк орлогын татварын зохицуулалттай холбоотой аливаа тодорхой бус байдлыг үнэлэхдээ татварын эрх бүхий байгууллага тухайн тодорхой бус байдлыг хүлээн авах эсэх эсхүл орлогын татварын баримтжуулалтад бие даасан байгууллагуудыг оролцуулах шаардлагатай эсэхийг авч үздэг. Эрх бүхий байгууллага татварын тодорхой бус байдлыг хүлээн авсан тохиолдолд орлогын татварыг зохицуулалттай уялдуулан тодорхойлдог ба хүлээн авах боломжгүй нөхцөлд тодорхойгүй байдлаас үүдсэн үр нөлөө бүрийг хамгийн их их магадлалтай дүн эсхүл хүлээгдэж буй үнэ цэнийг ашиглан тусгана

## **2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)**

### **Энгийн хувьцааны ногдол ашиг**

Энгийн хувьцааны ногдол ашгийг өр төлбөр гэж хүлээн зөвшөөрөх ба Банкны хувьцаа эзэмшигчид баталсан үед өөрийн хөрөнгөөс хасна.

Санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараа батлагдсан тайлант жилийн ногдол ашгийг санхүүгийн байдлын тайлангийн өдрийн дараах үйл явдал гэж толилуулна.

### **Эздийн өмчийн нөөцүүд**

Банкны санхүүгийн байдлын тайланд эздийн өмчид бүртгэгдсэн нөөцөд дараах нөөцүүд орно. Үүнд:

Тусгай зориулалттай нөөцийг Монголбанкны шаардлагад нийцүүлэн байгуулсан бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилагдана. Тусгай зориулалттай нөөцийг Банкны удирдлага эсхүл Монголбанкны журмын дагуу Банкны удирдлагын шийдвэрээр хуримтлагдсан ашгаас шилжүүлж байгуулсан. Тусгай зориулалттай нөөц нь зээлийн болон хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын санг Монголбанкны журам болон СТОУС-ын дагуу тооцоолоход үүссэн зөрүүг илэрхийлдэг. Энэхүү нөөц нь өмчийн бусад хэсэгт бүртгэгдсэн бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрлөөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид хуваарилагдана.

“Бусад нөөц” нь Банкны Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлийн шийдвэрээр хуримтлагдсан ашгаас шилжүүлсэн дүнг илэрхийлдэг. Бусад нөөцийн зорилгыг одоогийн байдлаар тодорхойлоогүй байна.

### **Засгийн газрын нөхцөлт хандив**

Засгийн газрын нөхцөлт хандивыг хүлээн авах нь тодорхой болсон ба дагалдах бүх нөхцөлүүдэд нийцнэ гэж үзэж байгаа үед хүлээн зөвшөөрнө. Нөхцөлт хандив нь зардлын зүйлтэй холбогдож байгаа үед нөхцөлт хандивыг нөхөн олгох хандлагатай зардлуудтай тааруулахад шаардагдах хугацааны туршид орлогоор хүлээн зөвшөөрнө. Нөхцөлт хандив нь хөрөнгөтэй холбогдож байгаа үед үүнийг хойшлуулсан орлогоор хүлээн зөвшөөрөх ба холбогдох хөрөнгийн хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацааны туршид тэнцүү хэмжээгээр орлогод хүлээн зөвшөөрнө.

Банк мөнгөн бус нөхцөлт хандивыг хүлээн авч байгаа үед хөрөнгө ба нөхцөлт хандивыг нийт нэрлэсэн дүнгээр нь бүртгэх ба хүлээгдэж буй ашиглалтын хугацааны туршид ба холбогдох хөрөнгийн өгөөжийг хэрэглэх хэлбэрээс хамааран жил бүр адил хэмжээтэйгээр орлогын тайлан руу бичнэ. Засгийн газар эсхүл холбогдох байгууллагаас зээл эсхүл төсөөтэй тусламжийг өнөөгийн хэрэгжиж буй зах зээлийн хүүгээс бага хүүтэйгээр олгож эсхүл үзүүлж байгаа үед энэхүү тааламжтай хүүгийн нөлөөллийг засгийн газраас олгож буй нэмэлт нөхцөлт хандив гэж үзнэ.

### **Үнэт металл**

Зоос болон соёлын үнэт зүйлсийг өртөг ба цэвэр боломжит үнэ цэнийн аль багаар нь тусгана.

### **Хураан авсан хөрөнгүүд**

Хураан авсан хөрөнгүүдийг анхлан тэдгээрийн бодит үнэ цэнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүн ба холбогдох зээлийн буцаан авалт хийгдсэн өдрийн байдлаарх үлдэгдэл дүнгийн аль багаар нь хүлээн зөвшөөрөх ба холбогдох зээл ба урьдчилгааг үнэ цэнийн бууралтын сангийнх нь хамт тайлан тэнцэлд үл хүлээн зөвшөөрнө. Дараагийн тайлант хугацаанд хураан авсан хөрөнгийг өртөг ба бодит үнэ цэнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүн хоёрын аль багаар нь хэмжиж, “Бусад хөрөнгө”-нд бүртгэнэ.

Банкны бодлого нь хураан авсан хөрөнгүүдийг дотоод үйл ажиллагаандаа ашиглах эсхүл худалдан борлуулахыг тодорхойлдог. Дотоод үйл ажиллагаандаа ашиглахаар тодорхойлогдсон хөрөнгүүд нь холбогдох хөрөнгийн данс руу шилждэг. Худалдан борлуулахаар тодорхойлогдсон хөрөнгүүдийг “Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө”-ийн данс руу шилжүүлдэг. Ашиглалтыг нь банк тодорхойлоогүй хураан авсан хөрөнгүүдийг энэ дансанд бүртгэсэн болно.

### **Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө**

Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийг дансны үнэ болон борлуулалтын зардлыг хассан бодит үнэ цэнийн аль багаар үнэлнэ. Хураан авсан хөрөнгийг үргэлжлүүлэн ашиглахаас илүү борлуулснаар үлдэгдэл өртгийг нөхөх боломжтой бол уг хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөд ангилна. Энэ нөхцөлийг хангахын тулд хураан авсан хөрөнгө нь зах зээл дээр тохиромжтой үнээр идэвхтэй арилжаалагдах, хөрөнгө болон худалдах багц нь өөрийн одоо байгаа нөхцөл байдлаараа түргэн борлогдох боломжтой, удирдлага худалдан борлуулахаар төлөвлөж байгаа, нэг жилийн дотор борлуулах магадлал өндөртэй байх ёстой.

## **2.4 Нягтлан бодох бүртгэлийн материаллаг бодлогын хураангуй (Үргэлжлэл)**

### **Сегментийн тайлагнал**

Банкны сегментийн тайлагнал нь дараах үйл ажиллагааны сегментэд суурилдаг. Үүнд: иргэдийн банк, бизнесийн банк, лизингийн, хөрөнгө зохицуулалтын хэлтэс.

### **Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг**

Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашгийг тайлант хугацааны туршид гаргасан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

Хорогдуулсан нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг энгийн хувьцаа эзэмшигчдэд олгохоор тооцсон жилийн цэвэр ашиг дээр аливаа татварын нөлөөллийг оруулсан хөрвөгч давуу эрхтэй хувьцаа болон хөрвөгч бонд (хорогдуулагч үнэт цаас)-ын хүүг нэмж, уг дүнгээ хэрвээ хорогдуулагч үнэт цааснуудыг бүгдийг нь хөрвүүлсэн тохиолдолд нэмж гаргах байсан энгийн хувьцааны тоог оруулсан энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд харьцуулж тооцоолно.

### **Холбоотой талуудтай хийсэн ажил гүйлгээ**

Холбоотой талууд гэдэгт Банктай дараах байдлаар холбогдсон хувь хүн, хуулийн этгээдийг хэлнэ. Үүнд:

- а. Банктай дараах байдлаар холбогдсон хувь хүн эсхүл тухайн хувь хүний ойрын төрөл садан:
  - (i) Банкнийг дангаараа эсхүл хамтран хянадаг;
  - (ii) Банкинд мэдэгдэхүйц нөлөөлөлтэй; эсхүл
  - (iii) Банкны гол удирдах албан тушаалтнуудын нэг.
- б. Дараах нөхцөл хангагдаж байвал тухайн хуулийн этгээдийг Банктай холбогдох этгээд гэж үзнэ:
  - (i) Тухайн хуулийн этгээд болон Банк нь нэг групп компанийн бүрэлдэхүүнд багтаж байвал (Өөрөөр хэлбэл, толгой компани, охин компани болон толгой компанийн охин компаниуд холбогдох этгээдүүд юм.)
  - (ii) Нэг хуулийн этгээд нь нөгөө хуулийн этгээдийн хараат эсхүл хамтарсан үйлдвэр бол (эсхүл, нөгөө хуулийн этгээдийг багтаасан бүлгийн нэг аж ахуйн нэгжийнх нь хараат эсхүл хамтарсан үйлдвэр бол).
  - (iii) Хоёр хуулийн этгээд хоёулаа гуравдагч талын хамтарсан үйлдвэр бол.
  - (iv) Нэг хуулийн этгээд нь гуравдагч талын хамтарсан үйлдвэр ба нөгөө хуулийн этгээд нь уг гуравдагч этгээдийн хараат компани бол.
  - (v) Тухайн хуулийн этгээд нь Банкны ажилчдад зориулсан ажил эрхлэлтийн дараах тэтгэвэр тэтгэмжийн төлөвлөгөө бол. Хэрэв Банк өөрөө ийм төлөвлөгөө болж байвал санхүүжүүлж буй ажил олгогч нь Банкны холбогдох этгээд болно.
  - (vi) (a)-д тодорхойлсон хувь хүн тухайн хуулийн этгээдэд хяналт тавьдаг эсхүл хамтран хянадаг бол.
  - (vii) (a)(i)-д тодорхойлсон хувь хүн тухайн хуулийн этгээдэд мэдэгдэхүйц нөлөөтэй эсхүл уг хуулийн этгээд (эсхүл түүний толгой компани)-ийн тэргүүлэх удирдлагын гишүүн бол.
  - (viii) Хуулийн этгээд, эсхүл түүний бүлгийн аль нэг гишүүн нь Банкны толгой компани эсхүл Банкинд тэргүүлэх удирдлагын боловсон хүчний үйлчилгээг үзүүлдэг бол.

Холбоотой талуудын боломжит хамаарлыг харгалзахдаа зөвхөн эрх зүйн хэлбэрийг биш хамаарлын мөн чанарыг чухалчлан анхаарсан.

Ойрын садан төрөл гэж иргэний гэр бүлийн гишүүн, төрөл, садангийн хүн, тэдгээр нь шууд буюу шууд бус хэлбэрээр хяналтаа хэрэгжүүлдэг хуулийн этгээд, түүний нэгдмэл сонирхолтой этгээд. Холбоотой талуудтай хийсэн материаллаг ажил гүйлгээ болон дансны үлдэгдлийг санхүүгийн тайлангийн холбогдох тодруулгад толилуулсан бөгөөд Тодруулга 30-аас дэлгэрэнгүйг харна уу.

**3. Сегментийн мэдээлэл**

Удирдлагын зорилгоор Банк нь бүтээгдэхүүн, үйлчилгээн дээрээ суурилан үйл ажиллагааны дараах дөрвөн сегментэд хуваагддаг. Үүнд:

Иргэдийн банк	Хувь харилцагчид, жижиг дунд бизнес ба жижиг хэмжээтэй бизнесийн харилцах данс, хадгаламжийн данс, дебет болон кредит карт, хэрэглээний зээл, бичил болон жижиг дунд бизнесийн стандарт зээлийн бүтээгдэхүүн болон эко зээл, эмэгтэй бизнес эрхлэгчдийн зээл гэх мэт дотооддоо хөгжүүлсэн болон сурталчилж буй зээлүүд, банкны дансдын үйлчилгээ болох төлбөр шилжүүлгүүд.
Бизнесийн банк	Байгууллагын банкны харилцагчдад үзүүлдэг арилжааны банкны үйл ажиллагаа, үүнд харилцагчдын хэрэгцээ шаардлагад тохирсон зээлийн үйлчилгээнүүд болох эрсдэл хуваах зээл, экспорт/импортын худалдааны санхүүжилт, овердрафтын дансны үйлчилгээ, хөнгөлөлттэй хувиар хийх олон улсын шилжүүлгүүд.
Лизинг	Санхүүгийн түрээсийн үйлчилгээ. Багцад голчлон арилжааны болон суудлын тээврийн хэрэгсэл, хуучин машин, эмнэлэгийн болон хөдөө аж ахуйн тоног төхөөрөмж, машин механизм багтдаг.
Хөрөнгө болон эх үүсвэрийн удирдлага	Бэлэн мөнгө, гадаад валют, хөрвөх чадварын удирдлага, үнэт цаасны хөрөнгө оруулалт, банк хоорондын байршуулсан хөрөнгө, хэрэгцээтэй үед арилжаалах бусад санхүүгийн хэрэгслүүд. Мөн актив, пассивын төвлөрсөн удирдлагыг хэрэгжүүлэхийн тулд илүүдэл эх үүсвэрийг хөрөнгө зохицуулах газарт төвлөрүүлдэг.

Банкны удирдлага нь нөөцийн хуваарилалт, гүйцэтгэлийн үнэлгээний талаар шийдвэр гаргахдаа хэрэглэх зорилгоор өөрийн бизнесийн үйл ажиллагааны үр дүнг тусад нь хянаж байдаг. Сегментийн гүйцэтгэлийг үйл ажиллагааны ашиг, алдагдал (зарим тохиолдолд санхүүгийн тайлангууд дээрх үйл ажиллагааны ашиг алдагдлаас өөрөөр хэмждэг) дээр нь үндэслэн үнэлдэг. Орлогын татварыг банкны түвшинд удирддаг ба сегментүүдэд хуваарилдаггүй.

Удирдлага нь гүйцэтгэлийн хэмжүүр нь нийт орлого, зардал биш цэвэр хүүгийн орлого байдаг учраас хүүгийн орлогыг цэвэр дүнгээр нь тайлагнадаг.

Үйл ажиллагааны сегментүүдийн хооронд шилжих үнэ нь гуравдагч талтай хийж байгаа гүйлгээний нэг адил зарчмаар тооцогддог.

2023 ба 2022 онуудын аль алинд нэг хөндлөнгийн харилцагч эсхүл бизнесийн түнштэй хийсэн гүйлгээний орлого нь Банкны нийт орлогын 10%-иас илүү гараагүй.

**Бүс нутгийн мэдээлэл**

Банкны бүхий л үйл ажиллагаа Монгол Улсад хийгдсэн. Ийм учраас бүс нутгийн мэдээлэл толилуулаагүй.



**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31**

**3. Сегментийн мэдээлэл (Үргэлжлэл)**

Доорх хүснэгтэнд Банкны 2023 оны үйл ажиллагааны сегментүүдийн орлого, ашиг ба тодорхой хөрөнгө, өр төлбөрийн талаарх мэдээллийг толилуулав.

	Иргэдийн банк	Бизнес банк	Лизинг	Хөрөнгө болон эх үүсвэрийн удирдлага	Нийт
	2023 мян.төг	2023 мян.төг	2023 мян.төг	2023 мян.төг	2023 мян.төг
<b>Цэвэр орлого</b>					
Гуравдагч тал	155,087,344	79,831,585	53,730,066	18,502,414	307,151,409
Сегмент хоорондын	27,463,391	(31,203,739)	(23,273,760)	27,014,108	-
<b>Нийт үйл ажиллагааны орлого</b>	<b>182,550,735</b>	<b>48,627,846</b>	<b>30,456,306</b>	<b>45,516,522</b>	<b>307,151,409</b>
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	4,966,045	2,352,943	1,155,154	(355,430)	8,118,712
<b>Үйл ажиллагааны цэвэр орлого</b>	<b>187,516,780</b>	<b>50,980,789</b>	<b>31,611,460</b>	<b>45,161,092</b>	<b>315,270,121</b>
<b>Үр дүнгүүд</b>					
Хүүгийн цэвэр орлого	135,250,517	72,417,083	52,809,116	4,889,880	265,366,596
Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого	18,980,070	3,493,708	920,950	-	23,394,728
Арилжааны цэвэр ашиг	-	-	-	11,973,708	11,973,708
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	-	-	1,638,826	1,638,826
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	(5,839,886)	(583,989)	(208,531)	(583,989)	(7,216,395)
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	(4,032,579)	-	(150,490)	-	(4,183,069)
Биет бус хөрөнгийн хорогдол	(2,324,795)	(244,201)	(117,217)	(244,201)	(2,930,414)
Үйл ажиллагааны бусад зардал	(79,070,674)	(14,561,855)	(12,742,145)	(5,006,840)	(111,381,514)
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	-	1,129,888	-	-	1,129,888
Үйл ажиллагааны бусад цэвэр орлого	856,757	3,920,794	-	-	4,777,551
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	4,966,045	2,352,943	1,155,154	(355,430)	8,118,712
Сегмент хоорондын	27,463,391	(31,203,739)	(23,273,760)	27,014,108	-
<b>Татварын өмнөх сегментийн ашиг</b>	<b>96,248,846</b>	<b>36,720,632</b>	<b>18,393,077</b>	<b>39,326,062</b>	<b>190,688,617</b>
Орлогын албан татварын зардал	(22,358,450)	(10,246,995)	(4,748,791)	(11,275,736)	(48,629,972)
<b>Татварын дараах сегментийн ашиг</b>	<b>73,890,396</b>	<b>26,473,637</b>	<b>13,644,286</b>	<b>28,050,326</b>	<b>142,058,645</b>
Бусад сегментийн мэдээлэл					
Капитал зардал:					
Үндсэн хөрөнгө	9,444,727	1,588,731	1,123,570	-	12,157,028
Бусад биет бус хөрөнгө	1,888,459	476,497	336,984	-	2,701,940
	<b>11,333,186</b>	<b>2,065,228</b>	<b>1,460,554</b>	-	<b>14,858,968</b>
<b>Сегментийн нийт хөрөнгө</b>	<b>2,878,480,950</b>	<b>451,220,104</b>	<b>338,586,134</b>	<b>1,451,134,453</b>	<b>5,119,421,641</b>
<b>Сегментийн нийт өр төлбөр</b>	<b>3,057,376,986</b>	<b>253,370,302</b>	<b>19,471,931</b>	<b>1,167,139,684</b>	<b>4,497,358,903</b>

**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31**

**3. Сегментийн мэдээлэл (Үргэлжлэл)**

Доорх хүснэгтэнд Банкны 2022 оны үйл ажиллагааны сегментүүдийн орлого, ашиг ба тодорхой хөрөнгө, өр төлбөрийн талаарх мэдээллийг толилууллаа.

	Иргэдийн банк	Бизнес банк	Лизинг	Хөрөнгө болон эх үүсвэрийн удирдлага	Нийт
	2022 мян.төг	2022 мян.төг	2022 мян.төг	2022 мян.төг	2022 мян.төг
<b>Цэвэр орлого</b>					
Гуравдагч тал	123,666,335	59,952,949	32,016,494	48,035,176	263,670,954
Сегмент хоорондын	31,397,611	(18,736,027)	(8,319,441)	(4,342,143)	-
<b>Нийт үйл ажиллагааны орлого</b>	<b>155,063,946</b>	<b>41,216,922</b>	<b>23,697,053</b>	<b>43,693,033</b>	<b>263,670,954</b>
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	(4,334,662)	(1,894,257)	(2,665,471)	(258,967)	(9,153,357)
<b>Үйл ажиллагааны цэвэр орлого</b>	<b>150,729,284</b>	<b>39,322,665</b>	<b>21,031,582</b>	<b>43,434,066</b>	<b>254,517,597</b>
<b>Үр дүнгүүд</b>					
Хүүгийн цэвэр орлого	105,118,824	55,922,711	31,688,744	30,946,357	223,676,636
Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого	16,560,199	2,524,949	327,750	-	19,412,898
Арилжааны цэвэр ашиг	-	-	-	15,892,158	15,892,158
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	-	-	1,091,553	1,091,553
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл	(5,109,233)	(510,923)	(153,936)	(510,923)	(6,285,015)
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	(3,717,112)	-	(92,181)	-	(3,809,293)
Биет бус хөрөнгийн хорогдол	(1,626,749)	(162,675)	-	(162,675)	(1,952,099)
Үйл ажиллагааны бусад зардал	(75,689,166)	(15,284,576)	(1,614,701)	(4,700,109)	(97,288,552)
Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хорогдуулга	-	1,506,637	-	-	1,506,637
Үйл ажиллагааны бусад цэвэр орлого	1,987,312	1,505,289	-	105,108	3,597,709
Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр зардал	(4,334,662)	(1,894,257)	(2,665,471)	(258,967)	(9,153,357)
Сегмент хоорондын	31,397,611	(18,736,027)	(8,319,441)	(4,342,143)	-
<b>Татварын өмнөх сегментийн ашиг</b>	<b>64,587,024</b>	<b>24,871,128</b>	<b>19,170,764</b>	<b>38,060,359</b>	<b>146,689,275</b>
Орлогын албан татварын зардал	(18,053,677)	(6,751,062)	(5,447,423)	(10,598,527)	(40,850,689)
<b>Татварын дараах сегментийн ашиг</b>	<b>46,533,347</b>	<b>18,120,066</b>	<b>13,723,341</b>	<b>27,461,832</b>	<b>105,838,586</b>
Бусад сегментийн мэдээлэл					
Капитал зардал:					
Үндсэн хөрөнгө	6,886,080	1,205,064	106,570	-	8,197,714
Бусад биет бус хөрөнгө	4,627,758	809,858	71,620	-	5,509,236
	<b>11,513,838</b>	<b>2,014,922</b>	<b>178,190</b>	-	<b>13,706,950</b>
<b>Сегментийн нийт хөрөнгө</b>	<b>2,033,619,572</b>	<b>425,287,026</b>	<b>217,792,310</b>	<b>1,254,081,395</b>	<b>3,930,780,303</b>
<b>Сегментийн нийт өр төлбөр</b>	<b>2,481,895,553</b>	<b>199,162,508</b>	<b>19,590,354</b>	<b>754,444,228</b>	<b>3,455,092,643</b>

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****4. Хүүгийн цэвэр орлого****Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого**

	<b>2023</b> мян.төг	<b>2022</b> мян.төг
<b>4.1 Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө</b>		
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	407,131,162	294,038,650
Өрийн хэрэгслүүд	97,600,543	58,311,299
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	18,493,667	7,359,333
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	2,043,397	1,046,277
Урвуу репо хэлцэл	788,190	437,012
Үнэт цаасны санхүүжилтийн корпораци (ҮЦСК) - давуу эрхтэй хөрөнгөөр баталгаажсан бонд (ХББ)	344,251	1,247,474
	<b>526,401,210</b>	<b>362,440,045</b>
<b>4.2 БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд</b>		
Своп арилжааны хүү	7,883,806	10,015,348
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	4,275,258	4,203,161
	<b>12,159,064</b>	<b>14,218,509</b>
<b>Хүү болон түүнтэй адилтгах орлого</b>	<b>538,560,274</b>	<b>376,658,554</b>

**4.3 Хүү болон түүнтэй адилтгах зардал**

	<b>2023</b> мян.төг	<b>2022</b> мян.төг
<b>Хорогдуулсан өртгөөрх болон БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн өр төлбөр</b>		
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	156,159,342	105,721,684
Зээлээр авсан санхүүжилт	93,941,235	41,907,336
Своп арилжааны хүү	26,312,965	6,278,609
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламж	765,534	1,773,248
Репо хэлцэл	755,741	309,484
Түрээсийн гэрээний хүүгийн зардал (Тодруулга 19.3)	633,405	318,019
Бусад хүүгийн зардал	1,649	799
Өрийн үнэт цаас	-	22,637
	<b>278,569,871</b>	<b>156,331,816</b>
<b>Хүүгийн цэвэр орлого</b>	<b>259,990,403</b>	<b>220,326,738</b>

**5. Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого**

	<b>2023</b> мян.төг	<b>2022</b> мян.төг
<b>Хураамж ба шимтгэлийн орлого</b>		
Картын үйлчилгээний хураамж ба шимтгэл	20,081,885	18,373,247
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	12,861,959	8,711,913
Дансны үйлчилгээний хураамж ба шимтгэл	3,535,503	3,382,538
Зээлийн үйлчилгээний хураамж ба шимтгэл	424,783	233,962
	<b>36,904,130</b>	<b>30,701,660</b>
<b>Хураамж ба шимтгэлийн зардал</b>		
Картын гүйлгээний шимтгэл	8,352,025	7,587,388
Банкны үйлчилгээний шимтгэл	5,096,477	3,651,914
Зээлийн үйлчилгээний хураамж ба шимтгэл	60,900	49,460
	<b>13,509,402</b>	<b>11,288,762</b>
<b>Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого</b>	<b>23,394,728</b>	<b>19,412,898</b>

## 5. Хураамж ба шимтгэлийн цэвэр орлого (Үргэлжлэл)

	Иргэдийн банк 2023 мян.төг	Бизнес банк 2023 мян.төг	Лизинг 2023 мян.төг	Нийт 2023 мян.төг
<b>Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлмэгц хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого</b>				
Картын үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	20,081,885	-	-	20,081,885
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	8,740,064	3,192,945	920,950	12,853,959
Дансны үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	3,535,503	-	-	3,535,503
Зээлийн үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	124,020	300,763	-	424,783
	<b>32,481,472</b>	<b>3,493,708</b>	<b>920,950</b>	<b>36,896,130</b>
<b>Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлсэн хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого</b>				
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	8,000	-	-	8,000
	<b>8,000</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>8,000</b>
<b>Харилцагчтай байгуулсан гэрээний нийт орлого</b>	<b>32,489,472</b>	<b>3,493,708</b>	<b>920,950</b>	<b>36,904,130</b>
	Иргэдийн банк 2022 мян.төг	Бизнес банк 2022 мян.төг	Лизинг 2022 мян.төг	Нийт 2022 мян.төг
<b>Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлмэгц хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого</b>				
Картын үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	18,373,247	-	-	18,373,247
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	6,001,607	2,375,379	327,750	8,704,736
Дансны үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	3,382,538	-	-	3,382,538
Зээлийн үйлчилгээний хураамж, шимтгэл	84,392	149,570	-	233,962
	<b>27,841,784</b>	<b>2,524,949</b>	<b>327,750</b>	<b>30,694,483</b>
<b>Санхүүгийн үйлчилгээ үзүүлсэн хугацааны туршид хүлээн зөвшөөрсөн хураамж, шимтгэлийн орлого</b>				
Мөнгөн гуйвуулга, худалдааны санхүүжилт болон бусад үйлчилгээний хураамж	7,177	-	-	7,177
	<b>7,177</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>7,177</b>
<b>Харилцагчтай байгуулсан гэрээний нийт орлого</b>	<b>27,848,961</b>	<b>2,524,949</b>	<b>327,750</b>	<b>30,701,660</b>

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****6. Арилжааны цэвэр ашиг**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Гадаад валютын арилжаа	8,219,838	14,059,217
МИК - Давуу эрхтэй ИЗББ-ын хүүгийн орлого (БУЦАА) (Тодруулга 27)	3,827,812	1,952,120
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	1,638,826	1,091,553
Үнэт металл арилжаа	24,638	(144,193)
МИК - Давуу эрхтэй ИЗББ-ын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт (БУЦАА) (Тодруулга 27)	(98,580)	25,014
	<b><u>13,612,534</u></b>	<b><u>16,983,711</u></b>

**7. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг алдагдалд бүртгэх бусад санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого**

**БУЦАА-д заавал бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүдийн цэвэр орлого (арилжаалах зорилгоор эзэмшиж байгаагаас бусад)**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
МИК - Энгийн эрхтэй ИЗББ-ын хүүгийн орлого (Тодруулга 27)	5,213,724	4,513,703
ҮЦСК - Энгийн эрхтэй ХББ-ын хүүгийн орлого (Тодруулга 27)	392,250	205,980
ҮЦСК - Энгийн эрхтэй ХББ-ын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт (Тодруулга 27)	145,600	(181,539)
МИК - Энгийн эрхтэй ИЗББ-ын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт(Тодруулга 27)	(375,381)	(1,188,246)
	<b><u>5,376,193</u></b>	<b><u>3,349,898</u></b>

**8. Үйл ажиллагааны бусад цэвэр орлого**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Валютын ханшийн зөрүүний хэрэгжээгүй олз/(гарз)	62,322,489	(57,154,258)
Хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын цэвэр буцаалт (Тодруулга 17)	6,939,062	1,126,650
Бусад үйл ажиллагааны орлого	1,642,197	1,442,060
БЗЭБХ борлуулсны олз (Тодруулга 18)	410,149	316,337
Түрээсийн орлого	328,139	877,675
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны гарз	(18,867)	(4,564)
Хураан авсан хөрөнгө борлуулсны гарз (Тодруулга 17)	(3,155,286)	(419,419)
Свопын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт	(63,690,332)	57,307,075
Өмчийн хэрэгслүүд борлуулсны олз	-	106,153
	<b><u>4,777,551</u></b>	<b><u>3,597,709</u></b>

**9. Үнэ цэнийн бууралтын цэвэр (буцаалт)/зардал**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
<b>ХБЗА-ын (буцаалт)/ гарз:</b>		
Бусад санхүүгийн хөрөнгө (Тодруулга 17)	76,439	305,922
Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага (Тодруулга 24)	61,638	(134,024)
Урвуу репо хэлцэл (Тодруулга 16.2)	10,989	-
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж (Тодруулга 16.1)	(1,790)	258,967
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц (Тодруулга 13.2)	(34,346)	226,318
Өрийн хэрэгслүүд (Тодруулга 16.3)	(177,555)	107,202
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Тодруулга 16.4)	(8,054,087)	5,812,749
Гэрээний нөхцөл өөрчлөлтийн алдагдал, цэвэр (Тодруулга 31.2)	-	2,576,223
	<b><u>(8,118,712)</u></b>	<b><u>9,153,357</u></b>

## 10. Үйл ажиллагааны зардал

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Боловсон хүчний зардлууд*	75,835,467	66,185,327
Мэдээллийн технологи, сүлжээ болон харилцаа холбооны зардал	8,883,876	9,224,662
Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 19)	7,216,395	6,285,015
Хадгаламжийн даатгалын зардал	5,616,858	4,351,077
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 19)	4,183,069	3,809,293
Маркетинг, зар сурталчилгаа	3,515,287	2,415,619
Биет бус хөрөнгийн хорогдол (Тодруулга 20)	2,930,414	1,952,099
Бусад үйл ажиллагааны зардал	2,537,058	2,018,285
Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний зардал	2,461,280	3,265,729
Хурал, уулзалт болон ажилчдын арга хэмжээ	2,058,636	1,405,772
Бичиг хэргийн зардал	1,499,652	1,171,040
Албан томилолтын зардал	1,430,483	614,268
Ашиглалтын зардал	1,388,531	1,117,030
Харуул хамгаалалтын зардал	1,305,559	1,168,578
Даатгалын зардал	909,463	691,409
Урсгал засварын зардал	868,639	659,912
Тээврийн зардал	867,331	873,682
Гишүүнчлэл ба аудитын зардал	867,143	901,592
Бага үнэ цэн бүхий хөрөнгийн түрээсийн зардал, богино хугацаат түрээсийн зардлыг оруулаагүй (Тодруулга 19.3)	493,265	511,836
Зээл цуглуулалтын зардал	447,496	279,412
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 19)	206,848	89,955
Байрны түрээс (Тодруулга 19.3)	90,131	179,400
Торгууль	67,288	11,464
Хандивын зардал	31,223	38,433
Биет бус хөрөнгө данснаас хассаны гарз (Тодруулга 20)	-	114,070
	<b>125,711,392</b>	<b>109,334,959</b>
<b>* Боловсон хүчний зардлууд</b>		
Цалин, хөлс болон урамшуулал	66,548,937	57,907,963
Эрүүл мэнд нийгмийн даатгалын шимтгэл	8,398,102	7,355,620
Тэтгэврийн хуримтлалын сан	704,234	587,791
Ажилчдын сургалт	184,194	333,953
	<b>75,835,467</b>	<b>66,185,327</b>

## ХАСБАНК ХК

### Санхүүгийн тайлангийн тодруулга 2023 оны 12 дугаар сарын 31

#### 11. Орлогын албан татвар

##### 11.1 Орлогын татварын зардал

2022 ба 2023 оны 12-р сарын 31-нээр тасалбар болгосон тайлант жилийн орлогын татварын зардлын бүрэлдэхүүнд:

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
<b>Тайлант жилийн татвар:</b>		
Тайлант жилийн орлогын татвар	52,359,776	42,232,735
<b>Хойшлогдсон татвар:</b>		
Түр зөрүүнээс үүссэн болон буцаасантай холбогдуулан (Тодруулга 11.2)	(3,729,804)	(1,382,046)
Орлогын татварын зардал	<u>48,629,972</u>	<u>40,850,689</u>

Банк нь санхүүгийн тайлагналын орлогыг татварын зорилгоор хүлээн зөвшөөрөгдөхгүй ба хасагдахгүй зардлын дүнгээр тохируулан орлогын албан татварын зардлыг тооцдог. Банк нь 6 тэрбум (2022 онд 6 тэрбум) төгрөг хүртэлх албан татвар ногдуулах жилийн орлого олсон бол 10% (2022 онд 10%)-иар, 6 тэрбум (2022 онд 6 тэрбум) төгрөгөөс дээш давсан орлогын дүнгийн 25% (2022 онд 25%)-иар нэмж орлогын албан татвар ногдуулдаг. Засгийн Газрын бондын хүүгийн орлогод албан татвар ногдуулахгүй.

2022 ба 2023 оны 12-р сарын 31-нээр тасалбар болгосон тайлант жилийн татварын зардлыг санхүүгийн тайлангаарх цэвэр ашгаас Банкны үр ашигт татварын хувиар тооцсон тохируулга:

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Татварын өмнөх ашиг	<u>190,688,617</u>	<u>146,689,275</u>
Татварын хувь хэмжээ болох 25%-иар тооцсон орлогын татварын зардал (2022 онд 25%)	47,672,154	36,672,319
Татварын бага хувь хэмжээний нөлөөлөл	(900,000)	(900,000)
Татвар ногдохгүй орлогын нөлөөлөл	(2,363,527)	(593,256)
Татвар ногдох орлогоос хасагдахгүй зардлын нөлөөлөл	3,650,693	5,136,793
Тусгай хувь хэмжээгээр татвар ногдох орлогын нөлөөлөл	570,652	508,561
Гадаад улсад суутгуулсан татвар*	-	26,272
Тайлант жилийн татварын зардал	<u>48,629,972</u>	<u>40,850,689</u>

2023 онд үр ашигт орлогын татварын хувь хэмжээ 25.50% (2022 онд 27.85%) байсан.

\*Микро Энержи Кредит компанийн хувьцааг борлуулсны орлогод ногдуулсан АНУ болон Монгол Улсын татварын хувь хэмжээний зөрүү.

##### Орлогын албан татварын өглөг

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Орлогын албан татварын өглөг, 1-р сарын 1-нээр	23,840,068	4,705,974
Тайлант үеийн орлогын татварын зардал	52,359,776	42,232,735
Төлсөн татвар	(46,440,564)	(23,098,641)
Орлогын албан татварын өглөг, 12-р сарын 31-нээр	<u>29,759,280</u>	<u>23,840,068</u>

##### 11.2 Хойшлогдсон татварын хөрөнгө

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	5,232,744	4,135,441
Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 11.1)	3,729,804	1,382,046
Бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн	(92,479)	(284,743)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<u>8,870,069</u>	<u>5,232,744</u>

**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31**

**11. Орлогын албан татвар (Үргэлжлэл)**

**11.2 Хойшлогдсон татварын хөрөнгө (Үргэлжлэл)**

**Түр зөрүүнд тооцсон хойшлогдсон татварын шинжилгээ**

	2023 оны 1-р сарын 1 мян.төг	Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	Бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	2023 оны 12-р сарын 31 мян.төг
<b>2023 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр</b>				
Үндсэн хөрөнгө	(786,734)	(362,910)	-	(1,149,644)
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	18,732	11,767	-	30,499
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,698,218	911,323	-	2,609,541
Бусад өр төлбөр				
Хойшлуулсан урт хугацааны урамшууллын төлөвлөгөө	15,610	1,392,220	-	1,407,830
Ажиллагсадтай холбоотой хуримтлуулсан зардал	4,854,794	1,704,519	-	6,559,313
Хуримтлуулсан зардал	405,425	72,885	-	478,310
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд	(973,301)	-	(92,479)	(1,065,780)
<b>Цэвэр хойшлогдсон татварын хөрөнгө/(өр төлбөр)</b>	<b>5,232,744</b>	<b>3,729,804</b>	<b>(92,479)</b>	<b>8,870,069</b>

	2022 оны 1-р сарын 1 мян.төг	Ашиг, алдагдлын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	Бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрсөн мян.төг	2022 оны 12-р сарын 31 мян.төг
<b>2022 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр</b>				
Үндсэн хөрөнгө	(758,945)	(27,789)	-	(786,734)
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл	44,982	(26,250)	-	18,732
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,015,077	(316,859)	-	1,698,218
Бусад өр төлбөр				
Хойшлуулсан урт хугацааны урамшууллын төлөвлөгөө	216,933	(201,323)	-	15,610
Ажиллагсадтай холбоотой хуримтлуулсан зардал	3,151,737	1,703,057	-	4,854,794
Хуримтлуулсан зардал	259,507	145,918	-	405,425
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд	(688,558)	-	(284,743)	(973,301)
Зээлээр авсан санхүүжилт	(105,292)	105,292	-	-
<b>Цэвэр хойшлогдсон татварын хөрөнгө/(өр төлбөр)</b>	<b>4,135,441</b>	<b>1,382,046</b>	<b>(284,743)</b>	<b>5,232,744</b>



**12. Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг**

Доорх хүснэгтээр нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд ашигласан орлого болон хувьцааны мэдээллийг үзүүлэв:

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Банкны хувьцаа эзэмшигчдэд ногдох, нийт дэлгэрэнгүй орлого (татварын дараах)	<u>142,058,645</u>	<u>105,838,586</u>
Нэгж хувьцааны үндсэн болон хорогдуулсан ашгийн тооцоололд хэрэглэгдэх энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоо	<u>1,029,021,096</u>	<u>1,000,000,000</u>

**Нэгж хувьцаанд ногдох ашиг**

	<b>2023</b> <b>төгрөг</b>	<b>2022</b> <b>төгрөг</b>
Тайлант жилд банкны хувьцаа эзэмшигчдийн:		
Нэгж хувьцаанд ногдох үндсэн ашиг	138.05	105.84
Нэгж хувьцаанд ногдох хорогдуулсан ашиг	<u>138.05</u>	<u>105.84</u>

Нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг тухайн жилийн цэвэр ашгийг тухайн жилийн эргэлтэнд байгаа энгийн хувьцааны жигнэсэн дундаж тоонд хуваан тооцоолсон.

Тайлагналын өдрөөс эхлэн эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэж дуусах хүртэл нэгж хувьцаанд ногдох ашгийг дахин тайлагнахыг шаардах энгийн хувьцаа болон боломжит энгийн хувьцаатай холбоотой ажил гүйлгээ гараагүй болно.

**13. Бэлэн мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө****13.1 Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Монголбанк дахь харилцах	-	225,503,771
Монголбанк дах овернайт хадгаламж	290,381,370	105,063,288
Бэлэн мөнгө	32,165,664	37,049,491
Замд яваа мөнгө	<u>35,812,245</u>	<u>63,725,100</u>
	<b><u>358,359,279</u></b>	<b><u>431,341,650</u></b>

**13.2 Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	239,748,125	256,086,933
Хасах нь: Монголбанк дахь заавал байлгах нөөцийн үнэ цэнийн бууралт	<u>(369,750)</u>	<u>(404,096)</u>
	<b><u>239,378,375</u></b>	<b><u>255,682,837</u></b>

**Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	404,096	177,778
Тайлант жилд (буцаасан)/байгуулсан (Тодруулга 9)	<u>(34,346)</u>	<u>226,318</u>
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b><u>369,750</u></b>	<b><u>404,096</u></b>

Монголбанкнаас тавигддаг шаардлагын дагуу Монголбанкинд харилцах данс байршуулдаг. Монголбанкинд байршуулах бэлэн мөнгөний заавал байлгах үлдэгдэл нь хоёр долоо хоногийн туршид харилцагчдын харилцах, хадгаламжийн дундаж үлдэгдлийн төгрөгийн 8.0% ба гадаад валютын 18.0% (2022: 8% ба 18.0%)-иас тус тус багагүй байдаг. 2023 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны заавал байлгах шаардлагатай 14 хоногийн дундаж нөөцийн хэмжээ төгрөгөөр 156,778.74 сая төгрөг (2022: 132,857.84 сая төгрөг) ба гадаад валютаар 82,969.39 сая төгрөг (2022: 123,229.10 сая төгрөг) байсан.

**ХАСБАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31

**13. Бэлэн мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө (Үргэлжлэл)****13.3 Бэлэн мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө**

	Тодруулга	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	13.1	358,359,279	431,341,650
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	16.1	394,238,579	282,232,458
Монголбанкны үнэт цаас	16.3	960,398,077	577,171,150
Хасах нь: Монголбанкаас зээлээр авсан санхүүжилтэд барьцаалсан Монголбанкны үнэт цаас		(13,000,000)	(12,279,000)
<b>Нийт мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө</b>		<b><u>1,699,995,935</u></b>	<b><u>1,278,466,258</u></b>

**Мөнгөн бус гүйлгээний нэмэлт мэдээлэл**

Тайлант жилд Банк нь 5%-иас 8%-ийн хүүтэй 99,444 сая төгрөг (2022 онд: 48,475 сая төгрөг)-ийн дансны үнэтэй ипотекийн зээлийг МИК-д худалдсанаар 89,500 сая төгрөг (2022 онд: 43,627 сая төгрөг)-ийн давуу эрхтэй транч болон 9,944 сая төгрөг (2022 онд: 4,848 сая төгрөг)-ийн энгийн транчаарх ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд ("ИЗББ")-ыг хүлээн авсан.

2022 оын туршид, Банк нь 10.5%-ийн 14,049 сая төгрөгийн дансны үнэтэй репо санхүүжилтийн зээлийг ҮЦСК-д худалдаж, оронд нь 11,239 сая төгрөгийн давуу эрхтэй ХББ, 2,810 сая төгрөгийн энгийн ХББ хүлээн авсан.

**14. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд****14.1 Санхүүгийн хөрөнгө**

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Өрийн хэрэгслүүд		
МИК - Энгийн ИЗББ	59,768,115	49,609,271
МИК - Давуу эрхтэй ИЗББ	49,141,819	29,528,142
ҮЦСК –Энгийн ХББ	1,399,212	4,759,752
	<b><u>110,309,146</u></b>	<b><u>83,897,165</u></b>
БУЦАА-д бүртгэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьчилгаа	<b><u>93,116,520</u></b>	<b><u>102,764,818</u></b>

## 14. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг ашиг, алдагдалд бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд (Үргэлжлэл)

## 14.2 Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд

Доорх хүснэгтэнд хөрөнгө болон өр төлбөрөөр бүртгэгдсэн санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг нэрлэсэн үнийн хамтаар харууллаа. Нэрлэсэн үнэ нь санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн суурь болж буй хөрөнгө, жишиг ханш эсхүл индекс байх бөгөөд санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн үнэ цэнийн өөрчлөлтийг хэмжих суурь болно. Нэрлэсэн үнэ нь жилийн эцсийн байдлаарх гүйлгээний дүнг харуулах бөгөөд энэ нь зах зээлийн эрсдэл эсхүл зээлийн эрсдэлийг тодорхойлох үзүүлэлт болж чадахгүй юм.

	Хөрөнгө 2023 мян.төг	Өр төлбөр 2023 мян.төг	Нэрлэсэн үнэ 2023 мян.төг
Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй үүсмэл хэрэгслүүд			
Валютын хүүгийн своп хэлцэл	56,789,344	14,096,897	1,230,483,155
Гадаад валютын форвард хэлцэл	11,574	235,218	(118,255)
	<b>56,800,918</b>	<b>14,332,115</b>	<b>1,230,364,900</b>
	2022 мян.төг	2022 мян.төг	2022 мян.төг
Арилжаалах зорилгоор эзэмшиж буй үүсмэл хэрэгслүүд			
Валютын хүүгийн своп хэлцэл	107,798,730	1,639,595	760,947,158
	<b>107,798,730</b>	<b>1,639,595</b>	<b>760,947,158</b>

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн хувьд анхны хөрөнгө оруулалт бага байх буюу эсхүл огт шаардагдахгүй. Хэдий тийм боловч эдгээр санхүүгийн хэрэгслүүд нь ихэвчлэн хөшүүргийн зэргийг өндөрсгөх бөгөөд нилээн тогтворгүй байна. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн хэлцлийн хөрөнгө, түвшин, индексийн үнэлгээний жижиг хэмжээний өөрчлөлт нь банкны ашиг, алдагдалд томоохон нөлөө үзүүлж болзошгүй.

Тодруулга 27-д санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн тодруулгыг харуулсан.

## 15. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогод бүртгэх санхүүгийн хөрөнгүүд

	Бодит үнэ цэн 2023 мян.төг	БҮЦБДО 2023 мян.төг	Бодит үнэ цэн 2022 мян.төг	БҮЦБДО 2022 мян.төг
Өмчийн хэрэгслүүд				
Хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд*	418,544	(97,913)	415,108	(100,491)
Хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй өмчийн хэрэгслүүд**	4,633,662	3,295,254	4,267,181	3,020,394
	<b>5,052,206</b>	<b>3,197,341</b>	<b>4,682,289</b>	<b>2,919,903</b>

\* Хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүдэд хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй хувийн байгууллагуудад оруулсан хөрөнгө оруулалтууд багтана.

\*\* Хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй өмчийн хэрэгслүүд нь Монголын хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй МИК-ийн хувьцаа юм.

БҮЦБДО-р бүртгэх өмчийн хэрэгслүүдэд хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй байгууллагуудын хувьцаанд оруулсан хөрөнгө оруулалтууд багтана. Банк эдгээр компаниудад хяналтын бус хувь эзэмшдэг. Банк эдгээр хөрөнгө оруулалтуудыг стратегийн шинж чанартай гэж үзэж байгаа тул БҮЦБДО-р бүртгэдэг.

Тайлант жилд Банк ногдол ашиг аваагүй.

Тодруулга 27-д өмчийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийн тодруулгыг харуулсан.

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****16. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгүүд****16.1 Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Монголбанкинд байршуулсан Хугацаатай хадгаламж	205,142,762	138,063,548
Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан Харилцах	90,754,026	85,191,962
Дотоодын банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан Харилцах	3,148,991	9,068,957
Хугацаатай хадгаламж	<u>95,192,800</u>	<u>50,379,296</u>
	<b>394,238,579</b>	<b>282,703,763</b>
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	<u>(469,515)</u>	<u>(471,305)</u>
	<b><u>393,769,064</u></b>	<b><u>282,232,458</u></b>

**Банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах,  
хадгаламжийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	471,305	212,338
Тайлант жилийн (буцаасан) /байгуулсан (Тодруулга 9)	<u>(1,790)</u>	<u>258,967</u>
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b><u>469,515</u></b>	<b><u>471,305</u></b>

**16.2 Урвуу репо хэлцэл**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Урвуу репо хэлцэл	99,751,658	-
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	<u>(10,989)</u>	<u>-</u>
	<b><u>99,740,669</u></b>	<b><u>-</u></b>

**Урвуу репо хэлцлийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	-	-
Тайлант жилийн байгуулсан (Тодруулга 9)	<u>10,989</u>	<u>-</u>
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b><u>10,989</u></b>	<b><u>-</u></b>

**16.3 Өрийн хэрэгслүүд**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Монголбанкны үнэт цаас (Тодруулга 13.3)	960,398,077	577,171,150
“Эрдэнэс Таван Толгой” ХК-ийн бонд	-	12,279,452
ҮЦСК - Давуу эрхтэй ХББ (Тодруулга 16.3)	795,604	8,237,697
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	<u>(1,123,057)</u>	<u>(1,300,612)</u>
	<b><u>960,070,624</u></b>	<b><u>596,387,687</u></b>

**Өрийн хэрэгслүүдийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	1,300,612	1,193,410
Тайлант жилийн (буцаасан) /байгуулсан (Тодруулга 9)	<u>(177,555)</u>	<u>107,202</u>
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b><u>1,123,057</u></b>	<b><u>1,300,612</u></b>

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар, репо санхүүжилтийн зээлийн эх үүсвэрт барьцаалсан Монголбанкны үнэт цаас 13.00 тэрбум төгрөг (2022 онд 12.28 тэрбум төгрөг) байна.

## ХАСБАНК ХК

### Санхүүгийн тайлангийн тодруулга 2023 оны 12 дугаар сарын 31

#### 16. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгүүд (Үргэлжлэл)

##### 16.4 Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Үргэлжлэл)

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа*	2,466,452,241	1,826,194,031
Санхүүгийн түрээсийн авлага	223,267,770	148,392,204
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(62,485,601)	(74,533,608)
	<b>2,627,234,410</b>	<b>1,900,052,627</b>

#### Нийт дүнгээр нь үл хүлээн зөвшөөрч шилжүүлсэн хөрөнгүүд

##### Ипотекийн зээлийн багцын худалдаа

Банк нь тайлант жилд тогтмол хүүтэй орон сууцны барьцаат зээлийн багцаас орж ирэх мөнгөн урсгалыг авах 100% эрхийг МИК Холдинг ХК-ийн бүрэн эзэмшлийн тусгай зориулалтын компаниудтай ИЗББ-оор сольсон. Банк нь санхүүгийн тайланд зээлийн багцыг үл хүлээн зөвшөөрсөн ба давуу эрхтэй болон энгийн ИЗББ-ыг санхүүгийн хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 13.3-ыг харна уу).

Банк нь шилжүүлсэн хөрөнгүүдийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх байдлаар үргэлжлүүлэн оролцож байгаа бөгөөд улирал тутам үйлчилгээний үнийн дүнгийн 2.5%-ийг үйлчилгээний хөлс болгон авдаг. Үйлчилгээний нийт төлбөр хураамж, шимтгэлийн орлогод 2023 онд 1,507 сая төгрөг (2022 онд: 572 сая төгрөг) хүлээн зөвшөөрсөн. Тусгай зориулалтын компаниуд татан буугдах магадлал багатай ч татан буугдсан тохиолдолд Банк нь үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгүүдийг эргүүлэн худалдаж авах үүрэг хүлээнэ. 2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар буцаан худалдаж авч болзошгүй үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгийн дискаунтлаагүй мөнгөн урсгал нь 370,325 сая төгрөг (2022 оны 12-р сарын 31: 306,852 сая төгрөг) байна.

##### ЖДҮ-ийн зээлийн багцын худалдаа

\* 2021 оны 2-р сарын 20-д Монгол улсын Засгийн Газраас “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх” 10 их наядын цогц төлөвлөгөөг боловсруулсан. Хөтөлбөр нь жижиг дунд бизнесүүд (ЖДҮ), орон сууцжуулалт, стратегийн ач холбогдол бүхий төсөл хөтөлбөрүүд, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл, боловсролын хүртээмжийг дэмжих 5 хэсгээс бүрдсэн бөгөөд 2023 он хүртэл үргэлжлэх төлөвтэй байна. Эдгээрээс ЖДҮ-г дэмжих хөтөлбөр 2021 оны 3-р сараас, хөдөө аж ахуйг дэмжих хөтөлбөр 2021 оны 5-р сараас эхэлсэн.

Банк нь ЖДҮ-ийг дэмжих дэд хөтөлбөрийн хүрээнд ҮЦСК-ийн 100 хувийн өмчит тусгай зориулалтын компанитай үнэт цаасжуулалтын хөтөлбөрт оролцож, үл хөдлөх хөрөнгө барьцаалсан ЖДҮ-ийн зээлийн багцыг буцаах нөхцөлтэйгээр худалдсан. Хөтөлбөрийн хүрээнд Банк нийт тэг (2022 онд 14,409 сая төгрөг), жилийн 10.5%-ийн хүүтэй, 2-3 жилийн хугацаатай ЖДҮ-ийн зээлийг харилцагчиддаа олгож (“Репо санхүүжилтээр олгосон зээл”), хариу төлбөрт ХББ хүлээн авсан. Репо санхүүжилтийн ерөнхий гэрээнд оруулсан 2022 оны 11-р сарын 28-ний өдрийн нэмэлт өөрчлөлтийн дагуу банкууд ҮЦСК-д чанаргүй зээлийг солих үүрэг хүлээхээ больсон. 2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар 1,879 сая (2022 оны 12-р сарын 31: 11,860 сая төгрөг) төгрөгийн хүлээн зөвшөөрөөгүй хөрөнгөтэй бөгөөд хүлээн авсан төлбөрийн хэмжээгээр санхүүгийн өр төлбөр мөн хүлээн зөвшөөрөөгүй. Банк нь жилийн 9.5%-ийн хүүтэй, 3 хүртэлх жилийн хугацаатай давуу ба энгийн эрхтэй ХББ-ыг санхүүгийн хөрөнгө гэж хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 14.1 ба 16.3-г харна уу).

Банк нь шилжүүлсэн хөрөнгүүдийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх байдлаар үргэлжлүүлэн оролцож байгаа бөгөөд улирал тутам үйлчилгээний үнийн дүнгийн 0.5%-ийг үйлчилгээний хөлс болгон авдаг. Үйлчилгээний нийт төлбөр хураамж, шимтгэлийн орлогод 2023 онд 53 сая төгрөг (2022 онд: 60 сая төгрөг) хүлээн зөвшөөрсөн. Тусгай зориулалтын компаниуд татан буугдах магадлал багатай ч татан буугдсан тохиолдолд Банк нь үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгүүдийг эргүүлэн худалдаж авах үүрэг хүлээнэ. 2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар буцаан худалдаж авч болзошгүй үл хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн хөрөнгийн дискаунтлаагүй мөнгөн урсгал нь 1,879 сая төгрөг (2022 оны 12-р сарын 31: 11,860 сая төгрөг) байна.

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****16. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгүүд (Үргэлжлэл)****16.4 Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Үргэлжлэл)**

	<b>2023</b> мян.төг	<b>2022</b> мян.төг
<b>Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа</b>		
Зээл ба урьдчилгааны нийт үнэ		
Түвшин 1	2,333,989,290	1,685,457,652
Түвшин 2	51,813,186	59,117,724
Түвшин 3	80,649,765	81,618,655
	<b>2,466,452,241</b>	<b>1,826,194,031</b>
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
Түвшин 1	(10,531,240)	(9,272,778)
Түвшин 2	(4,992,341)	(12,671,762)
Түвшин 3	(42,950,129)	(47,108,344)
	<b>(58,473,710)</b>	<b>(69,052,884)</b>
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгааны цэвэр дүн	<b>2,407,978,531</b>	<b>1,757,141,147</b>

	<b>2023</b> мян.төг	<b>2022</b> мян.төг
<b>Хорогдуулсан өртгөөр бүртгэх санхүүгийн түрээсийн авлага</b>		
Санхүүгийн түрээсийн авлагын нийт үнэ		
Түвшин 1	218,512,893	138,886,491
Түвшин 2	3,035,616	8,254,243
Түвшин 3	1,719,261	1,251,470
	<b>223,267,770</b>	<b>148,392,204</b>
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга		
Түвшин 1	(2,200,147)	(1,733,349)
Түвшин 2	(696,556)	(3,198,661)
Түвшин 3	(1,115,188)	(548,714)
	<b>(4,011,891)</b>	<b>(5,480,724)</b>
Санхүүгийн түрээсийн авлагын цэвэр дүн	<b>219,255,879</b>	<b>142,911,480</b>

**Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа болон санхүүгийн түрээсийн авлагын үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

	<b>2023</b> мян.төг	<b>2022</b> мян.төг
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	74,533,608	75,719,215
Тайлант жилийн (буцаасан) /байгуулсан (Тодруулга 9)	(8,054,087)	5,812,749
Данснаас хассан	(3,993,920)	(6,998,356)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b>62,485,601</b>	<b>74,533,608</b>

## 16. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгүүд (Үргэлжлэл)

## 16.4 Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Үргэлжлэл)

## Санхүүгийн түрээсийн авлага

	Түрээсийн төлбөрүүд 2023 мян.төг	Түрээсийн төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэн 2023 мян.төг	Түрээсийн төлбөрүүд 2022 мян.төг	Түрээсийн төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэн 2022 мян.төг
Нийт түрээсийн хамгийн бага төлбөр				
1 жил дотор	68,468,375	29,754,125	62,936,521	56,171,791
1 жилээс 2 жил доторх	90,345,646	62,346,326	48,192,804	37,335,050
2 жилээс 3 жил доторх	60,750,759	42,241,879	36,878,118	24,398,218
3 жилээс 4 жил доторх	40,729,256	28,094,396	26,137,343	14,948,969
4 жилээс 5 жил доторх	29,744,252	21,207,666	16,271,423	7,976,133
5 жилээс дээш	47,174,939	39,623,378	19,295,368	7,562,043
Баталгаагүй үлдэх өртөг	<u>337,213,227</u>	<u>223,267,770</u>	<u>209,711,577</u>	<u>148,392,204</u>
Нийт түрээс дэх хөрөнгө оруулалт	<u>337,213,227</u>	<u>223,267,770</u>	<u>209,711,577</u>	<u>148,392,204</u>
Хасах нь: Хэрэгжээгүй санхүүгийн орлого	<u>(113,945,457)</u>		<u>(61,319,373)</u>	
Түрээсийн авлагын хамгийн бага төлбөрүүдийн өнөөгийн үнэ цэн	<u>223,267,770</u>		<u>148,392,204</u>	
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	<u>(4,011,891)</u>	<u>(4,011,891)</u>	<u>(5,480,724)</u>	<u>(5,480,724)</u>
Санхүүгийн түрээсийн авлагын цэвэр дансны үнэ	<u>219,255,879</u>	<u>219,255,879</u>	<u>142,911,480</u>	<u>142,911,480</u>

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****17. Бусад хөрөнгө**

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>Бусад санхүүгийн хөрөнгө</b>		
Төлбөр тооцооны үйлчилгээний авлага	22,086,651	5,864,077
Хуулийн этгээд ба иргэдээс авах авлага	6,342,330	4,257,979
Бэлэн мөнгөний барьцаа*	3,107,386	1,915,537
Хойшлогдсон ажилчдын зээл**	2,267,059	1,496,227
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	212,191	4,369,411
Хасах нь: Бусад санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	<u>(1,924,534)</u>	<u>(1,873,647)</u>
	<b><u>32,091,083</u></b>	<b><u>16,029,584</u></b>
<b>Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө</b>		
Бараа, үйлчилгээний нийлүүлэгчдэд төлсөн урьдчилгаа	3,548,871	3,370,152
Хангамж ба бусад бараа материал	2,598,458	1,983,807
Урьдчилж төлсөн зардал	944,920	49,777
Үнэт металл	94,439	94,439
НӨАТ авлага	20,569,659	13,703,576
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө	1,985,750	3,142,019
Хураан авсан хөрөнгө	10,784,829	41,433,855
Хасах нь: Хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	<u>(1,340,861)</u>	<u>(8,279,923)</u>
	<b><u>39,186,065</u></b>	<b><u>55,497,702</u></b>
<b>Нийт бусад хөрөнгө</b>	<b><u>71,277,148</u></b>	<b><u>71,527,286</u></b>
<b>Бусад санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга</b>		
Түвшин 1	38,463	13,918
Түвшин 2	129,333	17,811
Түвшин 3	1,756,738	1,841,918
	<u>1,924,534</u>	<u>1,873,647</u>
<b>Бусад санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга</b>		
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	1,873,647	1,618,289
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 9)	76,439	305,922
Данснаас хассан	<u>(25,552)</u>	<u>(50,564)</u>
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b><u>1,924,534</u></b>	<b><u>1,873,647</u></b>

\* Бэлэн мөнгөний барьцаа нь олон улсын картын төлбөр тооцооны байгууллагад харилцан солилцох үйлчилгээнд төлж буй баталгааны хадгаламж юм.

\*\*Банк нь ажилтнууддаа хөнгөлөлттэй зээл олгодог. СТОУС-ын дагуу ажилтнуудад олгосон хөнгөлөлттэй зээлийг анх олгоход тохируулах бодит үнэ цэнэ нь цалингийн урьдчилсан төлбөрт хамаарах ба зээлийн хугацаанд хорогдуулдаг.



## 17. Бусад хөрөнгө (Үргэлжлэл)

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
<b>Хураан авсан хөрөнгө</b>		
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	41,433,855	46,795,646
Нэмэх нь: Өмчлөлд шилжүүлж авсан	1,582,320	2,634,224
Нэмэх нь: БЗЭБХ-өөс шилжсэн (Тодруулга 18)	1,298,511	-
Хасах нь: Тайлант жилд борлуулсан	(21,927,271)	(7,996,015)
Хасах нь: Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаанд шилжүүлсэн (Тодруулга 31.2)	(11,602,586)	-
	<b>10,784,829</b>	<b>41,433,855</b>
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(1,340,861)	(8,279,923)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b>9,443,968</b>	<b>33,153,932</b>
<b>Хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга</b>		
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	8,279,923	9,406,573
Тайлант жилийн бүцаалт (Тодруулга 8)	(6,939,062)	(1,126,650)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b>1,340,861</b>	<b>8,279,923</b>

Хураан авсан хөрөнгөөс тайлант жилд 18,771,985 мянган төгрөг (2022 онд: 7,576,596 мянган төгрөг)-өөр борлуулсан бөгөөд эдгээрийг борлуулснаас 3,155,286 мянган төгрөг (2022 онд: 419,419 мянган төгрөг)-ийн гарз бүртгэсэн.

## 18. Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	2,063,167	133,594
Нэмэх нь: Үндсэн хөрөнгөөс шилжсэн (Тодруулга 19)	59,081	500,393
Нэмэх нь: Өмчлөлд шилжүүлж авсан	1,069,274	1,991,328
Хасах нь: Тайлант жилд борлуулсан	(505,761)	(562,148)
Хасах нь: Хураан авсан хөрөнгөд шилжүүлсэн (Тодруулга 17)	(1,298,511)	-
	<b>1,387,250</b>	<b>2,063,167</b>
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	-	-
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b>1,387,250</b>	<b>2,063,167</b>

Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгөөс тайлант жилд 915,910 мянган төгрөг (2022 онд: 878,485 мянган төгрөг)-өөр борлуулсан бөгөөд эдгээрийг борлуулснаар 410,419 мянган төгрөгийн (2022 онд: 316,337 мянган төгрөгийн) олзыг “Үйл ажиллагааны бусад цэвэр орлого” (Тодруулга 8)-д хүлээн зөвшөөрч тайлагнасан.

Удирдлагын зүгээс эдгээр хөрөнгийг одоогийн нөхцөл байдалд нь богино хугацаанд борлуулах боломжтой гэж үнэлсэн. Борлуулалтын ажил эхэлсэн байгаа ба эдгээр хөрөнгийг борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгийн ангилалд бүртгэснээс хойш 1 жилийн хугацаанд борлуулна гэж хүлээж байна.

**ХАСБАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31

**19. Үндсэн хөрөнгө ба ашиглах эрхтэй хөрөнгө**

	Түрээсийн хөрөнгийн сайжруу- лалт мян.төг	Барилга байшин мян.төг	Тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Тавилга, эд хогшил мян.төг	Компьютер, тоног төхөөрөмж ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Ашиглах эрхтэй хөрөнгө мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 12-р сарын 31</b>								
<b>Өртөг эсхүл дахин үнэлсэн өртөг</b>								
<b>2023 оны 1-р сарын 1</b>	<b>811,172</b>	<b>38,429,041</b>	<b>6,136,760</b>	<b>5,421,538</b>	<b>46,731,879</b>	<b>1,459,295</b>	<b>11,484,699</b>	<b>110,474,384</b>
Нэмэгдсэн	1,894,955	1,357,815	830,860	746,504	5,658,588	1,668,306	7,282,341	19,439,369
Данснаас хассан	-	-	-	(1,142,256)	(1,676,348)	-	-	(2,818,604)
Худалдан борлуулсан	-	-	-	(205,768)	(11,991)	-	-	(217,759)
Цуцлагдсан түрээс	-	-	-	-	-	-	(285,738)	(285,738)
Дахин ангилсан	90,877	132,032	216,340	5,029	731,984	(1,176,262)	-	-
Бусад хөрөнгө рүү дахин ангилсан	-	-	-	-	-	(283,034)	-	(283,034)
БЗЭБХ рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 18)	-	-	(593,234)	-	-	-	-	(593,234)
<b>2023 оны 12-р сарын 31</b>	<b>2,797,004</b>	<b>39,918,888</b>	<b>6,590,726</b>	<b>4,825,047</b>	<b>51,434,112</b>	<b>1,668,305</b>	<b>18,481,302</b>	<b>125,715,384</b>
<b>Хуримтлагдсан элэгдэл</b>								
<b>2023 оны 1-р сарын 1</b>	<b>252,019</b>	<b>740,932</b>	<b>2,186,833</b>	<b>3,283,056</b>	<b>30,599,151</b>	-	<b>5,191,136</b>	<b>42,253,127</b>
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	558,077	822,806	633,211	489,255	4,713,046	-	4,183,069	11,399,464
Данснаас хассан	-	-	-	(958,560)	(1,653,196)	-	-	(2,611,756)
Худалдан борлуулсан	-	-	-	(170,120)	(10,027)	-	-	(180,147)
БЗЭБХ рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 18)	-	-	(534,153)	-	-	-	-	(534,153)
<b>2023 оны 12-р сарын 31</b>	<b>810,096</b>	<b>1,563,738</b>	<b>2,285,891</b>	<b>2,643,631</b>	<b>33,648,974</b>	-	<b>9,374,205</b>	<b>50,326,535</b>
<b>2023 оны 12-р сарын 31-нээрх дансны үнэ</b>	<b>1,986,908</b>	<b>38,355,150</b>	<b>4,304,835</b>	<b>2,181,416</b>	<b>17,785,138</b>	<b>1,668,305</b>	<b>9,107,097</b>	<b>75,388,849</b>

**ХАСБАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31

**19. Үндсэн хөрөнгө ба ашиглах эрхтэй хөрөнгө (Үргэлжлэл)**

	Түрээсийн хөрөнгийн сайжруу- лалт мян.төг	Барилга байшин мян.төг	Тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Тавилга, эд хогшил мян.төг	Компьютер, тоног төхөөрөмж ба бусад мян.төг	Дуусаагүй барилга мян.төг	Ашиглах эрхтэй хөрөнгө мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2022 оны 12-р сарын 31</b>								
<b>Өртөг эсхүл дахин үнэлсэн өртөг</b>								
<b>2022 оны 1-р сарын 1</b>	<b>1,250,153</b>	<b>36,502,954</b>	<b>4,673,960</b>	<b>5,399,322</b>	<b>44,774,928</b>	<b>1,850,696</b>	<b>18,219,431</b>	<b>112,671,444</b>
Нэмэгдсэн	496,317	940,947	1,462,800	517,265	3,366,161	1,414,224	3,706,778	11,904,492
Данснаас хассан	(935,298)	-	-	(283,792)	(1,696,351)	-	(10,270,258)	(13,185,699)
Худалдан борлуулсан	-	-	-	(211,257)	(26,271)	-	-	(237,528)
Цуцлагдсан түрээс	-	-	-	-	-	-	(171,252)	(171,252)
Дахин ангилсан	-	1,492,213	-	-	313,412	(1,805,625)	-	-
БЗЭБХ рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 18)	-	(507,073)	-	-	-	-	-	(507,073)
<b>2022 оны 12-р сарын 31</b>	<b>811,172</b>	<b>38,429,041</b>	<b>6,136,760</b>	<b>5,421,538</b>	<b>46,731,879</b>	<b>1,459,295</b>	<b>11,484,699</b>	<b>110,474,384</b>
<b>Хуримтлагдсан элэгдэл</b>								
<b>2022 оны 1-р сарын 1</b>	<b>1,023,847</b>	-	<b>1,697,947</b>	<b>3,197,333</b>	<b>27,886,205</b>	-	<b>11,652,101</b>	<b>45,457,433</b>
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	163,470	747,612	488,886	471,120	4,413,927	-	3,809,293	10,094,308
Данснаас хассан	(935,298)	-	-	(212,130)	(1,678,058)	-	(10,270,258)	(13,095,744)
Дахин үнэлсэн	-	-	-	(173,267)	(22,923)	-	-	(196,190)
БЗЭБХ рүү шилжүүлсэн (Тодруулга 18)	-	(6,680)	-	-	-	-	-	(6,680)
<b>2022 оны 12-р сарын 31</b>	<b>252,019</b>	<b>740,932</b>	<b>2,186,833</b>	<b>3,283,056</b>	<b>30,599,151</b>	-	<b>5,191,136</b>	<b>42,253,127</b>
<b>2022 оны 12-р сарын 31-нээрх дансны үнэ</b>	<b>559,153</b>	<b>37,688,109</b>	<b>3,949,927</b>	<b>2,138,482</b>	<b>16,132,728</b>	<b>1,459,295</b>	<b>6,293,563</b>	<b>68,221,257</b>

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****19. Үндсэн хөрөнгө ба ашиглах эрхтэй хөрөнгө (Үргэлжлэл)****19.1 Барилгын дахин үнэлгээ**

Газар ба барилга нь зах зээлийн үнэлгээгээр бүртгэгдсэн бөгөөд түүхэн өртгөөр бүртгэж байсан бол 2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар дансны үнэ 20.3 тэрбум төгрөг (2022 онд: 19.5 тэрбум төгрөг) байх байсан.

**19.2 Бүрэн элэгдсэн үндсэн хөрөнгийн нийт дансны үнэ:**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Компьютер, тоног төхөөрөмж	18,892,609	15,313,167
Тавилга, эд хогшил	584,042	709,676
Тээврийн хэрэгсэл	-	135,712
	<b>19,476,651</b>	<b>16,158,555</b>

**19.3 Ашиглах эрхтэй хөрөнгө ба түрээсийн өр**

Түрээстэй холбоотой дараах дүнгүүдийг ашиг, алдагдаар хүлээн зөвшөөрч бүртгэсэн:

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Түрээсийн өр төлбөрийн хүүгийн зардал (Тодруулга 4)	633,405	318,019
Ашиглах эрхтэй хөрөнгийн элэгдэл (Тодруулга 10)	4,183,069	3,809,293
Богино хугацаат түрээсийн зардал (Тодруулга 10)	90,131	179,400
Бага үнэ цэн бүхий хөрөнгийн түрээсийн зардал, богино хугацаат түрээсийн зардлыг оруулаагүй (Тодруулга 10)	493,265	511,836
	<b>5,399,870</b>	<b>4,818,548</b>

**Түрээсийн гэрээг шинэчлэх, цуцлах сонголт бүхий түрээсийн хугацааг тодорхойлох (Банк түрээслэгч үед)**

Банк нь түрээсийн үл цуцлагдах хугацааг тодорхойлохдоо хэрэв тухайн түрээсийг үргэлжлүүлэх үндэслэлтэй гэж үзвэл сунгагдах боломжтой бүх хугацаа эсхүл тухайн түрээсийг цуцлах үндэслэл байгаа бол мөн цуцлах хүртэл хугацааг оруулсан.

Банк нь оффис болон салбар, тооцооны төвийн байрны түрээсийн хугацааг сунгах болон цуцлах нөхцөлтэй түрээсийн гэрээнүүдтэй. Энэ нь Банкны үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа хөрөнгүүдийг үр ашигтай ашиглах боломжоор хангаж байна

Банк нь түрээсийн хугацаа эхлэх өдөр хугацааг сунгах нөхцөл эсхүл гэрээг цуцлахгүй нөхцөлийг үнэлдэг. Банк (i) хугацааг сунгах нөхцөл эвсэл (ii) гэрээг цуцлахгүй нөхцөлийг тодорхойлох боломжгүй ирээдүйд үүсэх түрээсийн төлбөрийн боломжит дүнг доорх хүснэгтээр харуулсан:

	<b>2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар хүлээн зөвшөөрсөн түрээсийн өр төлбөр мян.төг</b>	<b>Түрээсийн өр төлбөрт ороогүй ирээдүйн боломжит түрээсийн төлбөр (Дискаунтлаагүй) мян.төг</b>	<b>2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар хүлээн зөвшөөрсөн түрээсийн өр төлбөр мян.төг</b>	<b>Түрээсийн өр төлбөрт ороогүй ирээдүйн боломжит түрээсийн төлбөр (Дискаунтлаагүй) мян.төг</b>
Салбарууд	5,078,146	5,710,789	5,097,566	5,757,755
Оффисын талбай	2,597,463	2,969,118	212,526	222,672

Мөн Банк нь хугацааг сунгах нөхцөл эвсэл гэрээг цуцлахгүй нөхцөлийг үнэлэхдээ түрээслэгчийн хяналтанд нөлөөлөх томоохон нөхцөл байдал үүссэн эсхүл томоохон үйл явдал болсон эсэхийг тооцно. 2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаар энэхүү нөхцөл байдал үүсээгүй байна.

**Түрээсийн гэрээний үүрэг**

2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаар Банкинд шинээр байгуулсан, эхлээгүй түрээсийн гэрээ байхгүй болно.

**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31**

**20. Биет бус хөрөнгө**

	Патент ба эрх мян.төг	Програм хангамж мян.төг	Програм хангамжийн хөгжүүлэлт мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 12-р сарын 31</b>				
<b>Өртгөөр</b>				
2023 оны 1-р сарын 1-нээр	10,271,216	17,648,589	533,277	28,453,082
Нэмэгдсэн	1,706,896	309,763	685,281	2,701,940
Данснаас хассан	(2,048,130)	-	-	(2,048,130)
Дахин ангилсан	-	190,047	(190,047)	-
<b>2023 оны 12-р сарын 31-нээр</b>	<b>9,929,982</b>	<b>18,148,399</b>	<b>1,028,511</b>	<b>29,106,892</b>
<b>Хуримтлагдсан хорогдуулалт</b>				
2023 оны 1-р сарын 1-нээр	6,253,102	3,304,392	-	9,557,494
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	974,767	1,955,647	-	2,930,414
Данснаас хассан	(2,048,130)	-	-	(2,048,130)
<b>2023 оны 12-р сарын 31-нээр</b>	<b>5,179,739</b>	<b>5,260,039</b>	<b>-</b>	<b>10,439,778</b>
<b>Дансны үнэ</b>	<b>4,750,243</b>	<b>12,888,360</b>	<b>1,028,511</b>	<b>18,667,114</b>
<b>2022 оны 12-р сарын 31</b>				
<b>Өртгөөр</b>				
2022 оны 1-р сарын 1	10,972,271	13,776,776	6,611,062	31,360,109
Нэмэгдсэн	17,461	5,256,951	234,824	5,509,236
Данснаас хассан	(798,525)	(7,617,738)	-	(8,416,263)
Дахин ангилсан	80,009	6,232,600	(6,312,609)	-
<b>2022 оны 12-р сарын 31</b>	<b>10,271,216</b>	<b>17,648,589</b>	<b>533,277</b>	<b>28,453,082</b>
<b>Хуримтлагдсан хорогдуулалт</b>				
2022 оны 1-р сарын 1	6,087,266	9,820,322	-	15,907,588
Тайлант жилд байгуулсан (Тодруулга 10)	964,361	987,738	-	1,952,099
Данснаас хассан	(798,525)	(7,503,668)	-	(8,302,193)
<b>2022 оны 12-р сарын 31</b>	<b>6,253,102</b>	<b>3,304,392</b>	<b>-</b>	<b>9,557,494</b>
<b>Цэвэр дансны үнэ</b>	<b>4,018,114</b>	<b>14,344,197</b>	<b>533,277</b>	<b>18,895,588</b>

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****21. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр****21.1 Репо хэлцэл**

Банкны бизнесийн хэвийн үйл ажиллагааны хүрээнд буцаан худалдан авах нөхцөлтэй худалдсан үнэт цаас (репо хэлцэл) буцаан худалдах нөхцөлтэй худалдан авсан үнэт цаас(урвуу репо хэлцэл)-ны арилжааг хийдэг.

Дотоодын банкуудтай хийсэн богино хугацаатай буцаан худалдан авах нөхцөлтэй үнэт цаасны мэдээллийг дараах байдлаар харуулав. Банк нь 149.66 тэрбум төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй Монголбанкны үнэт цаасыг худалдсан.

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Репо хэлцэл	149,611,113	-
	<b>149,611,113</b>	<b>-</b>

**21.2 Банк, санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан харилцах, хадгаламж**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Банк, санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах	2,002,159	818,747
Банк, санхүүгийн байгууллагын байршуулсан хугацаатай хадгаламж	34,935,260	51,048,233
	<b>36,937,419</b>	<b>51,866,980</b>

**21.3 Харилцагчдын харилцах, хадгаламж**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Засгийн газрын:		
-Харилцах данс	65,951,009	34,064,420
-Хугацаатай хадгаламж	35,196,737	9,596,356
Хувийн секторын:		
-Харилцах данс	459,353,656	447,868,305
-Хугацаатай хадгаламж	215,518,688	115,626,011
Иргэдийн:		
-Харилцах данс	177,574,386	169,539,515
-Хугацаагүй хадгаламж	170,993,684	142,277,593
-Хугацаатай хадгаламж	1,751,529,139	1,519,647,369
	<b>2,876,117,299</b>	<b>2,438,619,569</b>

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар харилцагчдын харилцах, хадгаламжинд банкнаас гаргаж буй үл цуцлах санхүүгийн баталгаанд барьцаа хөрөнгө болгож байршуулсан төгрөгийн 13,264 сая төгрөгийн (2022 онд: 12,764 сая төгрөг) хадгаламж байна.

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****21. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр (Үргэлжлэл)****21.4 Зээлээр авсан санхүүжилт**

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудаас авсан</b>		
Олон Улсын Санхүүгийн Корпораци (Тодруулга 30.в)	271,687,306	17,186,004
Нидерландын Хөгжил Санхүүжилтийн Компани	231,666,969	111,817,921
БлюОрчард Бичил Бизнесийн сан	101,745,479	68,331,795
Уур Амьсгалын Ногоон Сан	98,972,749	71,555,120
Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк (Тодруулга 30.в)	68,891,233	89,029,024
Инкофин СиВиЭсӨү	67,648,011	57,495,262
Дэлхийн Уур Амьсгалын Нөхөрлөл сан Эс.Эй., СИКАВ-СИФ	40,041,421	11,682,605
ДиВиЭм Орлогын сан Эс.Си.Эй. СИКАВ-СИФ	34,321,628	17,175,110
Азийн Хөгжлийн Банк	29,217,638	58,910,278
Бичил, Жижиг Дунд Бизнесийн Бонд ЭсЭй	24,699,354	24,837,909
Актиам Санхүүгийн Хүртээмжийн Сан	20,661,413	20,631,832
РеспонсАбилити Дэлхийн Бичил, ЖДҮ Бизнесийн сан	19,498,506	3,402,369
Ковид-19 Хөгжиж буй Зах Зээл дэх Жижиг Дунд Үйлдвэрийг Дэмжих Сан ЭсСиЭспи СИКАВ-РАИФ	16,978,311	17,082,873
Азийн Бичил Санхүүжилтийг Дэмжих сан Эс.Эй, СИКАВ-СИФ	16,978,311	17,082,873
Глобал Импакт Инвестмент ХХК	16,907,976	-
РеспонсАбилити СИКАВ (Люксембург) Бичил, ЖДҮ Бизнесийн Өрийн сан	16,419,795	2,093,766
Симбиотикс СИКАВ (Люксембург)	13,579,773	-
РеспонсАбилити СИКАВ (Люксембург) Санхүүгийн Хүртээмжийн Сан	11,972,767	1,916,264
Хөдөө аж ахуй, Орон Нутгийн Импульс Хөрөнгө Оруулалтын Сан	10,155,933	-
Инкофин СиВиЭсӨү СиВиБиЭй-ЭсӨү	10,277,682	-
Симбиотикс СИКАВ II: Импакт Зээлийн Сан	6,764,828	-
РеспонсАбилити СИКАВ (Люксембург) Хөдөө Аж Ахуйн Сан	3,420,791	-
Симбиотикс СИКАВ (Люксембург):Абендрот Бичил Санхүүжилтийн Сан	1,691,207	-
Германы Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн корпораци	-	68,762,672
ЭсАйЭфиЭм ХХК	-	34,369,222
Финланд улсын Үйлдвэрлэл, Хамтын Ажиллагааны Сан	-	17,176,241
БаобаБ Секюритиз ХХК	-	5,880,078
Хөгжиж буй орнуудад зориулсанБельгийн Хөрөнгө Оруулалтын компани ЭнВи/ЭсЭй-БиАйӨү	-	2,924,292
РеспонсАбилити СИКАВ (Люксембург)- Бичил, ЖДҮ Бизнесийн Манлайлагчид Сан	-	1,306,544
<b>Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудаас авсан нийт санхүүжилт</b>	<b>1,134,199,081</b>	<b>720,650,054</b>
<b>Засгийн газар, төрийн байгууллагаас авсан санхүүжилт</b>		
Монголбанк	96,602,160	128,455,461
Сангийн Яам/ Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны Банк	6,905,535	6,345,413
Жижиг Дунд Үйлдвэрийг Хөгжүүлэх Сан	711,597	904,497
Азийн Хөгжлийн Банк	350,222	1,003,859
Хөдөө Аж Ахуйг Хөгжүүлэх Олон Улсын Сан	-	3,943
<b>Засгийн газар, төрийн байгууллагаас авсан нийт санхүүжилт</b>	<b>104,569,514</b>	<b>136,713,173</b>
<b>Нийт зээлээр авсан санхүүжилт</b>	<b>1,238,768,595</b>	<b>857,363,227</b>

Засгийн газар, төрийн байгууллагаас авсан, дээр дурдсан бүх санхүүжилтүүд нь Монгол Улсын Засгийн газартай холбоотой болно.

2022 ба 2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Банк үндсэн болон хүүгийн өр төлбөрийг хугацаанд нь төлж барагдуулсан.

Зээлийн гэрээнүүдийн ихэнх нь тодорхой шалгуур үзүүлэлтүүдийг хангаж байхыг банкнаас шаарддаг ба тус нөхцөлүүдийг дараах төрлүүдэд ангилан үзүүлж болно:

- Өөрийн хөрөнгийн харьцаа (эрсдэлээр жигнэсэн өөрийн хөрөнгийн харьцаа, төлбөрийн чадварын харьцаа, 1 дүгээр зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө болон нийт хөрөнгийн харьцаа)

**21. Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр (Үргэлжлэл)****21.4 Зээлээр авсан санхүүжилт (Үргэлжлэл)**

- Санхүүгийн эрсдэлийн харьцаанууд (актив, пассивын төлөгдөх хугацааны харьцаа, нийт гадаад валютын ба нэгж гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын харьцаа, нийт хүүгийн эрсдэлийн харьцаа);
- Зээлийн эрсдэлийн харьцаанууд (Эрсдэлтэй зээлийн багцын эрсдэл, шугаман зээлийн эрсдэлийн харьцаа, алдагдлаар хаасан зээлийн харьцаа, том зээлдэгч болон өөрийн хөрөнгийн харьцаа, холбогдох этгээдэд олгосон зээлийн харьцаа, нийт том зээлдэгчдийн эрсдэлийн харьцаа);
- Бусад харьцаанууд (Хадгаламж зээлийн харьцаа, хүү төлөх чадварын эрсдэл, үндсэн хөрөнгө ба нийт хөрөнгийн харьцаа, үндсэн хөрөнгө, өөрийн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалтын харьцаа, үйл ажиллагааны зардал болон ашгийн харьцаа гэх мэт).

Зээлийн гэрээний зохистой харьцаануудыг хангаагүй тохиолдолд холбогдох зээлийн үүрэг биелэгдээгүйд тооцогдох буюу зээл нь нэхэмжилсэн үед төлөгдөх шаардлагатай болно. Тиймээс зохистой харьцаануудын биелэлтэд холбогдох хэлтэс, ажилтнууд (Санхүү хариуцсан захирлын харьяа Санхүү удирдлагын газар, мөн Эрсдэл хариуцсан захирлын харьяа Эрсдэлийн удирдлагын газар г.м.) улирал тутамд хяналт тавин ажилладаг. Зохистой харьцааны биелэлт хангагдахгүйг урьдчилан мэдсэн буюу олж илрүүлсэн тохиолдолд удирдлага нь зохистой харьцааг хангах үүргээс түр чөлөөлөгдөх хүсэлт гаргах, зохистой харьцааг шинэчлэн гэрээг шинээр байгуулах зэрэг арга хэмжээг авдаг.

2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк нь эх үүсвэр олгосон зээлдүүлэгч байгууллагуудтай хийсэн гэрээний үүрэг болон санхүүгийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг биелүүлсэн.

**22. Хойшлогдсон нөхцөлт хандив**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Микро Энержи Кредит Корпораци ("МЭК")	8,416,973	3,493,328
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн ЭХХХЗ тэтгэлэгт хөтөлбөр	3,450,049	3,063,445
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн БЖДБ тэтгэлэгт хөтөлбөр	629,793	730,363
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн дэмжлэг	20,568	125,740
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн ЭХХДМБ төслийн тэтгэлэг	19,934	324,269
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн Мини-грид төслийн тэтгэлэг	15,648	142,145
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн ҮЗБЧБ-2 төслийн тэтгэлэг	11,992	12,112
Уур Амьсгалын Ногоон Сангийн МНСК төслийн тэтгэлэг	-	79,304
<b>Нийт хойшлогдсон нөхцөлт хандив</b>	<b>12,564,957</b>	<b>7,970,706</b>

**Хойшлогдсон нөхцөлт хандивын хөдөлгөөн дараах байдалтай байна:**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	7,970,706	9,243,242
Тайлант жилд хүлээн авсан	5,884,213	234,101
Тайлант жилд хорогдуулсан	(1,129,888)	(1,506,637)
Ханшийн өөрчлөлт	(160,074)	-
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b>12,564,957</b>	<b>7,970,706</b>

МЭК-ээс хүлээн авсан хойшлогдсон нөхцөлт хандив нь Банк ирээдүйн ногоон төсөл, хөтөлбөрүүдэд ашиглах үүрэгтэй нүүрстөрөгчийн нөхөн олговор юм.

**23. Түрээсийн өр төлбөр**

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
12 сар дотор	3,493,085	2,279,980
1-ээс 2 жилийн дотор	3,070,720	1,756,826
2-ээс 3 жилийн дотор	839,156	830,955
3-ээс 4 жилийн дотор	167,820	442,331
4-ээс 5 жилийн дотор	104,828	-
	<b>7,675,609</b>	<b>5,310,092</b>



**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****24. Бусад өр төлбөр**

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>Бусад санхүүгийн өр төлбөр</b>		
Клирингийн тооцоо	62,329,803	19,591,381
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	17,139,135	12,007,474
Тэнцлийн гадуур бүртгэлтэй хүлээж болзошгүй өр төлбөр болон үүргийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга (Тодруулга 28)	<u>282,509</u>	<u>220,871</u>
	<b><u>79,751,447</u></b>	<b><u>31,819,726</u></b>
<b>Бусад санхүүгийн бус өр төлбөр</b>		
Хуримтлуулсан цалин ба урамшуулал	26,237,250	19,419,178
НӨАТ-ын өглөг	23,134,525	15,774,038
Орлогын албан татвараас бусад татвар	718,836	163,492
Бусад санхүүгийн бус өр төлбөр	<u>1,750,458</u>	<u>1,305,972</u>
	<b><u>51,841,069</u></b>	<b><u>36,662,680</u></b>
<b>Нийт бусад өр төлбөр</b>	<b><u>131,592,516</u></b>	<b><u>68,482,406</u></b>

**Тэнцлийн гадуур бүртгэлтэй хүлээж болзошгүй өр төлбөр болон үүргийн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл	220,871	354,895
Тайлант жилд байгуулсан/(буцаасан) (Тодруулга 9)	<u>61,638</u>	<u>(134,024)</u>
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл	<b><u>282,509</u></b>	<b><u>220,871</u></b>

**25. Энгийн хувьцаа**

	<b>Зарласан болон гаргасан энгийн хувьцааны тоо</b>		<b>Энгийн хувьцааны дүн</b>	
	<b>2023 оны 12-р сарын 31</b>	<b>2022 оны 12-р сарын 31</b>	<b>2023 оны 12-р сарын 31</b>	<b>2022 оны 12-р сарын 31</b>
			<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
Нийт энгийн хувьцаа	<u>1,052,700,000</u>	<u>1,000,000,000</u>	<u>105,270,000</u>	<u>100,000,000</u>

2021 оны 1-р сарын 29-ний өдөр Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан "Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль", "Банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журам"-д заасны дагуу системийн хэмжээний 5 банк 2023 оны 6-р сарын 30-ны дотор хязгаарлагдмал хариуцлагатай компаниас нээлттэй хувьцаат компани хэлбэртэйгээр өөрчлөн байгуулах үүрэг хүлээсэн. Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын шийдвэрийн дагуу, ХасБанк нийт хувьцааныхаа 5.01% буюу 52,700,000 ширхэг хувьцааг олон нийтэд санал болгож, 35.68 тэрбум төгрөгийг татан төвлөрүүлсэн. Анхдагч зах зээлд олон нийтэд хувьцаа гаргахтай холбоотой зардал нь 1.64 тэрбум төгрөг ба үүнийг өөрийн хөрөнгийг бууруулж бүртгэсэн.

2023 оны 12-р сарын 31-нээр Банк нэг бүр нь 100.00 төгрөг (2022 онд 100.00 төгрөг)-ийн нэрлэсэн үнэтэй 1,052,700,000 (2022 онд 1,000,000,000) ширхэг энгийн хувьцаатай байсан.

2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаарх энгийн хувьцааны тоо болон дүнгийн хөдөлгөөнийг дараах байдлаар харуулав:

	<b>Энгийн хувьцааны тоо</b>	<b>Энгийн хувьцааны дүн мян.төг</b>	<b>Нэмж төлөгдсөн капиталын дүн мян.төг</b>
2023 оны 1-р сарын 1	<b>1,000,000,000</b>	<b>100,000,000</b>	<b>1,817,773</b>
Нэмж гаргасан хувьцаа	<u>52,700,000</u>	<u>5,270,000</u>	<u>28,768,995</u>
2023 оны 12-р сарын 31	<b><u>1,052,700,000</u></b>	<b><u>105,270,000</u></b>	<b><u>30,586,768</u></b>

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****25. Энгийн хувьцаа (Үргэлжлэл)**

2022 ба 2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар Банкны хувьцаа эзэмшигчид болон эзэмшлийн хувь хэмжээг дараах байдлаар харуулав

	<b>2023</b> <b>Эзэмшил (%)</b>	<b>2022</b> <b>Эзэмшил (%)</b>
Тэнгэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК*	94.99%	100.00%
Олон нийт	5.01%	-
<b>Нийт</b>	<b>100.00%</b>	<b>100.00%</b>

Банк нь нэг төрлийн хувьцаатай ба нэгж хувьцаа бүр нэг саналын эрхтэй. Төлөөлөн Удирдах Зөвлөлөөс санал болгосон ногдол ашгийг Хувьцаа Эзэмшигчдийн ээлжит хурлаас баталдаг.

\*2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар, ХасБанк ХК-ийн 94.99%-ийг Тэнгэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК эзэмшдэг. Тэнгэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдийг ХасБанк ХК-ийн үргэлжилсэн хамаарлаар дараах байдлаар харуулав:

<b>Тэнгэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчид</b>	<b>Эзэмшил (%)</b>
МАК Инвест Кей Эф Ти	19.37%
Олон Улсын Санхүүгийн Корпораци (ОУСК)	16.63%
ОРИКС Корпораци	16.28%
Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк (ЕСБХБ)	12.49%
Канадын Үндэсний Банк (КҮБ)	10.18%
Ронк Партнерс Кей Эф Ти	9.83%
Монголиа Файнаншл Сервисез ПиТиИ ЭлТиДи	6.41%
Триодос Фэйр Шэйр Фанд	3.61%
Магваны Болдоо	0.10%
Чулууны Ганболд	0.09%
<b>Нийт</b>	<b>94.99%</b>

**26. Нөөцүүд**

	<b>Тусгай зориулалт-тай нөөц мян.төг</b>	<b>Барилгын дахин үнэлгээний нөөц мян.төг</b>	<b>Хөрөнгө оруулалтын үнэлгээний нөөц мян.төг</b>	<b>Бусад нөөц сан мян.төг</b>	<b>Нийт нөөц сангууд мян.төг</b>
<b>2023 оны 1-р сарын 1-ээр</b>	<b>62,820,179</b>	<b>18,528,613</b>	<b>2,919,903</b>	<b>11,439,408</b>	<b>95,708,103</b>
Хэрэгжээгүй олз	-	-	277,438	-	277,438
Тусгай зориулалттай нөөцөд/(нөөцөөс) шилжүүлсэн	(9,566,635)	-	-	-	(9,566,635)
<b>2023 оны 12-р сарын 31-ээр</b>	<b>53,253,544</b>	<b>18,528,613</b>	<b>3,197,341</b>	<b>11,439,408</b>	<b>86,418,906</b>
<b>2022 оны 1-р сарын 1-ээр</b>	<b>52,568,719</b>	<b>18,528,613</b>	<b>2,065,673</b>	<b>11,439,408</b>	<b>84,602,413</b>
Хэрэгжээгүй олз	-	-	854,230	-	854,230
Тусгай зориулалттай нөөцөд/(нөөцөөс) шилжүүлсэн	10,251,460	-	-	-	10,251,460
<b>2022 оны 12-р сарын 31-ээр</b>	<b>62,820,179</b>	<b>18,528,613</b>	<b>2,919,903</b>	<b>11,439,408</b>	<b>95,708,103</b>

**Тусгай зориулалттай нөөц**

2023 оны 12-р сарын 31-нээрх тусгай зориулалттай нөөц 53,254 сая төгрөг (2022 оны 12-р сарын 31: 62,820 сая төгрөг) нь 43,231 сая төгрөг (2022 оны 12-р сарын 31: 31,809 сая төгрөг)-ийн зээлийн үнэ цэнийн бууралтын нөөц, 9,291 сая төгрөг (2022 оны 12-р сарын 31: 31,011 сая төгрөг)-ийн хураан авсан хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын нөөц, 732 сая төгрөг (2022 оны 12-р сарын 31: 0 төгрөг)-ийн ерөнхий эрсдэлийн нөөцөөс бүрдэнэ.

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****27. Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн****Бодит үнэ цэнийг тодорхойлох ба бодит үнэ цэнийн зэрэглэл**

Банк нь үнэлгээний техникүүдийг ашиглан санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлох, толилуулахдаа дараах шатлалуудыг хэрэглэдэг. Үүнд:

**Зэрэглэл 1:** Бодит үнэ цэн нь ижил төстэй актив, пассивын идэвхтэй зах зээл дээр тогтоосон үнэд үндэслэсэн байх;

**Зэрэглэл 2:** Бодит үнэ цэнийг хэмжихдээ хэрэглэсэн мэдээ нь зах зээл дээрээс шууд ба шууд бусаар олдох боломжтой бусад техникүүд;

**Зэрэглэл 3:** Зах зээлийн мэдээлэлд үндэслэгдээгүй мэдээ ашиглан бодит үнэ цэнийг тооцоолох арга ашиглан тооцоолсон техникүүд.

Дараах хүснэгтэд бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдсэн санхүүгийн хэрэгслүүдийг бодит үнэ цэнийн зэрэглэлээр нь ангилан үзүүлэв:

	<b>Давтагдах бодит үнэ цэнийн хэмжилт</b>			
	<b>Зэрэглэл 1</b>	<b>Зэрэглэл 2</b>	<b>Зэрэглэл 3</b>	<b>Нийт</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>2023 оны 12 сарын 31</b>				
<b>БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө</b>				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд				
Валютын хүүгийн своп хэлцэл	-	56,789,344	-	56,789,344
Гадаад валютын форвард хэлцэл	-	11,574	-	11,574
МИК - Давуу эрхтэй ИЗББ	-	-	49,141,819	49,141,819
МИК – Энгийн ИЗББ	-	-	59,768,115	59,768,115
ҮЦСК - Энгийн ХББ	-	-	1,399,212	1,399,212
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	-	93,116,520	-	93,116,520
	<b>-</b>	<b>149,917,438</b>	<b>110,309,146</b>	<b>260,226,584</b>
<b>БУЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө</b>				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд	-	-	418,544	418,544
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй өмчийн хэрэгслүүд	4,633,662	-	-	4,633,662
	<b>4,633,662</b>	<b>-</b>	<b>418,544</b>	<b>5,052,206</b>
<b>БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн өр төлбөр</b>				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд				
Хүүгийн түвшний своп хэлцэл	-	14,096,897	-	14,096,897
Гадаад валютын форвард хэлцэл	-	235,218	-	235,218
	<b>-</b>	<b>14,332,115</b>	<b>-</b>	<b>14,332,115</b>
<b>Санхүүгийн бус хөрөнгө</b>				
Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин	-	-	38,355,150	38,355,150
	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>38,355,150</b>	<b>38,355,150</b>

	<b>Давтагдах бодит үнэ цэнийн хэмжилт</b>			
	<b>Зэрэглэл 1</b>	<b>Зэрэглэл 2</b>	<b>Зэрэглэл 3</b>	<b>Нийт</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
<b>2022 оны 12 сарын 31</b>				
<b>БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө</b>				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд				
Валютын хүүгийн своп хэлцэл	-	107,798,730	-	107,798,730
МИК - Давуу эрхтэй ИЗББ	-	-	29,528,142	29,528,142
МИК – Энгийн ИЗББ	-	-	49,609,271	49,609,271
ҮЦСК - Энгийн ХББ	-	-	4,759,752	4,759,752
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	-	102,764,818	-	102,764,818
	<b>-</b>	<b>210,563,548</b>	<b>83,897,165</b>	<b>294,460,713</b>
<b>БУЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө</b>				
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд	-	-	415,108	415,108
Хөрөнгийн бирж дээр бүртгэлтэй өмчийн хэрэгслүүд	4,267,181	-	-	4,267,181
	<b>4,267,181</b>	<b>-</b>	<b>415,108</b>	<b>4,682,289</b>
<b>БУЦАА-д бүртгэх санхүүгийн өр төлбөр</b>				
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд				
Валютын хүүгийн своп хэлцэл	-	1,639,595	-	1,639,595
	<b>-</b>	<b>1,639,595</b>	<b>-</b>	<b>1,639,595</b>
<b>Санхүүгийн бус хөрөнгө</b>				
Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин	-	-	37,688,109	37,688,109
	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>37,688,109</b>	<b>37,688,109</b>

**27. Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн (Үргэлжлэл)****Зэрэглэл 1 болон зэрэглэл 2-ын хооронд шилжилт**

Бодит үнэ цэнээр бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн үнэ цэнийн зэрэглэл 1 болон зэрэглэл 2-ын хооронд ямар нэгэн шилжилт байгаагүй.

Дараах хүснэгтэнд санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрийн (давтагдах болон үл давтагдах) бодит үнэ цэнийг хэрхэн зэрэглэл 2 болон зэрэглэл 3-т ангилсныг тоймлон харуулав.

Санхүүгийн хөрөнгө/ өр төлбөр	2023 оны 12 сарын 31 БҮЦ мян.төг	2022 оны 12 сарын 31 БҮЦ мян.төг	БҮЦ-ийн ангилал	Үнэлгээний аргачлал	Голлох хүчин зүйл
1) Гадаад валютын форвард хэлцэл	(223,644)	-	Зэрэглэл 2	Зах зээлийн үнэ, хүүгийн түвшний тэнцвэр	Репо хүү, ЗГ-ын бондын өгөөж болон валютын албан ханш SOFR хүү, бодлогын хүү болон валютын албан ханш
2) Валютын хүүгийн своп хэлцэл	42,692,447	106,159,135	Зэрэглэл 2	Зах зээлийн үнэ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ТТБМ, АҮМ ба Санхүүгийн хэрэгслүүдийн зах зээлийн хүүгийн хувь
3) МИК - Энгийн болон давуу эрхтэй ИЗББ, ҮЦСК - Энгийн ХББ	110,309,146	83,897,165	Зэрэглэл 3	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ТТБМ, АҮМ ба Санхүүгийн хэрэгслүүдийн зах зээлийн хүүгийн хувь
4) Хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд	418,544	415,108	Зэрэглэл 3	Цэвэр хөрөнгийн үнэ цэн	Хувьцааны зах зээлийн үнэ, гүйлгээний үнэ
5) Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	93,116,520	102,764,818	Зэрэглэл 2	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ТТБМ, АҮМ ба Санхүүгийн хэрэгслүүдийн зах зээлийн хүүгийн хувь
6) Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин	38,355,150	37,688,109	Зэрэглэл 3	Элэгдүүлсэн өртөг, 33-н харьцуулалт	Тохируулсан зэх зээлийн түрээсийн үнэ

Зах зээлийн боломжит өгөгдлүүдийг ашиглан үнэлгээний аргачлал (дискаунтлагдсан мөнгөн урсгалын загвар г.м) дээр суурилан Банкны тооцсон эдгээр санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэн нь 2 дугаар зэрэглэлд ангилагддаг.

**Бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдээгүй санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн бодит үнэ цэн**

Санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнээрээ хараахан бүртгэгдээгүй байгаа санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг тодорхойлоход ашиглах аргачлал, таамаглалыг доор харуулав.

**Бодит үнэ цэн нь дансны үнэтэйгээ ойролцоо хөрөнгө**

Дуусах хугацаа нь богино (нэг хүртэл жил) болон түргэн борлогдох санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрүүдийн дансны үнийг бодит үнэ цэнтэйгээ ойролцоо гэж үзнэ. Уг таамаглалыг мөн хугацаагүй болон хугацаатай хадгаламж, хувьсан хүүтэй санхүүгийн хэрэгслүүдэд ашиглана.

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****27. Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн (Үргэлжлэл)****Тогтмол хүүтэй санхүүгийн хэрэгслүүд**

Хорогдуулсан өртгөөр илэрхийлэгдсэн тогтмол хүүтэй санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийн бодит үнэ цэнийг Монгол улс дахь ижил төстэй санхүүгийн хэрэгслүүдийн одоогийн зах зээлийн хүү болон тэдгээр санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрсөн үеийн зах зээлийн хүүтэй харьцуулан тооцно.

2023 оны 12 сарын 31 – ээрх санхүүгийн тайланд бодит үнэ цэнтэй ойролцоо дансны үнэтэйгээс бусад Банкны санхүүгийн хэрэгслүүдийн дансны үнэ болон бодит үнэ цэнийн харьцуулалтыг дараах хүснэгтээр харууллаа.

	Тодруулга	2023 Дансны үнэ мян.төг	2023 БҮЦ мян.төг	2022 Дансны үнэ мян.төг	2022 БҮЦ мян.төг
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>					
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа					
	16.4	2,627,234,410	2,640,715,754	1,900,052,627	1,906,438,599
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>					
Зээлээр авсан санхүүжилт					
	21.4	1,238,768,595	1,234,908,415	857,363,227	856,968,758

**Дараах хүснэгтэд Зэрэглэл 3-ийн бодит үнэ цэнийн хөдөлгөөнийг харуулав:**

	Тодруулга	2023 мян.төг	2022 мян.төг
<b>ИЗББ – Давуу эрхийн, БҮЦ-р бүртгэх</b>			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл			
		29,528,142	32,707,952
Нэмэгдсэн			
		89,499,600	43,626,900
Борлуулсан			
		(69,783,600)	(48,629,600)
Хуримтлагдсан хүү			
	6	3,827,812	1,952,120
Хүлээн авсан хүү			
		(3,831,555)	(154,244)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт			
	6	(98,580)	25,014
	14.1	<u>49,141,819</u>	<u>29,528,142</u>
<b>ИЗББ – Энгийн, БҮЦ-р бүртгэх</b>			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл			
		49,609,271	42,554,601
Нэмэгдсэн			
		9,944,500	4,847,600
Хуримтлагдсан хүү			
	7	5,213,724	4,513,703
Хүлээн авсан хүү			
		(4,623,999)	(1,118,387)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт			
	7	(375,381)	(1,188,246)
	14.1	<u>59,768,115</u>	<u>49,609,271</u>
<b>ҮЦСК-Энгийн ХББ, БҮЦ-р бүртгэх</b>			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл			
		4,759,752	1,026,400
Нэмэгдсэн			
	13.3	-	2,809,800
Давуу эрхтэйгээс энгийн транч руу шилжүүлсэн			
	13.3	-	1,037,200
Борлуулсан			
		(3,465,500)	-
Хуримтлагдсан хүү			
	7	392,250	205,980
Хүлээн авсан хүү			
		(432,890)	(138,089)
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт			
	7	145,600	(181,539)
	14.1	<u>1,399,212</u>	<u>4,759,752</u>
<b>Хөрөнгийн биржэд бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд, БҮЦ-р бүртгэх</b>			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл			
		415,108	455,988
Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт			
		3,436	(40,880)
	15	<u>418,544</u>	<u>415,108</u>

**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31**

**27. Санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэн (Үргэлжлэл)**

**Дараах хүснэгтэд Зэрэглэл 3-ийн бодит үнэ цэнийн хөдөлгөөнийг харуулав:**

	Тодруулга	2023 мян.төг	2022 мян.төг
<b>Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин, БҮЦ-р бүртгэх</b>			
Тайлант жилийн эхний үлдэгдэл		37,688,109	36,502,954
Нэмэгдсэн	19	1,489,847	2,433,160
Тайлант жилд байгуулсан элэгдэл	19	(822,806)	(747,612)
БЗЭБХ-рүү шилжсэн	19	-	(500,393)
Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл		<b>38,355,150</b>	<b>37,688,109</b>

Зэрэглэл 3 дах санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнийг үнэлэхэд шаардагдах орцууд болон орцоос шалтгаалж гарч болох боломжит өөрчлөлтийн мэдрэмтгий байдлыг доор тодорхойлон үзүүлэв.

2023 оны 12 сарын 31-ний байдлаар	Бодит үнэ цэн мян.төг	Боломжит өөрчлөлт- ийн хувь	Бодит үнэ цэнийн мэдрэмж	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан мэдээлэл	Хүрээ
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>						
МИК – Энгийн ИЗББ, БҮЦ-ээр	59,768,115	1%	+/- 597,681	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ТТБМ, АҮМ, Санхүүгийн хэрэгслүүдийн ЗЗХүүгийн хувь	100,000 төг
МИК – Давуу эрхтэй ИЗББ, БҮЦ-ээр	49,141,819	1%	+/- 491,418	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, Санхүүгийн хэрэгслүүдийн ЗЗХүүгийн хувь	100,000 төг
ҮЦСК-Энгийн ХББ, БҮЦ-ээр	1,399,212	1%	+/- 13,992	Дискаунталсан мөнгөн гүйлгээ	Ирээдүйн мөнгөн урсгал, ТТБМ, АҮМ ба Санхүүгийн хэрэгслүүдийн ЗЗХ- ийн хувь	100,000 төг
Хөрөнгийн биржэд бүртгэлгүй өмчийн хэрэгслүүд	418,544	10%	+/- 41,854	Цэвэр хөрөнгийн үнэ	Зэх зээлийн хувьцааны ханш	1,000 төг- 8,176,139 төг
Дахин үнэлүүлсэн барилга байшин	38,355,150	10%	+/- 3,835,515	Элэгдүүлсэн өртөг, ЗЗ-н харьцуулалт	Тохируулсан зах зээлийн түрээсийн үнэ	25,240 төг- 6,245,455 төг

**28. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага**

Харилцагчдын санхүүгийн хэрэгцээ шаардлагыг хангахын тулд, Банк янз бүрийн цуцалж үл болох санхүүгийн хэлцлүүдэд оролцдог. Хэдийгээр, эдгээр үүрэг хариуцлагууд нь санхүүгийн байдлын тайланд тусгагдахгүй байж болох ч, эдгээр нь зээлийн эрсдэл агуулдаг бөгөөд үүгээрээ Банкны хүлээж буй эрсдэлийн нэг хэсэг юм.

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
<b>Болзошгүй өр төлбөр</b>		
Санхүүгийн баталгаа	37,792,391	12,237,214
Гүйцэтгэлийн болон тендерийн баталгаа	29,971,282	27,047,137
Аккредитив	27,914,142	29,619,761
	<u>95,677,815</u>	<u>68,904,112</u>
<b>Үүрэг</b>		
Олгогдоогүй зээл	101,212,803	67,877,920
<b>Нийт</b>	<u><b>196,890,618</b></u>	<u><b>136,782,032</b></u>

**Болзошгүй өр төлбөр**

Аккредитив, баталгаа (нээлттэй аккредитив хамрагдана) нь тусгай үйл явдал тохиолдоход харилцагчийн өмнөөс голдуу бараа бүтээгдэхүүний импорт болон экспорттой холбоотойгоор төлбөр хийх үүргийг Банкинд ногдуулдаг. Баталгаа, нээлттэй аккредитив нь зээлийн эрсдэлтэй ижил эрсдэлийг агуулдаг. Эдгээр гүйлгээний улмаас материаллаг алдагдал гарахгүй гэсэн хүлээлттэй байна.

**Олгогдоогүй зээл**

Зээлийн хэмжээг нэмэхээр шийдвэрлэсэн нь Банкны зүгээс зээл олгох, зээлийн шугам нээх гэрээт үүргүүдийг хүлээснийг илэрхийлдэг. Ийм үүргүүд нь тогтсон дуусах хугацаа эсхүл цуцлах бусад төрлийн заалтуудтай байдаг. Зээл олгох үүрэг нь хэрэгжээгүй байтал тус үүргийнх нь хугацаа нь дууссан байж болох тул гэрээнд заасан дүн нь ирээдүйн мөнгөний шаардлагыг илэрхийлдэг гэсэн ойлголт биш юм.

Зээлийн хэмжээг нэмэх шийдвэрүүд нь харилцагчийн тодорхой шалгууруудыг хангах явдлаас шууд шалтгаалдаг учраас зээлийн боломжит алдагдал нь нийт хэрэгжээгүй үлдсэн зээл олгох үүргүүдийн дүнгээс бага байна. Богино хугацаат зээлийн үүргээс голдуу урт хугацаат зээлийн үүрэг нь илүүтэйгээр зээлийн эрсдэлтэй байдаг тул Банк нь зээлийн үүргүүдийнхээ дуусах хугацааг хянаж байдаг.

**Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал тооцогдох болзошгүй өр төлбөр болон олгогдоогүй зээлийн шинжилгээ:**

	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 12-р сарын 31</b>				
2022 оны 12-р сарын 31-нээр	<b>136,524,374</b>	<b>151,031</b>	<b>106,627</b>	<b>136,782,032</b>
Шинээр нэмэгдсэн	129,182,432	-	-	129,182,432
Дансны үнийн шилжилт				
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(3,925,359)	3,902,433	22,926	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	21,171	(21,171)	-	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	9,368	-	(9,368)	-
Ашиглалтын хугацаа дуусч данснаас хассан	(68,887,311)	(90,554)	(95,981)	(69,073,846)
<b>2023 оны 12-р сарын 31-ний үлдэгдэл</b>	<u><b>192,924,675</b></u>	<u><b>3,941,739</b></u>	<u><b>24,204</b></u>	<u><b>196,890,618</b></u>
<b>Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга</b>				
2022 оны 12 дугаар сарын 31-нээр	<b>201,752</b>	<b>373</b>	<b>18,746</b>	<b>220,871</b>
Шинээр нэмэгдсэн	185,593	-	-	185,593
Дансны үнийн шилжилт				
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(11,562)	6,211	5,351	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	9	(12)	3	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	3,816	237	(4,053)	-
Ашиглалтын хугацаа дуусч данснаас хассан	(105,977)	13,567	(14,377)	(106,787)
Түвшин хооронд шилжилт болон өгөгдлийн өөрчлөлтийн нөлөө	(18,919)	(2,141)	3,892	(17,168)
<b>2023 оны 12-р сарын 31-ний үлдэгдэл</b>	<u><b>254,712</b></u>	<u><b>18,235</b></u>	<u><b>9,562</b></u>	<u><b>282,509</b></u>

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****28. Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага (Үргэлжлэл)**

Хүлээгдэж буй зээлийн алдагдал тооцогдох болзошгүй өр төлбөр болон олгогдоогүй зээлийн шинжилгээ:

	Түвшин 1 мян.төг	Түвшин 2 мян.төг	Түвшин 3 мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2022 оны 12-р сарын 31</b>				
2021 оны 12-р сарын 31-нээр	<b>161,671,921</b>	<b>1,302,439</b>	<b>36,510</b>	<b>163,010,870</b>
Шинээр нэмэгдсэн	72,792,784	-	-	72,792,784
Дансны үнийн шилжилт				
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(212,062)	102,071	109,991	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	20,712	(20,712)	-	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	19,071	-	(19,071)	-
Ашиглалтын хугацаа дуусч данснаас хассан	(97,768,052)	(1,232,767)	(20,803)	(99,021,622)
<b>2022 оны 12-р сарын 31-ний үлдэгдэл</b>	<b>136,524,374</b>	<b>151,031</b>	<b>106,627</b>	<b>136,782,032</b>
<b>Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга</b>				
2021 оны 12 дугаар сарын 31-нээр	<b>332,178</b>	<b>10,877</b>	<b>11,840</b>	<b>354,895</b>
Шинээр нэмэгдсэн	114,405	-	-	114,405
Дансны үнийн шилжилт				
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(14,974)	359	14,615	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	40	(40)	-	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	2,101	-	(2,101)	-
Ашиглалтын хугацаа дуусч данснаас хассан	(224,424)	(10,836)	(7,469)	(242,729)
Түвшин хооронд шилжилт болон өгөгдлийн өөрчлөлтийн нөлөө	(7,574)	13	1,861	(5,700)
<b>2022 оны 12-р сарын 31-ний үлдэгдэл</b>	<b>201,752</b>	<b>373</b>	<b>18,746</b>	<b>220,871</b>

**Бусад гэрээний үүргүүд:**

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Батлагдаж, гэрээ байгуулсан:		
Биет бус хөрөнгө	1,567,714	2,541,093
Үндсэн хөрөнгө	1,275,947	2,438,977
Бусдаар гүйцэтгүүлэх ажил, үйлчилгээ	146,138	591,680
Зар сурталчилгаа	380,316	209,591
Хэрэглээний болон бусад бараа материал	170,379	173,611
Бусад үйлчилгээ	259,064	85,255
	<b>3,799,558</b>	<b>6,040,207</b>

**Шүүхийн нэхэмжлэл**

Бизнесийн онцлог шинж чанарын улмаас Банкны салбарт шүүхээр асуудлыг шийдэх явдал энгийн үзэгдэл байдаг. Банк нь шүүхийн нэхэмжлэлтэй хэрхэн ажиллах талаар тогтсон журамтай. Нэгэнт мэргэжлийн зөвлөгөө авсан, гарч болох хохирлын хэмжээг зохистойгоор тооцоолсон бол Банк нь тухайн нэхэмжлэлийн банкны санхүүгийн байдалд үзүүлж болох сөрөг нөлөөллөөс хамгаалан дансандаа залруулах бичилт хийнэ.

2023 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаар дээр дурьдсанаас өөр Банктай холбоотой томоохон шүүхийн маргаан гараагүй байна.



**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****29. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн дуусгавар болох хугацааны шинжилгээ**

Дараах хүснэгтэд Банкны хөрөнгө ба өр төлбөрийн эргэн төлөгдөх, эсхүл барагдах хугацаагаар нь ангилсан шинжилгээг харуулсан. Тодруулга 31.3 "Төлбөрийн чадварын эрсдэл ба эх үүсвэрийн удирдлага"-аас Банкны зүгээс барагдуулах гэрээт үүргүүдийн хорогдуулж тооцоогүй эргэн төлөлтийн үүргийг харна уу.

2023 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр	12 сар хүртэлх мян.төг	12 сараас дээш мян.төг	Нийт мян.төг
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	358,359,279	-	358,359,279
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	-	239,378,375	239,378,375
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	50,246,921	6,553,997	56,800,918
Санхүүгийн хэрэгслүүд	-	110,309,146	110,309,146
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	3,459,284	89,657,236	93,116,520
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө			
Өмчийн хэрэгслүүд	-	5,052,206	5,052,206
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө			
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	393,769,064	-	393,769,064
Урвуу репо хэлцэл	99,740,669	-	99,740,669
Өрийн хэрэгслүүд	960,070,624	-	960,070,624
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,131,689,669	1,495,544,741	2,627,234,410
Бусад хөрөнгө	28,202,573	3,888,510	32,091,083
	<b>3,025,538,083</b>	<b>1,950,384,211</b>	<b>4,975,922,294</b>
<b>Санхүүгийн бус хөрөнгө</b>			
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө	39,091,626	94,439	39,186,065
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	1,387,250	-	1,387,250
Үндсэн хөрөнгө	-	75,388,849	75,388,849
Биет бус хөрөнгө	-	18,667,114	18,667,114
Хойшлогдсон татварын хөрөнгө	7,037,623	1,832,446	8,870,069
	<b>47,516,499</b>	<b>95,982,848</b>	<b>143,499,347</b>
<b>Нийт</b>	<b>3,073,054,582</b>	<b>2,046,367,059</b>	<b>5,119,421,641</b>
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>			
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	1,291,776	13,040,339	14,332,115
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр			
Репо хэлцэл	149,611,113	-	149,611,113
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан харилцах, хадгаламж	36,937,419	-	36,937,419
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	2,027,428,044	848,689,255	2,876,117,299
Зээлээр авсан санхүүжилт	285,842,176	952,926,419	1,238,768,595
Түрээсийн өр төлбөр	3,799,226	3,876,383	7,675,609
Бусад өр төлбөр	46,821,011	32,930,436	79,751,447
	<b>2,551,730,765</b>	<b>1,851,462,832</b>	<b>4,403,193,597</b>
<b>Санхүүгийн бус өр төлбөр</b>			
Хойшлогдсон нөхцөлт хандив	12,564,957	-	12,564,957
Бусад өр төлбөр	50,902,224	938,845	51,841,069
Орлогын албан татварын өглөг	29,759,280	-	29,759,280
	<b>93,226,461</b>	<b>938,845</b>	<b>94,165,306</b>
<b>Нийт</b>	<b>2,644,957,226</b>	<b>1,852,401,677</b>	<b>4,497,358,903</b>
<b>Цэвэр позиц</b>	<b>428,097,356</b>	<b>193,965,382</b>	<b>622,062,738</b>

**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31**

**29. Хөрөнгө болон өр төлбөрийн дуусгавар болох хугацааны шинжилгээ (Үргэлжлэл)**

	<b>12 сар хүртэлх мян.төг</b>	<b>12 сараас дээш мян.төг</b>	<b>Нийт мян.төг</b>
<b>2022 оны 12-р сарын 31-ний өдрөөр</b>			
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>			
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	431,341,650	-	431,341,650
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	-	255,682,837	255,682,837
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	50,664,387	57,134,343	107,798,730
Санхүүгийн хэрэгслүүд	-	83,897,165	83,897,165
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,506,535	100,258,283	102,764,818
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө			
Өмчийн хэрэгслүүд	-	4,682,289	4,682,289
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө			
Банк ба санхүүгийн байгууллагад байршуулсан			
харилцах, хадгаламж	282,232,458	-	282,232,458
Өрийн хэрэгслүүд	596,387,687	-	596,387,687
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	932,064,071	967,988,556	1,900,052,627
Бусад хөрөнгө	13,960,332	2,069,252	16,029,584
	<b>2,309,157,120</b>	<b>1,471,712,725</b>	<b>3,780,869,845</b>
<b>Санхүүгийн бус хөрөнгө</b>			
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө	55,403,263	94,439	55,497,702
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	2,063,167	-	2,063,167
Үндсэн хөрөнгө	-	68,221,257	68,221,257
Биет бус хөрөнгө	-	18,895,588	18,895,588
Хойшлогдсон татварын хөрөнгө	-	5,232,744	5,232,744
	<b>57,466,430</b>	<b>92,444,028</b>	<b>149,910,458</b>
<b>Нийт</b>	<b>2,366,623,550</b>	<b>1,564,156,753</b>	<b>3,930,780,303</b>
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>			
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	1,639,595	1,639,595
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр			
Банк ба санхүүгийн байгууллагын байршуулсан			
харилцах, хадгаламж	51,866,980	-	51,866,980
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	1,694,763,946	743,855,623	2,438,619,569
Зээлээр авсан санхүүжилт	277,783,253	579,579,974	857,363,227
Түрээсийн өр төлбөр	2,279,980	3,030,112	5,310,092
Бусад өр төлбөр	24,341,800	7,477,926	31,819,726
	<b>2,051,035,959</b>	<b>1,335,583,230</b>	<b>3,386,619,189</b>
<b>Санхүүгийн бус өр төлбөр</b>			
Хойшлогдсон нөхцөлт хандив	7,970,706	-	7,970,706
Бусад өр төлбөр	34,368,980	2,293,700	36,662,680
Орлогын албан татварын өглөг	23,840,068	-	23,840,068
	<b>66,179,754</b>	<b>2,293,700</b>	<b>68,473,454</b>
<b>Нийт</b>	<b>2,117,215,713</b>	<b>1,337,876,930</b>	<b>3,455,092,643</b>
<b>Цэвэр позиц</b>	<b>249,407,837</b>	<b>226,279,823</b>	<b>475,687,660</b>

**30. Холбоотой талуудын тодруулга**

ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК нь Банкныг эзэмшдэг. ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдийн жагсаалтыг Тодруулга 1-ээс харна уу.

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны явцад хийгддэг зээл олгох, хадгаламж байршуулах, гадаад валютын гүйвуулгын гүйлгээ хийх зэрэг хэд хэдэн гүйлгээг холбоотой талуудтай хийсэн. Эдгээр ажил гүйлгээг арилжааны нөхцөлөөр гүйцэтгэсэн.

2023 болон 2022 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар, Банкны хувьд холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээ болон тухайн өдрөөрх дансны үлдэгдэл нь дараах байдалтай байна. Үүнд:

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
а) Холбоотой талуудад олгосон зээл ба урьдчилгаа		
Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид	18,900	8,619
	<b>18,900</b>	<b>8,619</b>
Банкны ТУЗ-ийн гишүүд болон гол удирдах албан тушаалтнууд	1,591,672	1,409,228
Бусад холбоотой талууд	245,182	101,131
	<b>1,855,754</b>	<b>1,518,978</b>

Холбоотой талуудад олгосон зээл ба урьдчилгаа нь барьцаатай, жилийн 3.0%-иас 22.56% (2022 онд: 3.0%-иас 22.56%)-ийн хүүтэй ба 1-ээс 25 хүртэл жилийн эргэн төлөгдөх хугацаатай байна. Тайлант жилд эдгээр зээлээс олсон хүүгийн орлого нь 90 сая төгрөг (2022 онд: 120 сая төгрөг) болно.

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
б) Холбоотой талуудын харилцах, хадгаламж:		
Толгой компани	1,307,189	22,527,694
Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид	488,864	191,078
	<b>1,796,053</b>	<b>22,718,772</b>
Банкны ТУЗ-ийн гишүүд болон гол удирдах албан тушаалтнууд	8,198,311	8,776,961
Бусад холбоотой талууд	47,786,402	47,580,496
	<b>57,780,766</b>	<b>79,076,229</b>

Холбоотой талуудын байршуулсан харилцах, хадгаламж нь жилийн 0%-иас 12.0% (2022 онд: 0%-иас 12.0%)-ийн хүүтэй байсан. Дээрх харилцах болон хадгаламж эзэмшигчдэд тайлант жилд 833 сая төгрөг (2022 онд: 322 сая төгрөг)-ийн хүүгийн зардал төлсөн.

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
в) ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдээс зээлээр авсан санхүүжилт:		
Олон Улсын Санхүүгийн Корпораци (Тодруулга 21.4)	271,687,306	17,186,004
Европын Сэргээн Босголт Хөгжлийн Банк (Тодруулга 21.4)	68,891,233	89,029,024
	<b>340,578,539</b>	<b>106,215,028</b>

ТэнГэр Санхүүгийн Нэгдэл ХХК-ийн хувьцаа эзэмшигчдээс зээлээр авсан санхүүжилт нь жилийн 1.636%-иас 17.23% (2022 онд: 1.636%-иас 17.23%)-ийн хүүтэй байсан. Тайлант жилд эдгээр зээлээр авсан санхүүжилтэд төлсөн хүүгийн зардал нь 23,733 сая төгрөг (2022 онд: 3,348 сая төгрөг) байсан.

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****30. Холбоотой талуудын тодруулга (Үргэлжлэл)**

	<b>2023</b>	<b>2022</b>
	<b>мян.төг</b>	<b>мян.төг</b>
г) Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага:		
Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид	81,070	91,369
	<b>81,070</b>	<b>91,369</b>
Банкны ТУЗ-ийн гишүүд ба гол удирдах албан тушаалтнууд	98,574	86,832
Бусад холбоотой талууд	141,208	556,262
	<b>320,852</b>	<b>734,463</b>
д) Холбоотой талуудаас авсан шимтгэлийн орлого:		
Толгой компани	4,982	2,125
Толгой компанийн бусад охин компани	-	1,392
Толгой компанийн хувьцаа эзэмшигчид	381	953
	<b>5,363</b>	<b>4,470</b>
Банкны ТУЗ-ийн гишүүд ба гол удирдах албан тушаалтнууд	10,843	3,114
Бусад холбоотой талууд	15,785	6,148
	<b>31,991</b>	<b>13,732</b>
е) Холбоотой компаниудад төлсөн гэрээний төлбөр:		
Толгой компанийн бусад охин компани	-	272,607
ё) Холбоотой компаниудаас авсан түрээсийн төлбөр:		
Толгой компанийн бусад охин компани	-	13,545
ж) Холбоотой компаниудаас авсан даатгал зуучлалын орлого:		
Толгой компанийн бусад охин компани	-	543,504
з) Холбоотой компаниудаас авсан даатгалын нөхөн төлбөр:		
Толгой компанийн бусад охин компани	-	6,968
и) Гол удирдах албан тушаалтнуудад олгосон нөхөн олговор:		
Цалин ба урамшуулал	16,756,659	15,179,193
Эрүүл мэнд ба нийгмийн даатгалын шимтгэл	2,081,025	1,886,688
	<b>18,837,684</b>	<b>17,065,881</b>

**Холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээний нөхцөлүүд**

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд дээр дурьдсан ажил гүйлгээ, үлдэгдлүүд үүссэн болно. Холбоотой талуудын төлсөн болон хүлээн авсан хүү нь ердийн арилжааны хүүгээр тооцогдсон. Холбоотой талуудад олгосон зээл ба урьдчилгаанаас бусад үлдэгдэл дүн барьцаагүй болно. Зээл болон урьдчилгаа нь ирээдүйн түрээсийн авлага, бусад эргэлтийн хөрөнгө ба үл хөдлөх хөрөнгийн барьцаатай. Бусад холбоотой талуудын өглөг эсхүл авлагын дүнд ямар нэгэн хүлээн авсан эсхүл гаргасан баталгаа байхгүй. 2023 оны 12-р сарын 31-ээр Банк нь өөрийн холбоотой талуудтай холбоотойгоор 7.8 сая төгрөгийн (2022: 9.7 сая төгрөг) үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга байгуулсан.

## 31. Эрсдэлийн удирдлага

### 31.1 Оршил

#### Эрсдэлийн удирдлага

Банкны эрсдэлийн удирдлагын гол чиг үүрэг нь хамгаалалтын гурван бүсийн зарчимд суурилсан бизнест ээлтэй зохистой эрсдэлийн болон хяналтын тогтолцоог бий болгох юм.

Банкны хамгаалалтын гурван бүсийн эрсдэлийг удирдах, хянах чиг үүргүүд дараах байдлаар тодорхойлогдсон болно. Үүнд:

- **Хамгаалалтын нэгдүгээр бүс** нь эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлж ажиллах бөгөөд өөрсдийн үйл ажиллагааны хяналтын тогтолцооны хүрээнд эрсдэлийг үнэлэх, хянах, тайлагнах, бууруулах чиг үүрэгтэй байна.
- **Хамгаалалтын хоёрдугаар бүс** нь эрсдэлийн удирдлагын хяналтыг хэрэгжүүлж ажиллах бөгөөд эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог тодорхойлох, бодлого журам зааврыг боловсруулах, шинэчлэх, эрсдэлийн хязгаарыг хянах, хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн хэм хэмжээг тодорхойлох, түүний хэрэгжилтэнд хяналт тавих чиг үүрэгтэй байна. Түүнчлэн нэгдүгээр бүсийн эрсдэлийг удирдах хяналтын тогтолцоо болон хэрэгжилтэнд хяналт тавихаас гадна нэгдүгээр бүсийг чиглэл болон зөвлөмжөөр ханган ажиллах чиг үүрэгтэй байна.
- **Хамгаалалтын гуравдугаар бүс** нь Төлөөлөн Удирдах Зөвлөл (ТУЗ)-д хараат бус байдлаар тайлагнах ба эрсдэлд суурилсан аргачлалд үндэслэн Банк эрсдэлийг хэрхэн үр дүнтэй удирдаж байгаа талаар хамгаалалтын нэг болон хоёрдугаар бүсийн үйл ажиллагаанд хараат бус үнэлэлт дүгнэлт өгч ажиллах чиг үүрэгтэй байна.

#### Эрсдэлийн Удирдлагын Засаглал болон Хороод

ТУЗ нь Банкны эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээг тодорхойлох, эрсдэлийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй байх бөгөөд энэхүү чиг үүргийг хэрэгжүүлэх эрх мэдлийг ТУЗ-ийн дэргэдэх Эрсдэлийн Удирдлагын Хороонд шилжүүлсэн.

Банкны Эрсдэлийн Удирдлагыг хэрэгжүүлэх гол хороод:

- **ТУЗ-ийн Эрсдэлийн Удирдлагын Хороо** нь эрсдэлд хараат бус хяналтыг ТУЗ-ийн өмнөөс хэрэгжүүлж ажиллах бөгөөд Банкны эрсдэлийн удирдлага болон хяналтын тогтолцоог батлах, түүний хэрэгжилт болон үр дүнд хяналт тавихаас гадна том дүнтэй зээлүүдийг батлах, зээлийг сангаас хаах эцсийн шийдвэрийг гаргаж ажиллах чиг үүрэгтэй болно.
- **Банкны Эрсдэлийн Удирдлагын Хороо** нь гүйцэтгэх удирдлагын түвшний хороо бөгөөд эрсдэлийн удирдлагад хяналт тавих, Банкны эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог хэрэгжүүлэх болон ТУЗ-өөр батлагдсан эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээг ханган ажиллах чиг үүрэгтэй болно.
- **Зээлийн Удирдлагын Хороо** нь нэг болон хоёрдугаар хамгаалалтын бүсүүдийн зээл шийдвэрлэх эрхийн хүрээнээс давсан зээл болон эрсдэлийн саналыг хэлэлцэн шийдвэрлэх чиг үүрэгтэй болно.
- **Үйл Ажиллагааны Эрсдэлийн Удирдлагын Хороо** нь Банкны хяналтанд суурилсан үйл ажиллагааны эрсдэлийн удирдлагын тогтолцооны хэрэгжилтийг хянах, үйл ажиллагааны эрсдэлийг удирдах чиг үүрэгтэй болно.

#### Эрсдэлийн цар хүрээ, төрөл

Банк эрсдэл бүрт холбогдох хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн хэм хэмжээг тодорхойлдог бөгөөд учирч болох эрсдэлийн цар хүрээг төрлүүдээр нь дараах байдлаар тодорхойлсон. Үүнд:

- **Зээлийн эрсдэл**, зээлдэгч гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлж чадаагүйн улмаас хүлээж болзошгүй алдагдал;
- **Зээлийн төвлөрлийн эрсдэл**, хэт их зээлийн төвлөрлийн улмаас үүсэх алдагдал;
- **Зах зээлийн эрсдэл**, зах зээлийн үнийн өөрчлөлтөөс орлого болон хөрөнгийн хэмжээнд хүлээж болзошгүй алдагдал;
- **Өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээний эрсдэл**, хязгаарлагдмал өөрийн хөрөнгийн улмаас бизнесийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэх чадваргүй болох эсвэл зохицуулагч байгууллагын өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээний шаардлагыг хангаж чадахгүй болох;
- **Хөрвөх чадварын эрсдэл**, хөрөнгийн өсөлтийг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийн дутагдалд орох болон хүлээсэн үүргээ цаг хугацаанд нь биелүүлэх чадваргүй болох;
- **Үйл ажиллагааны эрсдэл** (авилга, залиланг оролцуулан), дотоод процесс, хүний нөөц болон системийн үйл ажиллагаа хангалтгүй буюу доголдолтой, эсвэл гадны хүчин зүйлсийн (үүнд эрх зүйн эрсдэлийг оролцуулан) улмаас үүсэх хүлээж болзошгүй алдагдал;

## 31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

### 31.1 Оршил (Үргэлжлэл)

#### Эрсдэлийн цар хүрээ, төрөл (Үргэлжлэл)

- **Мэдээллийн аюулгүй байдлын эрсдэл**, мэдээлэл алдагдах, мэдээллийн системд халдлага хийх эсхүл түүнийг зөрчсөний улмаас үүсэх гарз хохирол болон алдагдал;
- **Ёс зүйн эрсдэл**, банкны ёс зүйн дүрмийг зөрчсөн эсхүл харилцагчидтай шударга харилцах зарчмыг баримтлаагүйн улмаас хүлээж болзошгүй алдагдал;
- **Хянан нийцүүлэлтийн эрсдэл**, хянан нийцүүлэлтийг хангаж ажиллаагүйн улмаас үүсэх алдагдал;
- **Нэр хүндийн эрсдэл**, банкны нэр хүндэд хохирол учрах, улмаар орлогын хэмжээнд алдагдал үүсэх эрсдэл;
- **Стратегийн эрсдэл**, банкны стратегийг оновчтой төлөвлөж чадаагүйн улмаас ашигтай ажиллах, орлого олох боломжоо алдах эрсдэл.

#### Эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээ, Стресс тест, Эрсдэлийн тайлагнал

Банкны эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээ нь Банкны бизнес төлөвлөгөөтэй уялдсан байдаг бөгөөд дараах нэр томъёог ашигладаг. Үүнд:

- **Эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээ** гэдэгт Банк стратеги зорилт болон бизнесийн төлөвлөгөөндөө хүрэхэд эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээг;
- **Эрсдэлийн хязгаар** гэдэгт Банкны эрсдэлийг хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх үзүүлэлтийг;
- **Эрсдэл даах чадвар** гэдэгт зохицуулагч байгууллагын тавьсан хязгаарлалтын хүрээнд Банкны хүлээж чадах эрсдэлийн хэмжээг;
- **Стресс гүйцэтгэл** гэдэгт урьдчилж тодорхойлогдсон стресс нөхцөлүүдэд хүлээн зөвшөөрөх санхүүгийн гүйцэтгэлийг хэлнэ.

Банкны эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж нь эрсдэлийн төрлүүдийн хүлээн зөвшөөрөгдсөн хэм хэмжээний хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавин ажилладаг. Банк санхүүгийн гүйцэтгэл болон төлөвлөлтийг хөнгөн болон хүнд уналтын гэсэн хоёр цочролын сценариудад үнэлэхээс гадна эдгээр сценариудад ороогүй бусад нөхцөлүүдийн хувьд болзошгүй эрсдэлийн сценари болон шинжилгээгээр Банкны эрсдэл даах чадварыг мөн үнэлдэг болно.

### 31.2 Зээлийн эрсдэл

Банкны зээлийн эрсдэлийг удирдах ерөнхий журам нь Банкны зээлийн эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоог тодорхойлох, хүлээн зөвшөөрөх зээлийн эрсдэлийн хэм хэмжээ, эрсдэлийн хязгаар болон Монгол Улсын холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд зээлийн эрсдэлийг зохистой удирдах ерөнхий зарчим болон үйл ажиллагааг тодорхойлж зохицуулдаг.

Банкны зээлийн эрсдэлийн тогтолцооны хүрээнд, бизнесийн нэгж нь харилцагчаа сонгох, тэдгээрт тохирсон бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, нөхцөлийг санал болгох, тэдгээрийн зээл төлөх чадварыг үнэлэх, зээлийн гэрээний үүргийг хангуулахаар барьцаалах хөрөнгийг үнэлэх, зээлийг төлүүлэх, хянах, анхаарал татсан зээлийг илрүүлэх, эрсдэлтэй зээлийг төлүүлэхтэй холбоотойгоор шаардлагатай арга хэмжээг авах чиг үүрэгтэй байна.

Эрсдэл хариуцсан нэгж нь зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой ерөнхий үйл ажиллагааны журмыг боловсруулах, зээлийн эрсдэлтэй холбоотой хязгаарууд, хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн хэм хэмжээг тогтоох, батлуулах, зээлийн эрсдэлийг хянах болон бизнесийн нэгжийн үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, заавар зөвлөмжөөр ханган ажиллах чиг үүрэгтэй байна.

Банк санхүүгийн хөрөнгийн хүлээгдэж буй алдагдлыг СТОУС 9-ийн дагуу бүлгийн болон тусгайлсан үнэлгээ хийж шинжилдэг.

#### Тусгайлсан үнэлгээгээр үнэлсэн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга

Банк нь өндөр дүнтэй зээл ба урьдчилгаанд нэг бүрчлэн зээлийн эрсдэлийн тохирох санг тооцдог. Зээлийн үнэ цэнийн бууралтын хэмжээг тодорхойлоход зээлдэгчийн бизнес төлөвлөгөөний тогтвортой байдал, санхүүгийн хүндрэл тохиолдсон үед гүйцэтгэлээ сайжруулах чадвар, дампуурал тохиолдсон үед хүлээн авах төлбөрүүд болон хүлээгдэж буй ногдол ашгийн төлбөрүүд, санхүүгийн өөр бусад дэмжлэг авах боломжууд, барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн, хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалын хугацаа зэргийг зайлшгүй авч үздэг. Үнэ цэнийн бууралтаас үүсэх алдагдлын хэмжээг, гэнэтийн үйл явдлуудын улмаас илүү нухацтай авч үзэх шаардлагатай байгаагаас бусад тохиолдолд тухай бүр тайлант өдрөөр үнэлнэ.

### **31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**

#### **31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

##### **Бүлгийн үнэлгээгээр үнэлсэн үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

Дангаараа чухал ач холбогдолгүй бүх зээл ба урьдчилгаа болон дангаараа чухал ач холбогдолтой боловч тусгайлсан үнэлгээгээр үнэ цэн бууралтын бодит нотолгоо гарч ирээгүй зээл ба урьдчилгаануудыг бүлэглэн, бүлэг тус бүр дээр хүлээж болзошгүй алдагдлыг тооцно. Удирдлагын зүгээс бүлгийн үнэлгээг хагас жил тутамд бүлэг тус бүрт ялгаатай шинжилгээнд үндэслэн хийнэ.

Бүлгийн үнэлгээнд тусгайлсан үнэлгээгээр үнэ цэнийн бууралтын бодит нотолгоо байхгүй боловч тэдгээрийг багтаасан багцын түвшинд оршин байх магадлал бүхий үнэ цэнийн бууралтыг тооцдог. Хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжээг хүлээгдэж буй эдийн засгийн нөхцөл байдал, шатлалын зэрэглэл тус бүрийн төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал (ТТБМ) болон алдагдал үүсэх магадлал (АҮМ)-д үндэслэн тогтоодог.

Банк нь эдийн засгийн өнөөгийн байдал болон эдийн засгийн төлөвийг харгалзан ирэх 12 сарын хугацааны төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал (ТТБМ) болон алдагдал үүсэх магадлал (АҮМ)-ын хувь хэмжээг тооцоолдог. ДНБ-ний өсөлт болон төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал хоорондын хамаарал өндөр байдаг тул төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал (ТТБМ) болон алдагдал үүсэх магадлал (АҮМ)-ын параметруудийг эдийн засгийн төлөв байдалтай уялдуулан жигнэн тооцсон хувь нь ирээдүйн макро эдийн засгийн төлөв байдлыг тусгасан байдаг.

Банк үнэ цэнийн бууралтын шатлалын түвшинг дараах байдлаар тодорхойлдог. Үүнд:

**Түвшин 1:** Хэвийн багцад Монголбанкны холбогдох журмын дагуу хэвийн ангилалтай ба 30 хүртэл хоногоор хугацаа хэтэрсэн хөрөнгүүд хамаарна. Эдгээр хөрөнгийн хувьд ирэх 12 сарын хугацаанд хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжээг тооцно.

**Түвшин 2:** Чанар нь муудаж буй багцад 31-ээс 90 хүртэл хоногоор хугацаа хэтэрсэн, бүтэц өөрчилсөн болон ангилал нь хэвийн боловч дотоодын үнэлгээгээр анхаарал татаж буй хөрөнгүүд хамаарна. Эдгээр хөрөнгүүдийн хувьд гэрээний хугацаанд хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжээг тооцно.

**Түвшин 3:** Чанар нь муудсан багцад Монголбанкны холбогдох журмын дагуу хэвийн бус, эргэлзээтэй болон муу ангилалтай буюу чанаргүй ангилалтай хөрөнгүүд хамаарна. Эдгээр хөрөнгүүдийн хувьд гэрээний хугацаанд хүлээгдэж буй алдагдлын хэмжээг тооцно.

Эрсдэл хариуцсан захирал болон Санхүү хариуцсан захирал нь зээлийн үнэ цэн бууралтын сан нь Банкны бодлоготой нийцэж байгаа эсэхэд хяналт тавьж ажилладаг.

##### **Зээлийн эрсдэлийн стресс тест**

Төлбөр төлөгдөхгүй байх магадлал (ТТБМ)-ын түүхэн мэдээлэл дээр үндэслэн эконометрикийн арга хэрэгсэл ашиглан Банкны ирээдүйн макро эдийн засгийн загварыг боловсруулж үнэ цэнийн бууралтыг тооцоход ашигладаг. Үүнд 2011-2023 оны улирлын голлох макро индикаторууд болон Банкны өмнөх түүхэн хугацааны ТТБМ-н мэдээллийг ашигласан. Макро индикаторуудыг Үндэсний статистикийн хорооноос, ТТБМ-г Банкны дотоод мэдээллийн сангаас авдаг бөгөөд ТТБМ-н хувьтай хамгийн өндөр хамааралтай макро эдийн засгийн голлох үзүүлэлтүүдийг загварт сонгож ашигласан. Мөн боломжит үр дагаваруудыг үнэлэхийн тулд банк макро эдийн засгийн төлөв байдлын гурван хувилбарыг ашигладаг. Макро эдийн засгийн өнөөгийн нөхцөл болон ирээдүйд тохиолдож болох нөхцөл байдлуудын магадлалд үндэслэн суурь, эерэг болон сөрөг үеийн эдийн засгийн таамаглалыг боловсруулдаг. Уг таамаглалыг Загвар шинжилгээний хэлтэс хариуцан хийж гүйцэтгэдэг.

Стресс тестийг дээр дурьдсан макро эдийн засгийн төлөв байдлыг үндэслэн хувилбар тус бүрт харгалзах хувийн жинг өөрчлөх замаар суурь, өөдрөг болон гутранги нөхцөлд ирээдүйн ТТБМ-г авах бөгөөд ХБЗА тооцооллыг ашиглан үр дүнг тооцсон.

ХБЗА-г тооцохдоо олон улсын байгууллагуудаас гаргасан таамаглалуудын дунджыг ашиглан Монгол Улсын эдийн засаг өсөлтийн 2024 онд 10%-иар өснө гэсэн суурь нөхцөлтэйгээр хувийн жингүүдийг сөрөг таамаглал 30%, суурь таамаглал 60% болон эерэг таамаглал 10% байхаар авч үзсэн. Таамаглалын гутранги хувилбарт эдийн засгийн өсөлт ойролцоогоор 2.0%, сөрөг таамаглалын жинг 100% байхаар тооцсон бол өөдрөг хувилбарт Монгол улсын эдийн засгийн өсөлт 2024 онд 8.0% орчим байх суурь нөхцөлтэй ХБЗА-н эерэг таамаглалын хувийн жинг 100% байхаар тооцоолсон.

**ХАСБАНК ХК****Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31****31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)****31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)****Зээлийн эрсдэлийн стресс тест (Үргэлжлэл)**

Доорх хүснэгтэд гурван макро хувьсагчдыг хамааруулан тооцсон стресс тестийн үр дүнг харуулсан бөгөөд 2023 оны 12 сарын 31-ээрх зээлийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн хэмжээг суурь нөхцөлөөр сонгосон.

Сан мян.төг	Зээл мян.төг	Санхүүгийн түрээс мян.төг	Зээлийн үнэ цэнэ бууралтын сан мян.төг	Өөрчлөлт мян.төг
Эерэг таамаглал	45,654,867	2,510,780	48,165,647	14,319,954
Суурь таамаглал	57,414,396	5,071,205	62,485,601	-
Сөрөг таамаглал	65,594,635	6,995,023	72,589,658	(10,104,057)

Доорх хүснэгтэд хөрөнгийн түвшин тус бүрийн хүлээгдэж буй алдагдал болон түвшин хоорондын шилжилт хөдөлгөөнийг харуулав.

**Хорогдуулсан өртгөөрх бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж**

	2023 Нийт Түвшин 1 мян.төг	2022 Нийт Түвшин 1 мян.төг
1-р сарын 1-нээр	282,703,763	42,699,616
Шинээр үүссэн	218,853,689	254,590,292
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(107,318,873)	(14,586,145)
<b>12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ</b>	<b>394,238,579</b>	<b>282,703,763</b>

**Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга**

1-р сарын 1-нээр	471,305	212,338
Тайлант жилийн байгуулсан (Тодруулга 9)	-	258,967
Тайлант жилийн буцаалт (Тодруулга 9)	(1,790)	-
<b>12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ</b>	<b>469,515</b>	<b>471,305</b>

**Үнэ цэнийн бууралтад үндэслэсэн хорогдуулсан өртгөөрх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа**

	Түвшин 1 12 сараар мян.төг	Түвшин 2 Дуусах хугацаагаар мян.төг	Түвшин 3 Дуусах хугацаагаар мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 12-р сарын 31-нээр</b>				
2023 оны 1-р сарын 1-нээр	1,824,344,143	67,371,967	82,870,125	1,974,586,235
Шинээр нэмэгдсэн	1,897,808,524	-	-	1,897,808,524
Хураан авсан хөрөнгөөс шилжиж ирсэн* (Тодруулга 17)	-	-	10,480,120	10,480,120
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(51,693,534)	34,538,531	17,155,003	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	2,718,131	(7,690,813)	4,972,682	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	2,071,406	259,357	(2,330,763)	-
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(1,122,746,487)	(39,630,240)	(26,784,221)	(1,189,160,948)
Сангаас хаасан	-	-	(3,993,920)	(3,993,920)
<b>2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ</b>	<b>2,552,502,183</b>	<b>54,848,802</b>	<b>82,369,026</b>	<b>2,689,720,011</b>



**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31**

**31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**

**31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Үнэ цэнийн бууралтад үндэслэсэн хорогдуулсан өртгөөрх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа (Үргэлжлэл)

	Түвшин 1 12 сараар мян.төг	Түвшин 2 Дуусах хугацаагаар мян.төг	Түвшин 3 Дуусах хугацаагаар мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 12-р сарын 31-нээр</b>				
<b>Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга</b>				
2023 оны 1-р сарын 1-нээр	11,006,127	15,870,423	47,657,058	74,533,608
Шинээр нэмэгдсэн	12,197,834	-	-	12,197,834
Хураан авсан хөрөнгөөс шилжиж ирсэн	-	-	4,797,066	4,797,066
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(3,519,590)	783,626	2,735,964	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	929,450	(2,292,475)	1,363,025	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	2,588,465	197,774	(2,786,239)	-
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(5,971,163)	(7,894,891)	(12,342,512)	(26,208,566)
Сангаас хаасан	-	-	(3,993,920)	(3,993,920)
Түвшин хоорондын шилжилт болон өгөгдөл, моделийн өөрчлөлтийн нөлөө	(4,499,736)	(975,560)	6,634,875	1,159,579
<b>2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ</b>	<b>12,731,387</b>	<b>5,688,897</b>	<b>44,065,317</b>	<b>62,485,601</b>
	Түвшин 1 12 сараар мян.төг	Түвшин 2 Дуусах хугацаагаар мян.төг	Түвшин 3 Дуусах хугацаагаар мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2022 оны 12-р сарын 31-нээр</b>				
2022 оны 1-р сарын 1-нээр	1,588,852,051	103,426,821	84,998,104	1,777,276,976
Шинээр нэмэгдсэн	1,130,157,214	-	-	1,130,157,214
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(55,705,818)	40,473,744	15,232,074	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	13,466,437	(29,305,672)	15,839,235	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	841,725	20,370	(862,095)	-
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(853,267,466)	(47,243,296)	(25,338,837)	(925,849,599)
Сангаас хаасан	-	-	(6,998,356)	(6,998,356)
<b>2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ</b>	<b>1,824,344,143</b>	<b>67,371,967</b>	<b>82,870,125</b>	<b>1,974,586,235</b>
<b>Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга</b>				
2022 оны 1-р сарын 1-нээр	9,964,637	23,556,994	42,197,584	75,719,215
Шинээр нэмэгдсэн	10,672,557	-	-	10,672,557
- Түвшин 1-с шилжүүлсэн	(5,125,424)	3,590,737	1,534,687	-
- Түвшин 2-с шилжүүлсэн	4,132,834	(11,211,708)	7,078,874	-
- Түвшин 3-с шилжүүлсэн	726,103	16,920	(743,023)	-
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(4,560,177)	(7,863,639)	(8,440,009)	(20,863,825)
Сангаас хаасан	-	-	(6,998,356)	(6,998,356)
Түвшин хоорондын шилжилт болон өгөгдөл, моделийн өөрчлөлтийн нөлөө	(4,804,403)	7,781,119	13,027,301	16,004,017
<b>2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ</b>	<b>11,006,127</b>	<b>15,870,423</b>	<b>47,657,058</b>	<b>74,533,608</b>

\* 2023 оны 6-р сарын 27-ны өдөр Монгол улсын дээд шүүхээс зээлдэгчээс зээлийн төлбөрт тооцон хураан авсан хөрөнгийг зээлдэгчид буцаан шилжүүлэх шийдвэр гаргасан. Энэхүү шийдвэрийн дагуу банк санхүүгийн тайландаа 11.6 тэрбум төгрөгийн хураан авсан хөрөнгийг үл хүлээн зөвшөөрч, балансад 10.5 тэрбум төгрөгийн харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаанд хүлээн зөвшөөрч бүртгэсэн.

**ХАСБАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31

**31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)****31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)****Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд**

	<b>2023</b> <b>Нийт</b> <b>Түвшин 1</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>Нийт</b> <b>Түвшин 1</b> <b>мян.төг</b>
1-р сарын 1-нээр	597,688,299	927,907,925
Шинээр нэмэгдсэн	960,398,077	588,620,125
Хугацаа дуусч данснаас хассан	(596,892,695)	(918,839,751)
<b>12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ</b>	<b>961,193,681</b>	<b>597,688,299</b>
<b>Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга</b>		
1-р сарын 1-нээр	1,300,612	1,193,410
Шинээр нэмэгдсэн (Тодруулга 9)	1,119,097	1,023,093
Хугацаа дуусч данснаас хассан (Тодруулга 9)	(1,296,652)	(915,891)
<b>12-р сарын 31-ний байдлаарх дансны үнэ</b>	<b>1,123,057</b>	<b>1,300,612</b>

**Барьцаа хөрөнгө болон бусад зээлийн баталгаа, батлан даалтыг тооцохгүйгээр зээлд учирч болзошгүй эрсдэлийн дээд хэмжээг авч үзвэл:**

Доорх хүснэгт нь санхүүгийн байдлын тайлангийн үзүүлэлт бүрийн хувьд зээлийн эрсдэлд өртөж болох нийт багцыг харуулсан байна. Эрсдэлд өртөж болох нийт багцыг барьцаа хөрөнгөөр эрсдэлийг бууруулахаас өмнөх нийт дүнгээр илэрхийлсэн болно.

	<b>2023</b> <b>мян.төг</b>	<b>2022</b> <b>мян.төг</b>
<b>Ангилал тус бүрээр</b>		
Хорогдуулсан өртгөөрх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,689,720,011	1,974,586,235
Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд	961,193,681	597,688,299
Хорогдуулсан өртгөөрх бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	924,368,074	869,357,755
Зээл, түүнтэй адилтгах хүлээж болзошгүй үүрэг	101,212,803	67,877,920
Урвуу репо хэлцэл	99,751,658	-
Санхүүгийн баталгаа	95,677,815	68,904,112
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	34,015,617	17,903,231
<b>Нийт</b>	<b>4,905,939,659</b>	<b>3,596,317,552</b>

Бодит үнээр бүртгэгддэг санхүүгийн хэрэгслүүдийн хувьд дээрх дүнгүүд нь өнөөгийн зээлийн эрсдэлийн өртөлтийг харуулсан ба энэ нь ирээдүйд үнэ цэн өөрчлөгдөхөөс шалтгаалж бий болж болох эрсдэлийн дээд хэмжээг харуулаагүй болно.

**Эрсдэлийн төвлөрөл эдийн засгийн салбараар**

Доорх хүснэгтэнд Банкны санхүүгийн хөрөнгийг эдийн засгийн салбарын зорилгоор нь ангилан, нийт дүнгээр (зээлийн барьцаа хөрөнгийн бодит үнийг авч үзэхээс өмнөх болон дараах дүнгээр) нь үзүүлэв.

**Хорогдуулсан өртгөөрх Монголбанк болон бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж**

<b>Эдийн засгийн салбар</b>	<b>2023</b>		<b>2022</b>	
	<b>мян.төг</b>	<b>%</b>	<b>мян.төг</b>	<b>%</b>
Төвбанк	735,272,257	79.5	724,717,540	83.4
Арилжааны банк	189,095,817	20.5	144,640,215	16.6
<b>Нийт</b>	<b>924,368,074</b>	<b>100.0</b>	<b>869,357,755</b>	<b>100.0</b>

**ХАСБАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31

**31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)****31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Хорогдуулсан өртгөөрх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа

Эдийн засгийн салбар	2023		2022	
	мян.төг	%	мян.төг	%
Хэрэглээ	589,824,568	21.8	431,123,320	21.8
Худалдаа	679,264,558	25.3	474,192,770	24.0
Хадгаламж барьцаалсан	378,730,243	14.1	293,867,803	14.9
Бусад	269,423,760	10.0	239,129,761	12.1
Үйлдвэрлэл	249,339,476	9.3	129,869,847	6.6
Орон сууц	184,367,390	6.9	125,909,041	6.4
Үйлчилгээ	141,202,286	5.2	105,457,041	5.3
Барилга	118,759,269	4.4	109,762,719	5.6
Уул уурхай	57,939,990	2.2	50,574,840	2.6
Хөдөө аж ахуй	20,868,471	0.8	14,699,093	0.7
<b>Нийт</b>	<b>2,689,720,011</b>	<b>100.0</b>	<b>1,974,586,235</b>	<b>100.0</b>

Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд

Эдийн засгийн салбар	2023		2022	
	мян.төг	%	мян.төг	%
Төвбанк	960,398,077	99.9	577,171,150	96.6
Байгууллага	795,604	0.1	20,517,149	3.4
<b>Нийт</b>	<b>961,193,681</b>	<b>100.0</b>	<b>597,688,299</b>	<b>100.0</b>

Зээл, түүнтэй адилтгах хүлээж болзошгүй үүрэг

Эдийн засгийн салбар	2023		2022	
	мян.төг	%	мян.төг	%
<b>Иргэд</b>				
Бичил бизнесийн зээл	12,966,299	12.8	11,230,127	16.5
Бизнесийн зээл	21,712,598	21.5	7,589,537	11.2
Барьцаагүй зээл	11,620,775	11.4	8,358,818	12.3
<b>ЖДҮ ба байгууллага</b>				
Худалдаа	31,456,887	31.1	23,542,767	34.7
Үйлдвэрлэл	16,203,638	16.0	3,671,717	5.4
Барилга	22,664	-	1,382,731	2.0
Бусад	3,801,645	3.8	248,910	0.4
Үйлчилгээ	-	-	1,355,719	2.0
Уул уурхай	3,428,297	3.4	10,497,594	15.5
<b>Нийт</b>	<b>101,212,803</b>	<b>100.0</b>	<b>67,877,920</b>	<b>100.0</b>

Санхүүгийн баталгаа (Эх үүсвэргүй)

Баталгаа	2023		2022	
	мян.төг	%	мян.төг	%
Худалдаа	33,212,553	34.7	10,552,601	15.3
Үйлдвэрлэл	6,007,470	6.3	2,310,148	3.4
Барилга	14,980,073	15.7	40,186,557	58.3
Уул уурхай	2,650,064	2.8	1,141,483	1.7
Үйлчилгээ	8,506,735	8.9	4,810,599	7.0
Бусад	30,127,355	31.4	9,763,536	14.1
Хөдөө аж ахуй	193,565	0.2	139,188	0.2
<b>Нийт</b>	<b>95,677,815</b>	<b>100.0</b>	<b>68,904,112</b>	<b>100.0</b>

**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31**

**31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**

**31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

**Зээлийн барьцаа хөрөнгө**

Зээлдэгч буюу харилцагчийн зээлийн эрсдэлийн үнэлгээ болон тэдгээрт олгох зээлийн төрлөөс хамааран барьцаа хөрөнгийн шаардлагыг тодорхойлдог. Банкны зээлийн эрсдэлийг удирдах ерөнхий журам нь барьцаалах эд хөрөнгийн төрөл болон тэдгээрийн зээлд зөвшөөрөх хувийг тодорхойлсон байдаг.

Банкны барьцаалах эд хөрөнгийн гол төрлүүдийг дор үзүүлэв. Үүнд:

- (i) Үл хөдлөх эд хөрөнгийн хувьд барилга, байгууламж, хашаа байшин (газрын хамт) болон газар;
- (ii) Хөдлөх хөрөнгийн хувьд тээврийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, харилцах хадгаламж, мал, бараа материал, баталгаа, батлан даалт болон биет бус хөрөнгө.

Банк нь барьцаа хөрөнгүүдийн биет байдал болон зах зээлийн үнийг тогтмол хянадаг. Зээлийн эрсдэлийн сангийн хүрэлцээг тооцохын тулд барьцаа хөрөнгийн зах зээлийн үнийг хянадаг ба шаардлагатай бол гэрээнд заасны дагуу нэмэлт хөрөнгө барьцаалдаг.

**Зээлийн барьцаа  
хөрөнгийн төрөл:**

**Зээлийн барьцаа хөрөнгийн бодит үнэ цэн**

	Зээлийн эрсдэлд өртөж болох нийт багц мян.төг	Үл хөдлөх хөрөнгө мян.төг	Бараа материал мян.төг	Тээврийн хэрэгсэл мян.төг	Хадгаламж мян.төг	Тоног төхөөрөмж мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт барьцаа мян.төг	Өртөж болох цэвэр багц мян.төг	Багцад хамаарах барьцаа хөрөнгийн шаардлагын хувь	Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга мян.төг
<b>2023 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар</b>											
<b>Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа</b>											
Байгууллагын зээл	476,002,363	644,273,937	365,813,696	66,920,502	2,000,000	26,763,998	-	1,105,772,133	(629,769,770)	232.3%	17,241,593
Жижиг бизнесийн зээл	1,087,756,291	1,559,642,211	158,288,817	690,729,715	7,764,926	21,042,478	1,955,900	2,439,424,047	(1,351,667,756)	224.3%	27,056,693
Хэрэглээний зээл	941,593,967	26,462,430	120,041	21,450,139	531,561,290	50,003	-	579,643,903	361,950,064	61.6%	12,941,451
Орон сууцны ипотекийн зээл	277,483,910	484,419,961	700	539,793	-	200,900	12,000	485,173,354	(207,689,444)	174.8%	5,245,864
<b>Нийт</b>	<b>2,782,836,531</b>	<b>2,714,798,539</b>	<b>524,223,254</b>	<b>779,640,149</b>	<b>541,326,216</b>	<b>48,057,379</b>	<b>1,967,900</b>	<b>4,610,013,437</b>	<b>(1,827,176,906)</b>		<b>62,485,601</b>
<b>2022 оны 12-р сарын 31-ний байдлаар</b>											
<b>Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа</b>											
Байгууллагын зээл	424,672,961	610,548,113	336,654,324	57,398,980	-	22,461,697	-	1,027,063,114	(602,390,153)	241.8%	26,746,057
Жижиг бизнесийн зээл	704,288,233	1,216,375,780	100,001,534	490,087,792	6,178,668	21,292,432	1,812,750	1,835,748,956	(1,131,460,723)	260.7%	28,059,956
Хэрэглээний зээл	719,715,999	33,591,215	213,885	13,322,098	482,293,364	70,703	-	529,491,265	190,224,734	73.6%	12,708,562
Орон сууцны ипотекийн зээл	228,673,860	418,736,616	700	756,000	-	200,900	12,000	419,706,216	(191,032,356)	183.5%	7,019,033
<b>Нийт</b>	<b>2,077,351,053</b>	<b>2,279,251,724</b>	<b>436,870,443</b>	<b>561,564,870</b>	<b>488,472,032</b>	<b>44,025,732</b>	<b>1,824,750</b>	<b>3,812,009,551</b>	<b>(1,734,658,498)</b>		<b>74,533,608</b>

**31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**

**31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

**Зээлийн барьцаа хөрөнгө (Үргэлжлэл)**

**Санхүүгийн хөрөнгийн чанар**

Банк зээл ба урьдчилгааны чанарыг дараах байдлаар зэрэглэлээр ангилдаг. Үүнд:

<u>Зээлийн зэрэглэл</u>	<u>Мүүди Рейтинг</u>	<u>Тодорхойлолт</u>
A	Aaa - A3	Маш сайн
B	Baa1 - B3	Сайн
C	Saa1 - Saa3	Хангалттай
D	Sa	Анхаарал татсан
E	C, D	Үнэ цэнийн бууралттай

Энэхүү зээлийн зэрэглэлийн үнэлгээний аргачлал нь зээлийн эргэн төлөлт хийгдсэн байдал, зээл барьцаа хөрөнгө, зээлийн зориулалт гэх мэт эрсдэлийн үзүүлэлтүүдийг үнэлж зээлийн зэрэглэлийг тогтоодог. Ингэснээр зээл болон урьдчилгааны чанарыг сегмент дотор нь бүлэглэх, харьцуулах боломжийг олгодог.

Үүнээс гадна Банк олон улсын зэрэглэл тогтоох байгууллагаас тогтоосон зээлжих зэрэглэлийн үнэлгээг бусад банк болон санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө болон санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын чанарыг үнэлэхэд ашигладаг. Банк нь хөрөнгийн биржид бүртгэлгүй санхүүгийн хөрөнгө оруулалтад үнэлгээ тогтоодоггүй.

Доорх хүснэгтэд нийт санхүүгийн хөрөнгүүдийг дээр дурдсан зээлийн зэрэглэлийн үнэлгээ болон олон улсын байгууллагаас тогтоосон зээлжих зэрэглэлийн үнэлгээнд үндэслэн үнэ цэнийн бууралтын санг оруулаагүй дүнгээр үзүүлэв.

**ХАСБАНК ХК**

Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31

**31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**

**31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

**Санхүүгийн хөрөнгийн чанар (үргэлжлэл)**

	2023				2022			
	Түвшин 1 12 сараар	Түвшин 2 Дуусах хугацаагаар	Түвшин 3 Дуусах хугацаагаар	Нийт мян.төг	Түвшин 1 12 сараар	Түвшин 2 Дуусах хугацаагаар	Түвшин 3 Дуусах хугацаагаар	Нийт мян.төг
<b>Хорогдуулсан өртгөөрх Монголбанк болон бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж</b>								
Маш сайн	798,712,916	-	-	<b>798,712,916</b>	743,489,014	-	-	<b>743,489,014</b>
Сайн	125,655,158	-	-	<b>125,655,158</b>	125,868,741	-	-	<b>125,868,741</b>
<b>Нийт</b>	<b>924,368,074</b>	-	-	<b>924,368,074</b>	<b>869,357,755</b>	-	-	<b>869,357,755</b>
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(839,265)	-	-	<b>(839,265)</b>	(875,401)	-	-	<b>(875,401)</b>
<b>Дансны үнэ</b>	<b>923,528,809</b>	-	-	<b>923,528,809</b>	<b>868,482,354</b>	-	-	<b>868,482,354</b>
<b>Хорогдуулсан өртгөөрх харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа</b>								
Маш сайн	1,243,906,651	-	-	<b>1,243,906,651</b>	715,057,889	-	-	<b>715,057,889</b>
Сайн	191,177,036	-	-	<b>191,177,036</b>	208,522,385	-	-	<b>208,522,385</b>
Хангалттай	1,076,520,358	-	-	<b>1,076,520,358</b>	858,398,911	-	-	<b>858,398,911</b>
Анхаарал татсан	40,898,138	54,848,802	-	<b>95,746,940</b>	42,364,958	67,371,967	-	<b>109,736,925</b>
Үнэ цэнийн бууралттай	-	-	82,369,026	<b>82,369,026</b>	-	-	82,870,125	<b>82,870,125</b>
<b>Нийт</b>	<b>2,552,502,183</b>	<b>54,848,802</b>	<b>82,369,026</b>	<b>2,689,720,011</b>	<b>1,824,344,143</b>	<b>67,371,967</b>	<b>82,870,125</b>	<b>1,974,586,235</b>
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(12,731,387)	(5,688,897)	(44,065,317)	<b>(62,485,601)</b>	(11,006,127)	(15,870,423)	(47,657,058)	<b>(74,533,608)</b>
<b>Дансны үнэ</b>	<b>2,539,770,796</b>	<b>49,159,905</b>	<b>38,303,709</b>	<b>2,627,234,410</b>	<b>1,813,338,016</b>	<b>51,501,544</b>	<b>35,213,067</b>	<b>1,900,052,627</b>
<b>Хорогдуулсан өртгөөрх өрийн хэрэгслүүд</b>								
Сайн	961,193,681	-	-	<b>961,193,681</b>	597,688,299	-	-	<b>597,688,299</b>
<b>Нийт</b>	<b>961,193,681</b>	-	-	<b>961,193,681</b>	<b>597,688,299</b>	-	-	<b>597,688,299</b>
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(1,123,057)	-	-	<b>(1,123,057)</b>	(1,300,612)	-	-	<b>(1,300,612)</b>
<b>Дансны үнэ</b>	<b>960,070,624</b>	-	-	<b>960,070,624</b>	<b>596,387,687</b>	-	-	<b>596,387,687</b>
<b>Зээлийн үүрэг хариуцлага</b>								
Маш сайн	46,086,739	-	-	<b>46,086,739</b>	8,499,348	-	-	<b>8,499,348</b>
Сайн	5,381,276	-	-	<b>5,381,276</b>	3,534,622	-	-	<b>3,534,622</b>
Хангалттай	15,357,345	-	-	<b>15,357,345</b>	23,432,640	-	-	<b>23,432,640</b>
Анхаарал татсан	30,479,824	3,883,415	-	<b>34,363,239</b>	32,288,265	16,418	-	<b>32,304,683</b>
Үнэ цэнийн бууралттай	-	-	24,204	<b>24,204</b>	-	-	106,627	<b>106,627</b>
<b>Нийт</b>	<b>97,305,184</b>	<b>3,883,415</b>	<b>24,204</b>	<b>101,212,803</b>	<b>67,754,875</b>	<b>16,418</b>	<b>106,627</b>	<b>67,877,920</b>
Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга	(169,001)	(18,235)	(9,562)	<b>(196,798)</b>	(133,467)	(41)	(18,746)	<b>(152,254)</b>
<b>Дансны үнэ</b>	<b>97,136,183</b>	<b>3,865,180</b>	<b>14,642</b>	<b>101,016,005</b>	<b>67,621,408</b>	<b>16,377</b>	<b>87,881</b>	<b>67,725,666</b>

**31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)****31.2 Зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)**

Хугацаа хэтэрсэн зээлүүдийн насжилтын шинжилгээг дор үзүүлэв.

**Хугацаа хэтэрсэн боловч үнэ цэнийн бууралтанд ороогүй санхүүгийн хөрөнгүүдийн насжилтын шинжилгээ**

Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2023		2022	
	Нийт дансны үнэ мян.төг	Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга мян.төг	Нийт дансны үнэ мян.төг	Үнэ цэнийн бууралтын хасагдуулга мян.төг
0-30	35,011,153	1,171,457	51,297,666	1,988,596
31-60	23,912,571	1,722,502	8,161,724	921,484
61-90	4,289,848	2,100,166	8,992,952	2,918,026
91-180	4,402,530	2,243,438	7,255,282	3,974,759
181-ээс дээш хоног	54,602,851	30,747,041	65,131,906	37,721,405
<b>Нийт</b>	<b>122,218,953</b>	<b>37,984,604</b>	<b>140,839,530</b>	<b>47,524,270</b>

**Нөхцөл өөрчилсөн санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр**

Дараах хүснэгтэд нөхцөл өөрчлөгдсөн боловч өөрчлөлт нь данснаас хасахад хүргэхгүй санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөрийг харуулав.

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгийн гэрээний нөхцөл өөрчлөлт	-	74,013,699
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөрийн гэрээний нөхцөл өөрчлөлт	-	70,575,049
Гэрээний нөхцөл өөрчлөлтийн цэвэр алдагдал (Тодруулга 9)	-	(2,576,223)

**31.3 Төлбөрийн чадварын эрсдэл**

Банк хөрөнгийн өсөлтийг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийн хомсдолд орох болон хүлээсэн үүргээ цаг хугацаанд нь биелүүлэх чадваргүй болох эрсдэлийг хөрвөх чадварын эрсдэл гэнэ. Банк хөрвөх чадварын эрсдэлийн хүлээн зөвшөөрөх эрсдэлийн хэм хэмжээг тодорхойлсон бөгөөд энэ нь харилцагчдын гэнэтийн их хэмжээний бэлэн мөнгөний татан авалтын үед хүлээсэн үүргээ биелүүлэх чадвар бүхий хөрвөх чадварын харьцаа үзүүлэлтийн доод хэмжээг тогтоосон байдаг. Түүнчлэн Банк нь нийт харилцагчдын төгрөгийн хадгаламжийн 8%, гадаад валютын хадгаламжийн 18%-тай тэнцэх бэлэн мөнгийг Монголбанкинд заавал байршуулах ёстой.

**Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ**

Доорх хүснэгтэд Банкны санхүүгийн өр төлбөрүүдийн дуусгавар болох хугацааг аливаа нэг хөнгөлөлтгүйгээр, гэрээний дагуу эргэн төлөх үүргүүдэд үндэслэн харууллаа. Урьдчилан мэдэгдсэний үндсэн дээр төлөгдөх ёстой өр төлбөрийн хувьд уг мэдэгдэл тэр даруй ирсэн гэж тооцсон боловч Банк харилцагчдын дийлэнх нь гэрээт хугацаанаасаа өмнө зарлагын гүйлгээ хийхгүй гэсэн хүлээлттэй байгаа ба хадгаламжийн татан авалтын түүхэн өгөгдлүүдэд үндэслэн Банкны хүлээж буй мөнгөн урсгалыг хүснэгтэд тусгаагүй болно.

**ХАСБАНК ХК**

**Санхүүгийн тайлангийн тодруулга  
2023 оны 12 дугаар сарын 31**

**31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**

**31.3 Төлбөрийн чадварын эрсдэл (Үргэлжлэл)**

**Санхүүгийн өр төлбөрийг гэрээний үлдэж буй хугацаагаар шинжилсэн шинжилгээ (Үргэлжлэл)**

Санхүүгийн өр төлбөр	Хугацаагүй	3 сараас	3 - 6	6 сараас	1 - 5	5-аас дээш	Санхүүгийн өр	Дансны үнэ
	мян.төг	доош мян.төг	сар мян.төг	1 жил хүртэл мян.төг	жил мян.төг	жил мян.төг	дискаунтлаагүй нийт дүн мян.төг	
<b>2023 оны 12 дугаар сарын 31</b>								
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд								
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	235,218	-	1,056,558	13,040,339	-	14,332,115	14,332,115
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр								
Урвуу репо хэлцэл	-	149,660,235	-	-	-	-	149,660,235	149,611,113
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	36,971,886	6,044	-	-	-	-	36,977,930	36,937,419
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	983,045,524	239,138,189	249,414,264	600,993,736	385,536,991	1,124,084,973	3,582,213,677	2,876,117,299
Зээлээр авсан санхүүжилт	8,486,140	82,962,535	90,797,867	198,377,916	1,052,363,468	7,024,128	1,440,012,054	1,238,768,595
Түрээсийн өр төлбөр	-	876,457	583,288	3,002,603	4,217,559	-	8,679,907	7,675,609
Бусад өр төлбөр	-	50,682,566	13,133,173	26,249,434	86,906,426	3,158,573	180,130,172	79,751,447
<b>Нийт</b>	<b>1,028,503,550</b>	<b>523,561,244</b>	<b>353,928,592</b>	<b>829,680,247</b>	<b>1,542,064,783</b>	<b>1,134,267,674</b>	<b>5,412,006,090</b>	<b>4,403,193,597</b>
<b>2022 оны 12 дугаар сарын 31</b>								
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд								
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд	-	-	-	-	1,639,595	-	1,639,595	1,639,595
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр								
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагын харилцах, хадгаламж	51,866,980	-	-	-	-	-	51,866,980	51,866,980
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	869,555,058	166,907,889	246,835,622	438,760,581	293,047,354	955,481,597	2,970,588,101	2,438,619,569
Зээлээр авсан санхүүжилт	-	29,526,433	53,837,263	225,872,419	608,847,192	1,937,576	920,020,883	857,363,227
Түрээсийн өр төлбөр	-	582,818	605,464	1,496,086	3,296,059	-	5,980,427	5,310,092
Бусад өр төлбөр	-	23,165,265	106,284	1,087,506	32,519,614	6,631,834	63,510,503	31,819,726
<b>Нийт</b>	<b>921,422,038</b>	<b>220,182,405</b>	<b>301,384,633</b>	<b>667,216,592</b>	<b>939,349,814</b>	<b>964,051,007</b>	<b>4,013,606,489</b>	<b>3,386,619,189</b>
<b>Болзошгүй өр төлбөр болон үүрэг хариуцлага</b>								
<b>2023 оны 12 дугаар сарын 31</b>								
Болзошгүй өр төлбөр (Тодруулга 28)	9,645,004	17,474,649	21,108,161	34,856,180	12,593,821	-	95,677,815	95,677,815
Санхүүгийн үүрэг хариуцлага (Тодруулга 28)	2,841,000	4,177,668	29,378,878	10,089,163	54,712,094	14,000	101,212,803	101,212,803
<b>Нийт</b>	<b>12,486,004</b>	<b>21,652,317</b>	<b>50,487,039</b>	<b>44,945,343</b>	<b>67,305,915</b>	<b>14,000</b>	<b>196,890,618</b>	<b>196,890,618</b>
<b>2022 оны 12 дугаар сарын 31</b>								
Болзошгүй өр төлбөр (Тодруулга 28)	23,863,195	18,644,224	10,935,461	10,820,400	4,556,681	84,151	68,904,112	68,904,112
Санхүүгийн үүрэг хариуцлага (Тодруулга 28)	1,614,763	1,448,868	16,313,974	16,305,580	32,178,131	16,604	67,877,920	67,877,920
<b>Нийт</b>	<b>25,477,958</b>	<b>20,093,092</b>	<b>27,249,435</b>	<b>27,125,980</b>	<b>36,734,812</b>	<b>100,755</b>	<b>136,782,032</b>	<b>136,782,032</b>



**31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)****31.4 Зах зээлийн эрсдэл**

Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь санхүүгийн зах зээл дээрх сөрөг өөрчлөлт болон үнийн хэлбэлзлээс эдийн засгийн үнэ цэн, орлогын хэмжээнд учирч болох алдагдлыг хэлнэ. Банкны зах зээлийн эрсдэлийг удирдах ерөнхий журам нь Банкны санхүүгийн эрсдэлүүд болох зах зээл, өөрийн хөрөнгө, хөрвөх чадварын эрсдэлийг зохистой хэмжээнд удирдах, улмаар өөрийн хөрөнгө болон хөрвөх чадвартай активын нөөцийг үр ашигтай боломжит түвшинд байлгахад чиглэсэн байдаг.

**Хүүгийн түвшний эрсдэл**

Хүүгийн эрсдэл гэдэг нь хүүгийн түвшний өөрчлөлт болон түүний тогтворгүй байдлаас банканд үүсэх сөрөг нөлөө болон алдагдлыг хэлнэ. Банкны зээлийн болон санхүүжилтийн, хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанууд нь хүүгийн эрсдэлийг бий болгодог. Хүүгийн хувь хэмжээний өөрчлөлт нь Банкны хүүгийн цэвэр орлогод тэр даруй нөлөөлдөг бол урт хугацаанд Банкны өөрийн хөрөнгөд нөлөөлдөг. Банкны эрсдэлийн удирдлага хариуцсан нэгж нь хүүгийн поцидид хүлээн зөвшөөрөгдсөн эрсдэлийн хэм хэмжээний хэрэгжилтэд тогтмол хяналт тавин ажилладаг.

Дараах хүснэгтэнд Банкны орлогын тайлангийн зүйлүүдийн, бусад бүх хувьсагчууд тогтмол байх үед хүүгийн хувь хэмжээний зохистой, боломжит өөрчлөлтүүдэд үзүүлэх мэдрэмжийг харуулав. Орлогын тайлангийн мэдрэмж гэж нэг жилийн хүүгийн цэвэр орлогод хүүгийн өөрчлөлт (2022 болон 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн хөвөгч хүүгийн өөрчлөлт)-ийн үзүүлэх нөлөөллийг хэлнэ.

Валют	2023	2023	2022	2022
	Өсөлт/ (Бууралт)	Цэвэр хүүгийн орлогын мэдрэмж мян.төг	(Өсөлт/ (Бууралт)	Цэвэр хүүгийн орлогын мэдрэмж мян.төг
Америк доллар	+120	(138,507)	+120	(1,781,715)
Төгрөг	+120	(2,007,503)	+120	(1,811,986)
Америк доллар	-120	138,507	-120	1,781,715
Төгрөг	-120	2,007,503	-120	1,811,986

**Гадаад валютын эрсдэл**

Гадаад валютын ханшийн эрсдэл гэдэг нь гадаад валютын ханшийн өөрчлөлт болон ханшийн тогтворгүй байдлаас Банкинд үүсэх сөрөг нөлөө болон алдагдлыг хэлнэ. Банк нь гадаад валютын позицуудын эрсдэлийн хязгааруудыг тогтоож, тэдгээрийн гүйцэтгэл хүлээн зөвшөөрөх хэм хэмжээндээ байгаа эсэхэд тогтмол хяналт тавин ажилладаг. Үүнээс гадна Банк гадаад валютын эрсдэлийг удирдах болон үнэлэхдээ "Хамгийн их эрсдэлийг тооцох аргачлал" (ХИЭТА)-ыг ашигладаг.

**Хамгийн их эрсдэлийг тооцох аргачлал**

ХИЭТА нь Банкны зах зээлийн эрсдэлийн удирдлагын салшгүй нэг хэсэг бөгөөд 2007 оны 3 дугаар сараас эхлэн үйл ажиллагаандаа хэрэглэж байна. Энэхүү аргачлалыг зах зээлийн хэвийн орчинд зах зээлийн эрсдэлийг хэмжихэд ашигладаг. Өөрөөр хэлбэл зах зээлийн хэвийн орчинд нөлөө үзүүлж буй эрсдэлийн хүчин зүйлүүдэд гарч буй аливаа өөрчлөлтүүд нь хэвийн тархалттай байна гэж авч үздэг. Банк гадаад валютын позицоос үүсэх нэг өдрийн болзошгүй алдагдлын хэмжээ болох ХИЭТА-ыг 99 хувийн итгэлцлийн түвшинд вариаци/ковариацийн аргачлалыг ашиглаж тооцдог. Гадаад валютын поцидид үүсч болох ХИЭТА алдагдлын хэмжээг 99 хувийн итгэлцлийн түвшинд тооцоолж гаргасныг дор үзүүлэв. Үүнд:

**Вариаци / Ковариаци**

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
12-р сарын 31-ний өдөр	82,003	99,866
Өдрийн дундаж	99,386	102,451
Оны дээд хэмжээ	296,821	435,839
Оны доод хэмжээ	9,584	12,332

## 31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

## 31.4 Зах зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)

## Гадаад валютын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Дараах хүснэгтэд гадаад валютын эрсдэлд өртөж болох Банкны хөрөнгийн дүнг 2023 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар үзүүлэв. Хүснэгтэнд санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн бүртгэлийн дүнг гадаад валют тус бүрээр бүлэглэн үзүүлэв.

Санхүүгийн хөрөнгө ба өр төлбөр	Төгрөг мян.төг	Ам.доллар мян.төг	Евро мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2023 оны 12 дугаар сарын 31</b>					
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>					
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	309,389,094	41,208,540	412,438	7,349,207	358,359,279
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	156,408,989	41,144,542	6,361,068	35,463,776	239,378,375
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд					
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд*	14,076,452	1,268,000,745	379,166	1,204,415	1,283,660,778
Санхүүгийн хэрэгслүүд	110,309,146				110,309,146
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	93,116,520	-	-	-	93,116,520
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө					
Өмчийн хэрэгслүүд	5,052,206	-	-	-	5,052,206
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө					
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	61,007,408	275,177,545	1,871,595	55,712,516	393,769,064
Урвуу репо хэлцэл	99,740,669	-	-	-	99,740,669
Өрийн хэрэгслүүд	960,070,624	-	-	-	960,070,624
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	2,626,670,357	564,053	-	-	2,627,234,410
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	29,206,131	2,793,473	6,548	84,931	32,091,083
<b>Нийт санхүүгийн хөрөнгө</b>	<b>4,465,047,596</b>	<b>1,628,888,898</b>	<b>9,030,815</b>	<b>99,814,845</b>	<b>6,202,782,154</b>
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>					
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд					
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд*	1,201,972,549	15,220,395	-	23,999,031	1,241,191,975
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр					
Репо хэлцэл	149,611,113	-	-	-	149,611,113
Бусад банкны харилцах, хадгаламж	1,010,871	35,851,901	2,947	71,700	36,937,419
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	2,384,123,117	412,333,492	8,734,726	70,925,964	2,876,117,299
Зээлээр авсан эх үүсвэр	93,978,704	1,144,789,891	-	-	1,238,768,595
Түрээсийн өр төлбөр	7,675,609	-	-	-	7,675,609
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	70,250,418	6,644,768	110,006	2,746,255	79,751,447
<b>Нийт санхүүгийн өр төлбөр</b>	<b>3,908,622,381</b>	<b>1,614,840,447</b>	<b>8,847,679</b>	<b>97,742,950</b>	<b>5,630,053,457</b>
<b>Цэвэр санхүүгийн хөрөнгө(өр төлбөр)</b>	<b>556,425,215</b>	<b>14,048,451</b>	<b>183,136</b>	<b>2,071,895</b>	<b>572,728,697</b>

\* Үүссэн валют тус бүрийн нийт дүнгээр илэрхийлсэн

## 31. Эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

## 31.4 Зах зээлийн эрсдэл (Үргэлжлэл)

## Гадаад валютын эрсдэл (Үргэлжлэл)

Дараах хүснэгтэд гадаад валютын эрсдэлд өртөж болох Банкны хөрөнгийн дүнг 2022 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар үзүүлэв. Хүснэгтэнд санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийн бүртгэлийн дүнг гадаад валют тус бүрээр бүлэглэн үзүүлэв.

Санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөр	Төгрөг мян.төг	Ам.доллар мян.төг	Евро мян.төг	Бусад мян.төг	Нийт мян.төг
<b>2022 оны 12 дугаар сарын 31</b>					
<b>Санхүүгийн хөрөнгө</b>					
Бэлэн мөнгө ба Монголбанк дахь харилцах	129,319,629	228,288,657	8,614,864	65,118,500	431,341,650
Монголбанк дахь заавал байлгах нөөц	132,453,741	123,229,096	-	-	255,682,837
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд					
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд*	-	760,947,158	-	-	760,947,158
Санхүүгийн хэрэгслүүд	83,897,165	-	-	-	83,897,165
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	102,764,818	-	-	-	102,764,818
БҮЦБДО-д бүртгэх санхүүгийн хөрөнгө					
Өмчийн хэрэгслүүд	4,682,289	-	-	-	4,682,289
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн хөрөнгө					
Бусад банк, санхүүгийн байгууллагад байршуулсан харилцах, хадгаламж	50,379,296	182,892,009	1,452,463	47,508,690	282,232,458
Өрийн хэрэгслүүд	596,387,687	-	-	-	596,387,687
Харилцагчдад олгосон зээл ба урьдчилгаа	1,885,604,954	14,186,924	260,749	-	1,900,052,627
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	14,156,415	1,706,719	32,705	133,745	16,029,584
<b>Нийт санхүүгийн хөрөнгө</b>	<b>2,999,645,994</b>	<b>1,311,250,563</b>	<b>10,360,781</b>	<b>112,760,935</b>	<b>4,434,018,273</b>
<b>Санхүүгийн өр төлбөр</b>					
БҮЦАА-д бүртгэх санхүүгийн хэрэгслүүд					
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд*	654,788,023	-	-	-	654,788,023
Хорогдуулсан өртгөөрх санхүүгийн өр төлбөр					
Бусад банкны харилцах, хадгаламж	1,005,841	50,622,074	40,215	198,850	51,866,980
Харилцагчдын харилцах, хадгаламж	1,826,065,115	514,477,524	10,144,412	87,932,518	2,438,619,569
Зээлээр авсан эх үүсвэр	139,389,759	717,973,468	-	-	857,363,227
Түрээсийн өр төлбөр	5,310,092	-	-	-	5,310,092
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	22,399,523	6,463,747	130,570	2,825,886	31,819,726
<b>Нийт санхүүгийн өр төлбөр</b>	<b>2,648,958,353</b>	<b>1,289,536,813</b>	<b>10,315,197</b>	<b>90,957,254</b>	<b>4,039,767,617</b>
<b>Цэвэр санхүүгийн хөрөнгө(өр төлбөр)</b>	<b>350,687,641</b>	<b>21,713,750</b>	<b>45,584</b>	<b>21,803,681</b>	<b>394,250,656</b>

\* Үүссэн валют тус бүрийн нийт дүнгээр илэрхийлсэн

## Урьдчилан төлөлтийн эрсдэл

Урьдчилан төлөлтийн нөлөө гэдэг нь Банкны үйлчлүүлэгч болон харилцагч нь хүлээж байснаас өмнө төлбөрөө төлсөн болон төлөхийг хүссэнээс Банкны санхүүгийн үзүүлэлтэнд үзүүлэх нөлөөллийг хэлнэ.

Банк хүүгийн цэвэр орлогод үзүүлэх энэхүү урьдчилан төлөлтийн нөлөөллийг тооцоходоо хялбаршуулсан аргачлалыг хэрэглэдэг.

Үүнд хэрэв бусад бүх хувьсагчдыг тогтмол гэж үзэн эргэн төлөгдөх санхүүгийн хэрэгслүүдийн 20% нь жилийн эхэнд урьдчилан төлөгдсөн тохиолдолд жилийн эцсийн татварын өмнөх ашиг 21,578 сая (2022 онд: 9,189 сая) төгрөгөөр буурахаар байсан байна.

## 31.5 Үйл ажиллагааны эрсдэл

Үйл ажиллагааны эрсдэл гэдэг нь дотоод процесс, хүний нөөц болон системийн үйл ажиллагаа хангалтгүй буюу доголдолтой, эсхүл гадны хүчин зүйлсийн улмаас (үүнд эрх зүйн эрсдэлийг оролцуулан) Банк хүлээж болзошгүй алдагдлыг хэлнэ. Банкны үйл ажиллагааны эрсдэл хариуцсан нэгж нь процесс хариуцсан нэгжүүдийн үйл ажиллагааны эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, эрсдэлийг илрүүлэх, бууруулах чиглэлд хэрэгжүүлж буй хяналтууд нь үр дүнтэй байгаад хяналт тавих, тэдгээрийг заавар, зөвлөмжөөр ханган ажиллах чиг үүрэгтэй байдаг. Түүнчлэн Банк процесст хийгдэх эрсдэлийн үнэлгээ болон түүнд хэрэгжиж буй хяналтын мониторингоор дамжуулан үйл ажиллагааны эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлж ажилладаг.

## ХАСБАНК ХК

### Санхүүгийн тайлангийн тодруулга 2023 оны 12 дугаар сарын 31

#### 32. Хөрөнгийн зохистой харьцаа

Банк бизнесийн салшгүй эрсдэлийг өөрийн хөрөнгөдөө тулгуурлан үр ашигтай удирддаг. Монголбанкнаас тогтоосон дүрэм, харьцаануудыг ашиглах замаар Банкны өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хянадаг. 2023 оны турш Банк нь өөрийн хөрөнгөд хөндлөнгөөс тавьдаг бүх шалгууруудыг бүрэн хангаж ажилласан.

#### Капиталын удирдлага

Банкны капиталын удирдлагын үндсэн зорилго нь хөндлөнгөөс тавигдсан зохистой харьцааны шалгууруудыг биелүүлэх ба бизнесээ дэмжиж хувь нийлүүлэгчдийн үнэлэмжийг ихэсгэхийн тулд зээлийн эрсдэлийн түвшин болон өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хадгалахад оршдог.

Банк өөрийн хөрөнгийн бүтцийг удирдаж, эдийн засгийн нөхцөл байдал болон үйл ажиллагааны эрсдэлийн шинж чанарт орсон өөрчлөлтүүдийг харгалзан капиталын бүтэцдээ залруулга хийдэг байна. Банк капиталынхаа бүтцээ хадгалах эсхүл тохируулахын тулд хувь нийлүүлэгчдэд төлөх ногдол ашгийн хэмжээг тохируулах, хувь нийлүүлэгчид хөрөнгийг нь эргүүлэн төлөх, шинээр өөрийн хөрөнгийн хэрэгсэл гаргах, эсхүл өөрийн хөрөнгөд уялдсан үнэт цаас гаргах зэрэг арга замуудыг ашигладаг байна.

#### Зохицуулалттай капитал

Монголбанкнаас арилжааны банкуудын өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг хамгийн багадаа 9% (2022 онд: 9%), өөрийн хөрөнгө эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцааг 12% (2022 онд: 12%-иас доошгүй байхаар тогтоосон байдаг бөгөөд эдгээр харьцаа нь эрсдэлийн уг шинж чанараар нь тохируулсан актив болон нийт капиталыг авч тооцоологдсон байдаг. Банкны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх өөрийн хөрөнгийн зохистой харьцааг дараах байдлаар үзүүлэв:

	2023 мян.төг	2022 мян.төг
Өөрийн хөрөнгийн харьцаа	20.5%	19.8%
Эрсдэлээр жигнэсэн өөрийн хөрөнгийн харьцаа	20.5%	19.8%
<u>I зэрэглэлийн хөрөнгө</u>		
Энгийн хувьцаа	105,270,000	100,000,000
Нэмж төлөгдсөн капитал	30,586,768	1,817,773
Бусад сан	11,439,408	11,439,408
Хуримтлагдсан ашиг	399,787,064	278,161,784
Монголбанкны журмын дагуу тохируулга	(81,392)	-
Нийт I зэрэглэлийн хөрөнгийн дүн	<u>547,001,848</u>	<u>391,418,965</u>
<u>II зэрэглэлийн хөрөнгө</u>		
Бусад	-	-
Нийт II зэрэглэлийн хөрөнгийн дүн	-	-
<b>Нийт капитал/капиталын суурь</b>	<b><u>547,001,848</u></b>	<b><u>391,418,965</u></b>

12-р сарын 31-ний байдлаар эрсдэлээр нь жигнэсэн активуудыг эрсдэлийн ангилал тус бүрээр нь үзүүлбэл:

%	2023		2022	
	Актив мян.төг	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг	Актив мян.төг	Эрсдэлээр жигнэсэн мян.төг
0	1,781,156,553	-	1,443,476,998	-
20	308,644,965	61,728,993	225,199,784	45,039,957
50	547,310,181	273,655,091	393,721,857	196,860,929
100	2,622,694,934	2,263,803,281	1,935,896,700	1,654,881,610
150	10,608,968	15,293,786	9,254,396	13,041,461
<i>Тохируулга:</i>				
Үйл ажиллагааны эрсдэлийн харьцаа		42,422,614		39,301,988
Гадаад валютын эрсдэлийн харьцаа		7,497,896		27,192,916
<b>Нийт</b>	<b><u>5,270,415,601</u></b>	<b><u>2,664,401,661</u></b>	<b><u>4,007,549,735</u></b>	<b><u>1,976,318,861</u></b>

**32. Хөрөнгийн зохистой харьцаа (Үргэлжлэл)**

Монголбанкны журмын дагуу бэлдэж Монголбанкинд илгээсэн өөрийн хөрөнгийн харьцаа болон өөрийн хөрөнгө эрсдэлээр жигнэсэн активын харьцаа нь тус тус 20.70% (2022: 20.06%) болон 20.70% (2022: 20.06%) байсан.

**33. Тайлагналын дараах үйл явдал**

Банк нь 2023 оны 11 дүгээр сарын 06-ны өдөр эхний хагас жилийн ашгаасаа 15.53 тэрбум төгрөгийн ногдол ашгийг хувьцаа эзэмшигчдэдээ эзэмшилд нь хувь тэнцүүлэн олгохоор шийдвэрлэж, 2024 оны 2 дугаар сарын 2-ны өдөр Банкны хувьцаа эзэмшигчид ногдол ашиг олгох шийдвэрийг баталсан.

Мөн Банк нь 2024 оны 2 дугаар сарын 19-ний өдөр жилийн эцсийн ашгаасаа 26.6 тэрбум төгрөгийн ногдол ашиг олгохоор шийдвэрлэсэн. Санхүүгийн тайланг гаргах өдрийн байдлаар Монголбанкны зөвшөөрөл хараахан олгогдоогүй байгаа бөгөөд Монголбанкны зөвшөөрөл гарсанаар ногдол ашгийг зарлахыг баталгаажуулна.

Тайлагналын өдрөөс хойш Банкны үйл ажиллагаанд нөлөөлсөн болон нөлөөлж болох өөр ямар нэг үйл явдал, нөхцөл байдал үүсээгүй болно.

**34. Монгол хэл дээрх орчуулга**

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг мөн Англи хэл дээр бэлтгэсэн болно. Монгол, Англи хувилбаруудын хооронд утга, агуулгын зөрүү гарах тохиолдолд Англи хувилбарыг баримтална.